

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Π.Μ.Σ: ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ: ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2019-2020

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΗΛΙΑ Β. ΜΠΕΤΖΙΟΥ

**ΘΕΜΑ: «Η ΑΠΟΡΡΙΨΗ ΤΗΣ ΑΙΤΗΣΗΣ ΚΑΙ Η ΠΑΥΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ
ΤΗΣ ΠΤΩΧΕΥΣΗΣ ΛΟΓΩ ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ»**

Επιβλέποντες:

- α) Καθηγητής, Γεώργιος Ν. Μιχαλόπουλος (επιβλέπων)
- β) Αν. Καθηγητής, Εμμανουήλ Μαστρομανώλης
- γ) Επ. Καθηγήτρια, Χριστίνα Λιβαδά

Αθήνα, Ιανουάριος 2021

Copyright © [*Ονοματεπώνυμο, χρονολογία δημοσίευσης*]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ. 1
B. Η ΑΠΟΡΡΙΨΗ ΤΗΣ ΑΙΤΗΣΗΣ ΠΤΩΧΕΥΣΗΣ ΛΟΓΩ ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ.....	σελ. 2
<u>I. Έξοδα Διαδικασίας.....</u>	<u>σελ. 5</u>
<u>II. Έννοια Περιουσίας.....</u>	<u>σελ. 6</u>
<u>III. Ερευνήτέα Περιουσία επί Αίτησης Πτώχευσης Ο.Ε. ή Ε.Ε.....</u>	<u>σελ. 8</u>
<u>IV. Προκαταβολή Εξόδων Πτώχευσης από Πιστωτές ή Τρίτους.....</u>	<u>σελ. 10</u>
<u>V. Η Απόφαση Απόρριψης της Αίτησης.....</u>	<u>σελ. 12</u>
<u>VI. Δικαστικά Έξοδα.....</u>	<u>σελ. 12</u>
<u>VII. Καταχωρήσεις και Δημοσιεύσεις.....</u>	<u>σελ. 13</u>
<u>VIII. Αποτελέσματα.....</u>	<u>σελ. 14</u>
<u>IX. Ένδικα Μέσα.....</u>	<u>σελ. 15</u>
1. Έφεση.....	σελ. 15
2. Αναίρεση και Αναψηλάφηση.....	σελ. 16
3. Ανακοπή ερημοδικίας.....	σελ. 17
<u>X. Ανάκληση της Απόφασης Κήρυξης της Πτώχευσης.....</u>	<u>σελ. 18</u>
<u>XI. Κριτική.....</u>	<u>σελ. 21</u>
Γ. Η ΠΑΥΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΠΤΩΧΕΥΣΗΣ.....	σελ. 22
<u>I. Προϋποθέσεις.....</u>	<u>σελ. 25</u>
<u>II. Αρμόδιο Δικαστήριο και Διαδικασία.....</u>	<u>σελ. 29</u>
1. Αρμοδιότητα.....	σελ. 29
2. Ενεργητική Νομιμοποίηση.....	σελ. 31
3. Έκθεση Εισηγητή.....	σελ. 32
4. Κλήτευση - Ακρόαση Συνδίκου.....	σελ. 33
5. Κλήτευση - Ακρόαση Πτωχού.....	σελ. 35
6. Παρέμβαση Πτωχευτικών Πιστωτών.....	σελ. 36

<u>III. Καταχωρήσεις και Δημοσιεύσεις.....</u>	σελ. 37
--	---------

<u>IV. Συνέπειες.....</u>	σελ. 37
---------------------------	---------

1. Περάτωση της Πτώχευσης.....	σελ. 38
2. Άρση Πτωχευτικής Απαλλοτρίωσης.....	σελ. 40
3. Ανάλυση ατομικών καταδιωκτικών μέτρων από τους πιστωτές	σελ. 40
4. Παύση λειτουργημάτων	σελ. 41
5. Ζητήματα Ευθύνης Συνδίκου	σελ. 42

Δ. ΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΟΦΕΙΛΕΤΗ ΣΥΓΓΝΩΣΤΟΥ.....	σελ. 43
---	---------

<u>I. Γενικά</u>	σελ. 43
------------------------	---------

<u>II. Ουσιαστικές προϋποθέσεις</u>	σελ. 45
---	---------

<u>III. Θετικές προϋποθέσεις</u>	σελ. 45
--	---------

<u>IV. Αρνητική προϋπόθεση.....</u>	σελ. 47
-------------------------------------	---------

<u>V. Διαδικασία.....</u>	σελ. 49
---------------------------	---------

<u>VI. Δημοσιότητα.....</u>	σελ. 51
-----------------------------	---------

<u>VII. Συνέπειες.....</u>	σελ. 51
----------------------------	---------

Ε. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	σελ. 56
-----------------------------	---------

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη χώρα μας, στο μεγαλύτερο ποσοστό των κηρυσσομένων πτωχεύσεων, οι εργασίες τους διακόπτονται σε κάποιο στάδιο της πτωχευτικής διαδικασίας.

Ενδεικτική είναι η φράση περί *χρεοκοπίας της πτωχευτικής διαδικασίας*¹, η οποία κατά πολλούς είναι αποτέλεσμα της κακής λειτουργίας της πτωχευτικής διαδικασίας. Είναι ορθό ωστόσο να επισημανθεί ότι ο ιδιαίτερα μικρός αριθμός των περιπτώσεων που επιτυγχάνεται ο πρωταρχικός στόχος του πτωχευτικού δικαίου, όπως αυτός αποτυπώνεται και στο άρθρο 1 του Πτωχευτικού Κώδικα (ή ΠτΚ), δεν οφείλεται μόνο σε ελαττώματα της πτωχευτικής διαδικασίας αλλά και σε παράγοντες που βρίσκονται έξω από αυτήν.

Οι κυριότεροι από αυτούς τους παράγοντες είναι (α) η μη έγκαιρη κήρυξη της πτώχευσης, (β) η εξαιρετικά μεγάλη παροχή πιστώσεων στις επιχειρήσεις, η οποία οδηγεί στη μόνιμη ύπαρξη υψηλού παθητικού, με συνέπεια, σε περίπτωση πτώχευσής τους, να είναι βέβαιο ότι η πτωχευτική διαδικασία δεν πρόκειται να αποδώσει, (γ) ο πολλαπλασιασμός των εμπραγμάτων ασφαλειών και η ειδική μεταχείρισή τους στην πτώχευση, που αφενός μεν εξανεμίζουν το ενεργητικό και αφετέρου συνεπάγονται την ύπαρξη δανειστών, οι οποίοι αδιαφορούν για την έγκαιρη κήρυξη ή ακόμα και για την ύπαρξη της πτώχευσης και (δ) η ραγδαία υποτίμηση των εμπορευμάτων, των πρώτων υλών και των μηχανολογικών εγκαταστάσεων των πτωχευσάντων εμπόρων λόγω της ταχείας εξέλιξης και τελειοποίησης των προϊόντων της τεχνολογίας.

Το ότι τα μειονεκτήματα της συνολικής πτωχευτικής διαδικασίας έχουν μικρότερη συμβολή από όση τους αποδίδεται στην αδυναμία ολοκλήρωσης του σκοπού του πτωχευτικού δικαίου, προκύπτει από το γεγονός ότι στην πράξη οι πτωχευτικές εργασίες διακόπτονται κατά κανόνα αμέσως μετά την κήρυξη των πτωχεύσεων ή μετά από ελάχιστη πρόοδό τους.

Στην παρούσα εργασία θα εξεταστεί ένα ζήτημα, το οποίο καίτοι δεν ανάγεται σε κάποιας μορφής παθολογία της πτωχευτικής διαδικασίας καθ' εαυτής, εντούτοις αποτελεί έναν από τους συνηθέστερους λόγους μη εκπλήρωσης του πρωταρχικού σκοπού της πτώχευσης, όπως αυτός αποτυπώνεται στο άρθρο 1 του ΠτΚ, που είναι η συλλογική ικανοποίηση των πιστωτών του οφειλέτη. Το ζήτημα αυτό είναι η ανεπάρκεια της περιουσίας του οφειλέτη να καλύψει τα έξοδα

¹ Έτσι και Vallender σε *Insolvenzordnung* (επιμ: Uhlenbruck) 14. Auflage, § 26. Ap. 1.

της πτωχευτικής διαδικασίας, τα οποία, όπως θα αποτυπωθεί και στη συνέχεια, μπορούν πολλές φορές να είναι και εξαιρετικά μεγάλα. Ο ΠτΚ, σε αυτές τις περιπτώσεις (της ανεπάρκειας της περιουσίας του οφειλέτη να καλύψει τα έξοδα της διαδικασίας), σταθμίζοντας τα εκατέρωθεν αντικρουόμενα συμφέροντα, θεώρησε ως πλέον δικαιοπολιτικά ορθή λύση, να αποτρέπεται τόσο η έναρξη όσο και η εξακολούθηση της πτωχευτικής διαδικασίας, γεγονός που εξοικονομεί χρόνο και χρήματα για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη και αποτρέπει τη διαιώνιση ατελέσφορων διαδικασιών, οι οποίες *ουδέν αποτέλεσμα μέλλουσι έχουν*.² Έτσι λοιπόν θέσπισε την απόρριψη της αίτησης πτώχευσης λόγω ανεπάρκειας της περιουσίας (άρθρο 3 παρ. 4 ΠτΚ) και την παύση των εργασιών της πτώχευσης λόγω έλλειψης χρημάτων ή ευχερώς ρευστοποιήσιμης περιουσίας (άρθρο 166 παρ. 1 ΠτΚ), μηχανισμοί οι οποίοι θα εξεταστούν κατωτέρω.

B. Η ΑΠΟΡΡΙΨΗ ΤΗΣ ΑΙΤΗΣΗΣ ΠΤΩΧΕΥΣΗΣ ΛΟΓΩ ΑΝΕΠΑΡΚΕΙΑΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

Ο ΠτΚ αναγνωρίζοντας την αναγκαιότητα για την ύπαρξη επαρκούς ενεργητικού κατά τη στιγμή της κήρυξης της πτώχευσης, ούτως ώστε όλη η πτωχευτική διαδικασία να έχει πιθανότητες επιτυχίας, ανήγαγε σε θετική προϋπόθεση για την κήρυξη της πτώχευσης, εκτός από την υποκειμενική προϋπόθεση την πτωχευτικής ικανότητας (άρθρο 2 ΠτΚ) και τις αντικειμενικές προϋποθέσεις της παύσης των πληρωμών, της επαπειλούμενης αδυναμίας εκπλήρωσης και της πιθανότητας αφερεγγυότητας (άρθρο 3 παρ. 1, 2, 3), την ύπαρξη επαρκούς περιουσίας του οφειλέτη για την κάλυψη των εξόδων όλης της διαδικασίας (άρθρο 3 παρ. 4 ΠτΚ). Σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη, *«η πτώχευση κηρύσσεται εφόσον με βάση τα οικονομικά στοιχεία που τίθενται υπόψη του δικαστηρίου πιθανολογείται ότι η περιουσία του οφειλέτη επαρκεί για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας»*.

Η προϋπόθεση αυτή αρχικά είχε διατυπωθεί στη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 2 του προϊσχύσαντος πτωχευτικού κώδικα, σύμφωνα με την οποία *«το πτωχευτικό Δικαστήριο απορρίπτει επίσης την αίτηση, εφόσον αποδεικνύεται ότι [...] η περιουσία του οφειλέτη δεν θα επαρκέσει για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας»*. Η προϋπόθεση αυτή, υπό την ισχύ αυτής της διάταξης, ήταν αρνητική. Δηλαδή εάν το Δικαστήριο διαπίστωνε ότι συνέτρεχαν οι υποκειμενικές και αντικειμενικές προϋποθέσεις κήρυξης μιας πτώχευσης, σύμφωνα με τα άρθρα

² Έτσι και Vallender σε Insolvenzordnung (επιμ: Uhlenbruck) 14. Auflage, § 26. Ap. 2, Keller σε Insolvenzordnung (επιμ: Schmidt) 19. Auflage, § 26. Ap. 3 επ..

2 και 3 ΠτΚ, ήτοι ότι ο οφειλέτης είχε πτωχευτική ικανότητα και ευρίσκετο σε παύση πληρωμών ή σε επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης των ληξιπροθέσμων χρηματικών υποχρεώσεών του, εκήρυξε την πτώχευση, χωρίς να χρειάζεται να διαπιστώσει την ύπαρξη ικανού ενεργητικού για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας. Η αίτηση της πτώχευσης κρίνονταν απορριπτέα, μόνο εάν κατά την αποδεικτική διαδικασία ενώπιον του πτωχευτικού δικαστηρίου αποδεικνυόταν από κάποιον από τα διάδικα μέρη ότι η περιουσία του οφειλέτη δεν θα επαρκούσε για την κάλυψη των εξόδων της πτώχευσης.³

Τμήμα της νομολογίας ωστόσο, κατά παρέκκλιση της σαφούς γραμματικής διατύπωσης της τότε ισχύουσας σχετικής διάταξης, είχε από τότε αναγάγει την ύπαρξη επαρκούς περιουσίας σε θετική προϋπόθεση, αναγκαία για την αποδοχή της αίτησης πτώχευσης.⁴ Οι σχετικές αποφάσεις, όπως προκύπτει από το κείμενο αυτών, κατά την υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών στον εφαρμοστέα κανόνα δικαίου, αξιόναν εμμέσως την ύπαρξη επαρκούς περιουσίας⁵, προκειμένου να κάνουν δεκτή της αίτησης πτώχευσης που ήχθη ενώπιόν τους και να προχωρήσουν εν τέλει στην κήρυξη της πτώχευσης. Οι αποφάσεις αυτές είχαν ορθώς επικριθεί από τη θεωρία,⁶ δεδομένου ότι μεταχειρίζονταν την ανεπάρκεια της πτωχευτικής περιουσίας που συνιστούσε, εφόσον αποδεικνυόταν, λόγο απόρριψης της αίτησης, ως επάρκεια της πτωχευτικής περιουσίας που θα έπρεπε να συντρέχει μαζί με τις άλλες θετικές προϋποθέσεις, προκειμένου γίνει δεκτή η αίτηση για κήρυξη του οφειλέτη σε πτώχευση.

Μετά την τροποποίηση του Πτωχευτικού Κώδικα με το ν. 4446/2016, η επάρκεια της περιουσίας του οφειλέτη για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας αναβαθμίστηκε σε θετική προϋπόθεση για την κήρυξη της πτώχευσης.⁷ Σύμφωνα με τη νέα διάταξη του άρθρου 3 παρ. 4 του ΠτΚ «η πτώχευση κηρύσσεται εφόσον με βάση τα οικονομικά στοιχεία που τίθενται υπόψη του δικαστηρίου πιθανολογείται ότι η περιουσία του οφειλέτη επαρκεί για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας». Επιπλέον, ενώ στην προϊσχύσασα διάταξη του άρθρου 6 παρ. 2 του ΠτΚ, η

³ Βλ. Σπ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 7^η έκδοση, σελ. 57.

⁴ ΕφΠειρ 206/2013 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 192/2013 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

⁵ Βλ. ΕφΑθ 75/2010, ΔΕΕ 2010, 691 επ., ΠΠραθ 747/2009, ΔΕΕ 2009, 1354, ΠΠραθ 206/2009, ΔΕΕ 2009, 592 επ. οι οποίες αναφέρουν χαρακτηριστικά ότι: «[...] από το αποδεικτικό υλικό προέκυψε ότι η περιουσία της αιτούσας [...] θα επαρκέσει για την κάλυψη των εξόδων της πτωχευτικής διαδικασίας [...]».

⁶ Βλ. Γ. Μιχαλόπουλο, σε ΔΕΕ 2010, 694, Σχόλιο υπό την ΕφΑθ 75/2010 και ΔΕΕ 2009, 593 επ., Σχόλιο υπό την ΠΠραθ 206/2009.

⁷ Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 135, Γ. Μιχαλόπουλος, Νέα Πτωχευτική Νομοθεσία, 4^η έκδοση, σελ. 4.

περιουσιακή ανεπάρκεια θα έπρεπε να έχει αποδειχθεί, στη νέα διάταξη του άρθρου 3 παρ. 4 ΠτΚ η επάρκεια της περιουσίας θα πρέπει να πιθανολογηθεί.

Να σημειωθεί ότι στον νέο νόμο 4738/2020 «Ρύθμιση οφειλών και παροχή δεύτερης ευκαιρίας και άλλες διατάξεις», ο οποίος και αναμένεται να αντικαταστήσει τον ισχύοντα ΠτΚ⁸, υπάρχει αντίστοιχη διάταξη με εκείνη του άρθρου 3 παρ. 4 του ΠτΚ. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 77 παρ. 4 προβλέπεται ότι *«πτώχευση κηρύσσεται εφόσον, με βάση τα οικονομικά στοιχεία που τίθενται υπόψιν του δικαστηρίου, πιθανολογείται ότι η περιουσία ή το εισόδημα του οφειλέτη επαρκούν για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας [...]»*.

Σκοπός του νομοθέτη είναι η διαδικαστική και ουσιαστική αποσυμφόρηση των δικαστηρίων από πτωχεύσεις που αποδεδειγμένα προβλέπεται εκ των προτέρων ότι είναι προορισμένες να λιμνάζουν επί μακρόν ασκόπως⁹. Υποστηρίχθηκε επίσης ότι σκοπός του νομοθέτη είναι και η αποφυγή πτωχευτικών διαδικασιών που δεν θα ανταποκριθούν στο σκοπό της πτώχευσης για ικανοποίηση των πιστωτών, αφού δεν θα μπορούν να αντιμετωπιστούν ακόμα και τα έξοδα της διαδικασίας καθεαυτής από την περιουσία του οφειλέτη¹⁰. Ωστόσο η άποψη αυτή, ως έχει διατυπωθεί, ότι δηλαδή σε μία πτώχευση, που δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν τα έξοδά της, πολύ περισσότερο δεν θα ικανοποιηθούν οι πιστωτές, παραγνωρίζει τις περιπτώσεις κατά τις οποίες, όπως θα αναλυθεί διεξοδικά παρακάτω, δεν κηρύσσεται μία πτώχευση, όχι λόγω έλλειψης οποιασδήποτε πτωχευτικής περιουσίας, αλλά λόγω έλλειψης περιουσίας ευχερώς ρευστοποιήσιμης.

Τυχόν κήρυξη της πτώχευσης σε τέτοιες περιπτώσεις, εκτός από την επιβάρυνση των δικαστηρίων, λειτουργεί και εις βάρος των πιστωτών αφού μέσω της επερχόμενης αναστολής των ατομικών τους διώξεων, συνήθως για πολλά χρόνια, τους στερεί τη δυνατότητα ικανοποίησής τους ή τουλάχιστον τη δυνατότητα διεκδίκησης των δικαιωμάτων τους μέσω της αναγκαστικής εκτέλεσης.

⁸ Η σύμφωνα με το άρθρο 308 του ν. 4738/2020 έναρξη ισχύος των διατάξεών του την 1.1.2021, μετατέθηκε με το άρθρο 83 του ν. 4764/23.12.2020 για την 1.3.2021 και, κατ'εξαίρεση, η ισχύς των διατάξεων των άρθρων 172-188 που αφορούν την απλοποιημένη διαδικασία πτωχεύσεων μικρού αντικειμένου, για την 1.6.2021.

⁹ Βλ. Γ. Μιχαλόπουλος, Νέα Πτωχευτική Νομοθεσία, 4^η έκδοση, σελ. 5.

¹⁰ Βλ. Α. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, σελ. 219, ΕφΘεσσ 336/2019, Αρμ. 2019, 1003, ΕφΠεφ 71/2016, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΗρακλ 36/2015, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

Η ανωτέρω διαδικαστική προϋπόθεση δεν θα πρέπει να συγχέεται με την υποχρέωση που προβλέπεται στο άρθρο 5 παρ. 5 του ΠτΚ περί επισύναψης γραμματίου κατάθεσης του Ταμείου Παρακαταθηκών και Δανείων ποσού πεντακοσίων (500) Ευρώ για την αντιμετώπιση των πρώτων εξόδων της πτώχευσης¹¹. Η καταβολή του ποσού αυτού, το οποίο είναι το ίδιο ανεξάρτητα από το εάν ο οφειλέτης που πρόκειται να κηρυχθεί σε πτώχευση είναι φυσικό ή νομικό πρόσωπο, προσωπική ή κεφαλαιουχική εταιρεία, θεσμοθετήθηκε τόσο για να καταδειχθεί η σοβαρή πρόθεση του αιτούντος την πτώχευση, όσο και για να εξασφαλισθεί ένα ικανοποιητικό ποσό, ώστε ο διορισθείς σύνδικος να αποδεχθεί το διορισμό του (δεδομένου ότι το ποσό αυτό αναλαμβάνεται από το σύνδικο).

Τέλος, την εξεύρεση των αναγκαίων χρημάτων προκειμένου ο σύνδικος να αντιμετωπίσει περαιτέρω τις δαπάνες της πτωχευτικής διαδικασίας εξασφαλίζει κατά βάσιμη προσδοκία και η διάταξη του άρθρου 67 του ΠτΚ¹² η οποία, υπό προϋποθέσεις, του επιτρέπει να εκποιήσει άμεσα, σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή, αντικείμενα της πτωχευτικής περιουσίας και επομένως να εξευρεθούν αναγκαίοι πόροι για τη συνέχιση αυτής.

I. Έξοδα Διαδικασίας

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 3 παρ. 4 του ΠτΚ το Δικαστήριο θα πρέπει να πιθανολογήσει την επάρκεια της περιουσίας του οφειλέτη για την κάλυψη των συνολικών εξόδων της όλης πτωχευτικής διαδικασίας. Απαιτείται λοιπόν το Δικαστήριο να προβεί σε μία διπλή εκτίμηση – πρόγνωση.¹³ Αρχικά το Δικαστήριο θα πρέπει να εκτιμήσει το μέγεθος της περιουσίας του οφειλέτη, η οποία αποτελεί, όπως παγίως γίνεται δεκτό, την ευχερώς ρευστοποιήσιμη περιουσία. Εν συνεχεία το Δικαστήριο θα πρέπει να υπολογίσει τα έξοδα ολόκληρης της διαδικασίας, δηλαδή όλες τις δικαστικές και διαχειριστικές δαπάνες – συνήθεις ή εξαιρετικές – της συγκεκριμένης πτωχευτικής διαδικασίας¹⁴.

¹¹ Η διάταξη αυτή δεν υπήρχε υπό το προϊσχύσαν καθεστώς, ήτοι του κεφαλαίου «Περί Πτωχεύσεως και Χρεοκοπίας» του Εμπορικού Νόμου.

¹² Σύμφωνα με το άρθρο 67 παρ. 1 του ΠτΚ «Ο σύνδικος μπορεί να ζητήσει από τον εισηγητή να επιτρέψει να εξαιρεθούν από τη σφράγιση και να παραδοθούν σε αυτόν, όσα πράγματα υπόκεινται σε άμεση φθορά ή υποτίμηση της αξίας τους ή η διατήρησή τους είναι δαπανηρή. Τα πράγματα αυτά απογράφονται και εκτιμώνται αμέσως από τον σύνδικο, ο οποίος υπογράφει την έκθεση».

¹³ Βλ. Α. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, 2016, σελ. 222.

¹⁴ Βλ. Σπ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 7^η έκδοση, σελ. 66, Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 137.

Στα έξοδα της διαδικασίας περιλαμβάνονται τα δικαστικά έξοδα για το σύνολο της πτωχευτικής διαδικασίας, η οριστική και προσωρινή αντιμισθία του συνδίκου καθώς και τα κάθε είδους έξοδα στα οποία μπορεί αυτός να υποβληθεί, τα έξοδα διοίκησης της πτωχευτικής περιουσίας, τυχόν αμοιβές πραγματογνωμόνων, έξοδα προσκλήσεως και δημοσιεύσεων κ.α.¹⁵ Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη στη νομολογία¹⁶, στην έννοια των εξόδων της διαδικασίας δεν υπάγονται τα ομαδικά πιστώματα¹⁷. Πρέπει ωστόσο να αναφερθεί ότι πολλά από τα προαναφερθέντα έξοδα, όπως είναι η αντιμισθία του συνδίκου, οι αμοιβές των πραγματογνωμόνων, τα έξοδα διοίκησης της πτωχευτικής περιουσίας, όταν π.χ. ο οφειλέτης προσληφθεί από το σύνδικο προκειμένου να προσφέρει επ' αμοιβή τις ειδικές γνώσεις του στη διαδικασία, είναι ομαδικά πιστώματα. Συνεπώς κρίνεται ορθότερη η άποψη, ότι στα έξοδα της διαδικασίας συνυπολογίζονται και τα ομαδικά πιστώματα¹⁸.

Η απόδειξη της επάρκειας της περιουσίας συνιστά αναπόφευκτα μία δύσκολη διαδικασία. Εύλογα λοιπόν ο νόμος αρκείται σε πιθανολόγηση περί της επάρκειας ή μη. Δεν μπορεί να είναι εκ των προτέρων γνωστό από ποιες φάσεις θα διέλθει η πτωχευτική διαδικασία, σε ποιες ενέργειες και δαπάνες θα πρέπει να προβεί ο σύνδικος για να διασφαλίσει την πτωχευτική περιουσία, εάν θα πρέπει να ανακαλέσει πράξεις του πτωχού που έλαβαν χώρα κατά την ύποπτη περίοδο, εάν θα πρέπει να εισπράξει απαιτήσεις του πτωχού, να διαπιστώσει το παθητικό της πτώχευσης, εάν θα πρέπει να ζητήσει το διορισμό πραγματογνωμόνων κ.α.

II. Έννοια Περιουσίας

Στη θεωρία γίνεται ομόφωνα δεκτό¹⁹ ότι η επάρκεια της περιουσίας για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας θα πρέπει να καταφάσκεται όταν πιθανολογείται πως στην περιουσία του οφειλέτη υπάρχουν τα αναγκαία για την ολοκλήρωση της διαδικασίας μετρητά ή όταν υπάρχει

¹⁵ ΕφΘεσσ 336/2019, Αρμ. 2019, 1003, Εφαθ 1182/2019, ΔΕΕ 2019, 1463 επ., ΕφΠειρ 71/2016, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΕφΘεσσ 1327/2016, Αρμ 2017, 1350 επ., Εφαθ 1797/2015, ΔΕΕ 2015, 635, ΕφΠειρ 206/2013, ΕΕμπΔ 2013, 953 επ. και ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΛαμ 8/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ,

¹⁶ ΕφΘεσσ 336/2019, Αρμ. 2019, 1003 επ., Εφαθ 1797/2015, ΔΕΕ 2015, 635 επ., Εφαθ 3642/2015, ΕπισκεΔ 2016, 438, ΕφΛαρ 476/2013, ΔΕΕ 2014, 513, Εφαθ 192/2013, ΔΕΕ 2013, 604 επ., ΠΠρΡοδ 24/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΕφΠειρ 476/2010, ΔΕΕ 2010, 915 και ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ. Βλ. επίσης Λ. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, σελ. 221.

¹⁷ Ομαδικό πιστώματα είναι απαιτήσεις που δημιουργήθηκαν από τη δράση του συνδίκου κατά τη διεξαγωγή/πρόοδο της πτωχευτικής διαδικασίας.

¹⁸ Βλ. Σπ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 7^η έκδοση, σελ. 56.

¹⁹ Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 136, Λ. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, σελ. 220, Σπ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 7^η έκδοση, σελ. 56.

περιουσία που μπορεί να ρευστοποιηθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα. Η ερμηνεία αυτή υιοθετήθηκε από τη διατύπωση του άρθρου 166 παρ. 1 ΠτΚ, που αφορά την παύση των εργασιών της πτώχευσης και το οποίο χρησιμοποιείται ως ερμηνευτικό εργαλείο και για το άρθρο 3 ΠτΚ. Τα περιουσιακά στοιχεία πρέπει να είναι ρευστοποιήσιμα άμεσα, χωρίς να απαιτούνται μακροχρόνιες διαδικασίες ή ειδικές αδειοδοτήσεις προς τούτο. Τα δικαστήρια, κρίνοντας επ αυτού, ερευνούν το άμεσα ρευστοποιήσιμο της περιουσίας, δηλαδή σε εύλογο χρόνο από τη συζήτησης της υπόθεσης, αναλόγως του είδους του περιουσιακού στοιχείου και των συνθηκών της αγοράς. Έτσι έχει κριθεί ότι: Είναι άμεσα ρευστοποιήσιμη περιουσία, (α) το στοκ εμπορευμάτων και ο εξοπλισμός επιχείρησης πώλησης ενδυμάτων²⁰, (β) τα εμπορεύματα πώλησης ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών ειδών²¹, (γ) τα έπιπλα γραφείων και το τηλεφωνικό κέντρο επιχείρησης²². Στη νομολογία φαίνεται κρατούσα η άποψη ότι και τα ακίνητα αποτελούν ευχερώς ρευστοποιήσιμη περιουσία. Έτσι έχει κριθεί ότι: Είναι άμεσα ρευστοποιήσιμη περιουσία, (α) εργοστάσιο με κτηριακές εγκαταστάσεις και μηχανολογικό εξοπλισμό²³, (β) προσημειωμένα και κατασχεμένα ακίνητα, των οποίων ο επισπευδόμενος σε βάρος τους πλειστηριασμός δεν τελεσφόρησε²⁴, (γ) η ψιλή κυριότητα δύο οριζοντίων ιδιοκτησιών²⁵, (δ) μεγάλη ακίνητη περιουσία κατασχεμένη από την αρμόδια Δ.Ο.Υ.²⁶. Κρίνεται ωστόσο ορθότερη η αντίθετη άποψη, ότι δηλαδή τα ακίνητα δεν αποτελούν ευχερώς ρευστοποιήσιμη περιουσία. Η εκποίηση ενός ακινήτου από το σύνδικο, η οποία γίνεται με δημόσιο πλειοδοτικό διαγωνισμό²⁷, προϋποθέτει ένα ελάχιστο ποσό για τη χρηματοδότηση της λήψης άδειας εκποίησης από τον Εισηγητή, των εξόδων πραγματοποίησης δημοσιεύσεων και σειράς κοινοποιήσεων²⁸. Επιπλέον δεν μπορεί βάσιμα να υποστηριχτεί ότι η ρευστοποίηση ακινήτου επιτυγχάνεται σε εύλογο χρονικό διάστημα.²⁹

²⁰ ΕφΠειρ 71/2016, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

²¹ ΠΠρΑθ 747/2009, ΔΕΕ 2009, 1354 επ.

²² ΑΠ 578/2018, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

²³ ΕφΛαρ 12/2014, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

²⁴ ΕφΘεσσ 1327/2016, Αρμ. 2017, 1350 επ.

²⁵ ΠΠρΑθ 747/2009, ΔΕΕ 2009, 1354.

²⁶ ΠΠρΑθ 239/2016, ΧρΙΔ 2017, 459 επ.

²⁷ Άρθρο 148 παρ. 3 ΠτΚ.

²⁸ Άρθρο 148 παρ. 1,4,5 ΠτΚ.

²⁹ ΕφΘεσσ 1238/2018, ΔΕΕ 2018, 1038 επ., βλ. επίσης ΑΠ 73/2014, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 192/2013, ΔΕΕ 2013, 604 επ. και ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΛαμίας 8/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, οι οποίες θεώρησαν μη ευχερώς ρευστοποιήσιμη την πτωχευτική περιουσία που απαρτιζόταν από προσημειωμένες ή ενυπόθηκες οριζόντιες ιδιοκτησίες.

Επίσης έχει κριθεί ότι άμεσα ρευστοποιήσιμη περιουσία αποτελούν τα αυτοκίνητα³⁰.

Όσον αφορά τις απαιτήσεις κατά τρίτων, εν προκειμένω δεν θα πρέπει να γίνει λόγος για ρευστοποιήσιμο, αλλά για το ευχερές της εισπραξιμότητάς τους³¹, το οποίο θα πρέπει να κριθεί *ad hoc*. Ωστόσο η νομολογία φαίνεται να τηρεί μία μάλλον επιφυλακτική στάση αναφορικά με την άμεση εισπραξιμότητα των απαιτήσεων, δεδομένου ότι αυτή εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως ενδεικτικά η φερεγγυότητα του οφειλέτη της απαιτήσεως, το ληξιπρόθεσμο και απαιτητό της απαίτησης, τυχόν ασφάλεια που έχει παρασχεθεί επί της απαιτήσεως σε άλλα πρόσωπα κ.α.³²

Επιπλέον, κρίσιμο μέγεθος είναι η αναμενόμενη αξία ρευστοποίησης σε συνθήκες αγοράς και όχι η ονομαστική τους αξία ή η αξία της τυχόν λογιστικής εγγραφής τους, λαμβανομένων υπ' όψιν τυχόν προνομίων που υφίστανται.³³

Η νομολογιακή αντιμετώπιση του ζητήματος και οι διαφορετικές αποφάσεις περί του ευχερώς ή μη ρευστοποιήσιμου κατά γένος ίδιων αντικειμένων μιας πτωχευτικής παρουσίας, μας οδηγούν στο συμπέρασμα, ότι το ευχερώς ρευστοποιήσιμο εν τέλει θα πρέπει να κρίνεται *ad hoc* βάσει των πραγματικών περιστατικών που θα τεθούν υπ' όψιν του Δικαστηρίου σε κάθε περίπτωση.

III. Ερευνήτέα Περιουσία επί Αίτησης Πτώχευσης Ο.Ε. ή Ε.Ε.

Σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ. 4 του ΠτΚ *«Επί πτώχευσης ομόρρυθμων ή ετερόρρυθμων εμπορικών εταιριών, με την ίδια απόφαση που κηρύσσεται σε πτώχευση η εταιρία, κηρύσσονται σε πτώχευση και τα ομόρρυθμα μέλη της και χωρίς άλλη διατύπωση»*. Γεννάται λοιπόν το ερώτημα, εφ' όσον διαπιστωθεί έλλειψη χρημάτων ή ευχερώς ρευστοποιήσιμης εταιρικής πτωχευτικής περιουσίας κατά την έρευνα της σχετικής προϋπόθεσης κήρυξης της πτώχευσης της εταιρείας, αν το Δικαστήριο απορρίπτει την αίτηση ή αν οφείλει να ερευνήσει επιπροσθέτως αν οι ομόρρυθμοι εταίροι, οι οποίοι θα συμπτωχεύσουν, έχουν χρήματα ή ευχερώς ρευστοποιήσιμη περιουσία, ώστε να καλυφθεί αυτή η έλλειψη.

³⁰ ΕφΑρ 144/2017, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΕφΠειρ 467/2010, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, αντιθέτως οι ΑΠ 73/2014, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ και η ΕφΑθ 192/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ έκριναν ότι δεν είναι άμεσα και ευχερώς ρευστοποιήσιμο ένα εξαιρετικά ακριβό αυτοκίνητο σε εποχή οικονομικής κρίσης.

³¹ Βλ. Vallender σε *Insolvenzordnung* (επιμ: Uhlenbruck) 14. Auflage, § 26. Αρ. 1.

³² ΕφΑρ 241/2011, ΕπισκΕΔ 2011, 773 επ., ΕφΠειρ 502/2014, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

³³ Έτσι και Keller σε *Insolvenzordnung* (επιμ: Schmidt) 19. Auflage, § 26. Αρ. 3 επ.

Κρίνεται ορθή η αρνητική απάντηση³⁴ για τους ακόλουθους λόγους: (α) Γίνεται δεκτό ότι οι πτωχεύσεις της εταιρείας και των ομορρύθμων εταίρων της είναι διακεκριμένες και ανεξάρτητες μεταξύ τους, βαίνουν παράλληλα και με την κήρυξη της πτώχευσης δημιουργούνται περισσότερες πτωχευτικές ομάδες³⁵, (ομάδες πτωχευτικών πιστωτών της εταιρίας και πτωχευτικών πιστωτών των κατ' ιδίαν συμπτωχευσάντων ομορρύθμων μελών της, στους οποίους συμπεριλαμβάνονται τόσο οι προσωπικοί πιστωτές τους όσο και οι πιστωτές της εταιρείας, άρθρ. 97 παρ. 1 ΠτΚ). Σε κάθε πτώχευση αντιστοιχεί η περιουσία του υποκειμένου της, δηλαδή στην περιουσία της εταιρείας δεν περιλαμβάνεται η περιουσία του εταίρου και αντίστροφα³⁶. (β) Στον «αδελφό θεσμό» της παύσης των εργασιών της πτώχευσης, λόγω έλλειψης ευχερώς ρευστοποιήσιμης περιουσίας, προβλέπεται (άρθρο 97 παρ.2 ΠτΚ) ότι η κήρυξη της παύσης των εργασιών της πτώχευσης της εταιρείας, επιφέρει αντίστοιχα και την παύση των εργασιών των πτωχεύσεων των ομορρύθμων εταίρων της. Επομένως δεν εξετάζεται η περιουσία των εταίρων (ούτως ώστε να εξευρεθεί τυχόν επιπλέον περιουσία και να αποφευχθεί η παύση των εργασιών της πτώχευσης). Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η πτωχευτική περιουσία της εταιρείας κρίνεται αυτοτελώς και η επάρκειά της είναι αυτή που λαμβάνεται υπόψη για την κήρυξη της πτώχευσής της, η οποία θα συμπαρασύρει σε πτώχευση τους ομόρρυθμους εταίρους της³⁷ και η ανεπάρκειά της είναι επίσης αυτή που θα ληφθεί υπόψη προκειμένου να κηρυχθεί η παύση των εργασιών της, η οποία θα συμπαρασύρει σε παύση των εργασιών τους και τις υπόλοιπες πτωχεύσεις.

Ωστόσο τα παραπάνω δεν έχουν πλέον ιδιαίτερη σημασία, δεδομένου ότι η προβλεπόμενη από τον ΠτΚ συμπτώχευση των ομορρύθμων εταίρων, που χαρακτηρίστηκε ως κατάλοιπο κυρωτικών αντιλήψεων και επικρίθηκε σφοδρά από τη θεωρία,³⁸ δεν προβλέπεται πλέον στις διατάξεις του νέου νόμου 4738/2020.

³⁴ Αντίθετη η ΠΠρΘεσσ 18665/2012, Αρμ 2013, 511 επ. η οποία δέχθηκε ότι καίτοι η ετερόρρυθμη εταιρία στερείται περιουσίας, η πτωχευτική διαδικασία δύναται να εξυπηρετηθεί από τη ρευστοποίηση ακινήτου κυριότητας ομορρύθμου εταίρου της, με σύμφωνο σχόλιο Δ. Χατζημιχαήλ.

³⁵ ΑΠ 1003/1994, ΕλλΔνη 1996, 146, ΕφΠατρ 6/1999, ΔΕΕ 1999, 881, ΕφΛαρ 59/2014, ΝοΒ 2015, 2004.

³⁶ Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 374, ΕφΑθ 7213/1985, ΕΕμπΔ 1985, 709.

³⁷ Πρβλ Γ. Μιχαλόπουλος, Κήρυξη ετερόρρυθμης εταιρίας σε κατάσταση πτώχευσης δυνάμει της αποφάσεως ΕφΑθ 75/2010, σημ. υπό την ΕφΑθ 75/2010 ΔΕΕ 2010, σελ. 693 επ., που δέχεται ότι η κήρυξη ετερόρρυθμης εταιρίας σε πτώχευση υπό την συνδρομή των προϋποθέσεων της απορροφά την αναζήτηση της συνδρομής των προϋποθέσεων για την ατομική συμπτώχευση του ομορρύθμου εταίρου της.

³⁸ Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 371, Γ. Μιχαλόπουλο, Τρεις εκδοχές ανάπτυξης των διαδικασιών αφερεγγυότητας και τέσσερις προτάσεις αναθεώρησης ρυθμίσεων του Πτωχευτικού Κώδικα, ΔΕΕ

IV. Προκαταβολή Εξόδων της Πτώχευσης από Πιστωτές ή Τρίτους

Το Πτωχευτικό Δίκαιο εισάγει την αρχή της αυτοχρηματοδότησης της πτωχευτικής διαδικασίας από την πτωχευτική περιουσία. Δεν προβλέπεται νομοθετικά η δυνατότητα προκαταβολής του συνόλου των πιθανολογούμενων εξόδων της διαδικασίας από πιστωτές ή τρίτους, πέραν της ήδη αναφερθείσας υποχρεωτικής καταβολής, κατ' άρθρ.5 παρ.5 ΠτΚ, πεντακοσίων (500) ευρώ στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων. Υποστηρίζεται η άποψη ότι είναι δυνατόν, πιστωτής ή τρίτος να προκαταβάλει σχετικά έξοδα ώστε να γίνει δεκτή η αίτηση πτώχευσης και να προχωρήσει η πτωχευτική διαδικασία³⁹.

Υπέρ της αντίθετης άποψης προβάλλονται, ως μάλλον πειστικά, τα ακόλουθα⁴⁰: Πρώτον, η δυνατότητα προκαταβολής θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από πιστωτή ή πιστωτές προκειμένου να πιέζουν τον οφειλέτη που δεν έχει επαρκή περιουσία να ενδίδει σε πιέσεις. Δεύτερον, με την προκαταβολή δεν θα αναιρείται τελικά η αδυναμία της συγκεκριμένης πτώχευσης να ανταποκριθεί στην οποιαδήποτε ικανοποίηση των πιστωτών. Τρίτον, διότι τέτοιου είδους προκαταβολή των εξόδων θα ισοδυναμούσε με λειτουργία της πτωχευτικής διαδικασίας ως αυτοσκοπού και όχι για ικανοποίηση των πιστωτών μέσω εκκαθάρισης ή αναδιοργάνωσης.

Στα ανωτέρω επιχειρήματα μπορεί κανείς να αντιτείνει τα ακόλουθα: Όταν το Δικαστήριο κρίνει μια αίτηση πτώχευσης, κρίνει κατά πρώτον εάν συντρέχει στο πρόσωπο του οφειλέτη η εμπορική ιδιότητα και εάν υπάρχει γενική και μόνιμη αδυναμία πληρωμής των ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων. Στη συνέχεια εξετάζει την ύπαρξη ρευστοποιήσιμης περιουσίας για την κήρυξή της. Συνεπώς, εάν πιστωτής ή τρίτος προκαταβάλει τα απαραίτητα για την έναρξη της διαδικασίας χρήματα, επιτυγχάνει απλώς την ενεργοποίηση της διαδικασίας. Δεν ασκεί οποιαδήποτε πίεση στον οφειλέτη ως προς την κήρυξη της πτώχευσής του, δεδομένης της συνδρομής των λοιπών προϋποθέσεών της, τις οποίες και έχει ήδη ελέγξει το Δικαστήριο. Εξάλλου η απόρριψη της αίτησης κήρυξης σε πτώχευση κατά το άρθρο 3 παρ. 4 ΠτΚ, λόγω μη ύπαρξης ικανής περιουσίας για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας της, τυγχάνει ευρείας δημοσιότητας.

2016, 1168 επ. ιδία σελ.1168, ο οποίος πρότεινε την κατάργησή της κατά την τότε επικείμενη αναθεώρηση του ΠτΚ.

³⁹ Βλ. Ευ. Περράκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 137.

⁴⁰ Βλ. Α. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, σελ. 222.

Τα επιχειρήματα αυτά επίσης παραγνωρίζουν το γεγονός ότι υπάρχουν οφειλέτες που μπορεί να έχουν περιουσία, αλλά δυσχερώς ρευστοποιήσιμη, όπως είναι η κυριότητα επί ακινήτων ή απαιτήσεις κατά τρίτων, οι οποίες όμως μπορούν να εισπραχθούν μετά από δικαστικό αγώνα. Στις περιπτώσεις αυτές, η χρηματοδότηση της πτώχευσής τους θα έχει ως στόχο την ικανοποίηση των πιστωτών.

Το συγκεκριμένο ζήτημα έχει αντιμετωπιστεί νομοθετικώς στο γερμανικό πτωχευτικό κώδικα (InsO) όπου προβλέπεται η δυνατότητα «προκαταβολής» των εξόδων της πτωχευτικής διαδικασίας τόσο από τον οφειλέτη/πτωχό, όσο και από τους δανειστές αλλά και από τρίτους (άρθρο 26 παρ. 1 InsO). Σύμφωνα μάλιστα με το γερμανικό δίκαιο, το δικαστήριο, εφόσον διαπιστώσει την ανεπάρκεια της περιουσίας για την κάλυψη των αναγκών της πτωχευτικής διαδικασίας, μπορεί να τάξει προθεσμία στον αιτούντα (ή στους αιτούντες), ούτως ώστε αυτός να προκαταβάλει τα έξοδα για την κάλυψη της διαδικασίας. Από τη δυνατότητα αυτή εξαιρείται, όπως γίνεται δεκτό στη γερμανική θεωρία και νομολογία, ο (προσωρινός) σύνδικος (διορισθείς μαζί με την υποβολή της σχετικής αίτησης πτώχευσης), με το σκεπτικό ότι ενδέχεται τα κίνητρά του να είναι υστερόβουλα και να σκοπεί όχι στην έναρξη και πρόοδο της πτωχευτικής διαδικασίας προκειμένου να ικανοποιηθούν οι πιστωτές, αλλά στην έναρξη της διαδικασίας με προκειμένου να πλουτίσει εις βάρος της πτωχευτικής περιουσίας.⁴¹ Σε περίπτωση προκαταβολής των εξόδων από δανειστές ή τρίτους, το ποσό αυτό θα δεσμευθεί για την κάλυψη μόνο των εξόδων της διαδικασίας (και όχι για τυχόν ικανοποίηση των πιστωτών) ενώ ο καταβάλλων θα ικανοποιηθεί προνομιακά ως προς το συγκεκριμένο ποσό. Μάλιστα ο γερμανός νομοθέτης θεσπίζει και υποχρέωση προκαταβολής των εξόδων της πτωχευτικής διαδικασίας, στην περίπτωση εκείνη όπου, το φυσικό πρόσωπο, καίτοι υπόχρεο προς τούτο δεν προέβη στην έγκαιρη υποβολή αίτησης σε πτώχευση (η διάταξη αφορά κυρίως τους διοικητές νομικών προσώπων, οι οποίοι υποχρεούνται υπό προϋποθέσεις στην υποβολή αίτησης σε πτώχευση). Τότε, το φυσικό πρόσωπο, είναι υπόχρεο σε προκαταβολή των απαραίτητων εξόδων για την ολοκλήρωση της πτωχευτικής διαδικασίας, χωρίς μάλιστα να προβλέπεται η δυνατότητα προνομιακής ικανοποίησης (άρθρο 26 παρ. 4 InsO).

⁴¹ Ίδετε σχετικώς Vallender σε Insolvenzordnung (επιμ: Uhlenbruck) 14. Auflage, § 26. Ap. 20 επ., Keller σε Insolvenzordnung (επιμ: Schmidt) 19. Auflage, § 26. Ap. 34 επ..

V. Η Απόφαση Απόρριψης της Αίτησης

Θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι το Δικαστήριο, προκειμένου να απορρίψει την αίτηση πτώχευσης λόγω ανεπάρκειας περιουσίας, σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ. 4 ΠτΚ, πρέπει προηγουμένως να έχει ερευνήσει και αποδεχτεί την ύπαρξη των λοιπών υποκειμενικών και αντικειμενικών προϋποθέσεων κήρυξης της πτώχευσης. Εάν αυτές ελλείπουν δεν χρειάζεται το Δικαστήριο να υπεισέλθει στην έρευνα περί επάρκειας της περιουσίας για κάλυψη των εξόδων της πτώχευσης, και η αίτηση απορρίπτεται άνευ ετέρου⁴². Τούτο ήταν διατυπωμένο με σαφήνεια στη διάταξη του άρθρου 6 παρ.2 του προϊσχύσαντος ΠτΚ, η οποία προέβλεπε σαφώς ότι «το πτωχευτικό Δικαστήριο απορρίπτει επίσης την αίτηση, εφόσον αποδεικνύεται ότι, αν και συντρέχουν οι προϋποθέσεις της παρ.1, η περιουσία του οφειλέτη δεν θα επαρκέσει για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας».⁴³

Συνεπώς το Δικαστήριο κατά πρώτον ερευνά την ύπαρξη πτωχευτικής ικανότητας του οφειλέτη (άρθρο 2 ΠτΚ) και την παύση των πληρωμών του ή την επαπειλούμενη αδυναμία εκπλήρωσης των οφειλών του ή την πιθανότητα αφερεγγυότητάς του (άρθρο 3 παρ. 1, 2 και 3 ΠτΚ). Εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις αυτές, εν συνεχεία υπεισέρχεται στην προϋπόθεση της επάρκειας της περιουσίας για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας⁴⁴.

VI. Δικαστικά Έξοδα

Αν μία αίτηση πτώχευσης γίνει δεκτή, είτε πρωτοδίκως είτε μετά από άσκηση ενδίκων μέσων, τα δικαστικά έξοδα επιβάλλονται εις βάρος της πτωχευτικής περιουσίας⁴⁵ σύμφωνα με το άρθρο 13 ΠτΚ. Αν η αίτηση απορριφθεί, επιδικάζονται δικαστικά έξοδα εις βάρος του αιτούντος και υπέρ του καθ' ου η αίτηση, στην περίπτωση που ο καθ' ου η αίτηση παραστεί κατά τη συζήτηση και συνεπώς υποβληθεί σε τέτοια.⁴⁶

⁴² Έτσι και Keller σε Insolvenzordnung (επιμ: Schmidt) 19. Auflage, § 26. Ap. 26.

⁴³ Η παρ. 1 του άρθρου 6 ΠτΚ προέβλεπε την απόρριψη της αίτησης αν δεν συνέτρεχαν οι υποκειμενικές ή οι αντικειμενικές προϋποθέσεις για την κήρυξη της πτώχευσης.

⁴⁴ ΤρΕφΑθ 1182/2019, ΔΕΕ 2019, 1463, ΠΠρΠειρ 350/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΕφΛαρ 241/2011, ΕπισκΕΔ 2011, 773 επ., ΠΠρΑθ 616/2008, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

⁴⁵ ΠΠρΑθ 616/2018, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΕφΠειρ 71/2016, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

⁴⁶ ΠΠρΗρακλ 36/2015, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ. Στο γερμανικό δίκαιο υποστηρίζεται η άποψη ότι όταν η αίτηση απορριφθεί ένεκα ανεπάρκειας περιουσίας, τότε τα δικαστικά έξοδα θα πρέπει να επιρρίπτονται στον «πτωχό», με την αιτιολογία ότι ο οφειλέτης, ο οποίος και γνωρίζει καλύτερα από όλους την κατάσταση της περιουσίας του, αφενός όφειλε να καταθέσει έγκαιρα σχετική αίτηση πτώχευσης, αφετέρου να πράξει τα δέοντα ώστε να μπορεί

Διαφορετική περίπτωση από τα δικαστικά έξοδα αποτελεί το γραμμάτιο της κατάθεσης στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων ποσού 500 ευρώ, που επισυνάπτεται στο πρωτότυπο της αίτησης πτώχευσης με ποινή απαραδέκτου αυτής, για την αντιμετώπιση των εξόδων της πτώχευσης (άρθρο 5 παρ 5 ΠτΚ).⁴⁷ Αυτό, στην περίπτωση που η αίτηση πτώχευσης απορριφθεί ή γίνει παραίτηση από το δικόγραφό της, επιστρέφεται στον αιτούντα και στην περίπτωση που η αίτηση γίνει δεκτή, το ποσό αναλαμβάνεται από τον σύνδικο με άδεια του εισηγητή και ο αιτών ικανοποιείται ως ομαδικός πιστωτής. Γίνεται δεκτό ότι το ποσό αυτό δεν αποτελεί στοιχείο της πτωχευτικής περιουσίας αλλά ιδιαίτερο περιουσία συγκεκριμένου σκοπού.⁴⁸

Σημειώνεται ότι οποιοδήποτε ένδικο μέσο ασκηθεί κατά της απόφασης που κήρυξε την πτώχευση ή που απέρριψε την σχετική αίτηση επιβαρύνεται με το κατά το άρθρο 495 ΚΠολΔ προβλεπόμενο παράβολο, το οποίο επιστρέφεται στον ασκήσαντα το ένδικο μέσο αν αυτό γίνει δεκτό⁴⁹ ή διατάσσεται η εισαγωγή του στο Δημόσιο Ταμείο αν το ένδικο μέσο απορριφθεί (άρθρ.495 παρ.3 ΚΠολΔ).⁵⁰

VII. Καταχωρήσεις και Δημοσιεύσεις

Στην απόφαση που απορρίπτει κατά το άρθρο 3 παρ. 4 ΠτΚ την αίτηση πτώχευσης λόγω ανεπάρκειας της πτωχευτικής περιουσίας, διατάσσεται η δημοσίευση του ονόματος ή της επωνυμίας του οφειλέτη στο Γ.Ε.ΜΗ, στα Μητρώα πτωχέσεων που τηρούνται στο οικείο Πρωτοδικείο και το Γενικό Μητρώο του Πρωτοδικείου Αθηνών (άρθρο 8 παρ. 3 ΠτΚ). Η καταχώριση αυτή έχει ιδιαίτερη λειτουργία προειδοποίησης και προστασίας των συναλλασσομένων, δεδομένου ότι μέσω αυτής της πληροφόρησης μειώνονται οι πεπλανημένες αποφάσεις συνεργασίας των τρίτων με τον οφειλέτη⁵¹ και προειδοποιείται γενικώς η αγορά⁵²⁵³.

να κινηθεί και να ολοκληρωθεί η πτωχευτική διαδικασία, βλ. Keller σε Insolvenzordnung (επιμ: Schmidt) 19. Auflage, § 26. Αρ. 45.

⁴⁷ ΠΠρΑθ 12/2010, ΕΕμπΔ 2010, 710 επ.

⁴⁸ Βλ. Λ. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9η έκδοση, σελ. 195.

⁴⁹ ΕφΔωδ 287/2017, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

⁵⁰ ΑΠ 578/2018 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 73/2014, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΕφΠειρ 502/2014, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

⁵¹ Βλ. Λ. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9η έκδοση, σελ.223.

⁵² Έτσι και η Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 4446/2016 επί των τροποποιήσεων: άρθρο 1, άρθρο 3.

⁵³ Ενδιαφέρον παρουσιάζει εν προκειμένω το γερμανικό δίκαιο, όπου σύμφωνα με το άρθρο 329 παρ. 2 γερμ.ΚΠολΔ, η απόφαση κοινοποιείται επιμελεία του δικαστηρίου, τόσο στον οφειλέτη, όσο και στον εκάστοτε αιτούντα δανειστή. Με αυτόν τον τρόπο ενεργοποιούνται οι προθεσμίες άσκησης των ενδίκων μέσων και επιτυγχάνεται ασφάλεια δικαίου. Βεβαίως, δεν αποκλείεται η κοινοποίηση της απόφασης και από τα διάδικα μέρη, ούτως ώστε να επισπευθεί έτι περαιτέρω η έναρξη των προθεσμιών προσβολής της απόφασης.

Η καταχώριση από το Γ.Ε.ΜΗ και τα Μητρώα Πτωχεύσεων διαγράφονται μετά την πάροδο τριετίας (άρθρο 3 παρ. 4 εδ. γ' ΠτΚ) αυτεπάγγελα ή μετά από αίτηση του οφειλέτη. Η πιθανή μεταγενέστερη ικανοποίηση των δανειστών του οφειλέτη δεν επιφέρει την πρόωρη διαγραφή των καταχωρίσεων αυτών, γιατί για την αξιολόγηση της πιστοληπτικής αξιοπιστίας του οφειλέτη έχει σημασία τόσο η τρέχουσα ικανότητα αποπληρωμής των χρεών όσο και η προηγούμενη συμπεριφορά του έναντι των εκάστοτε πιστωτών του.⁵⁴

Η απόφαση που κατά τα ανωτέρω απορρίπτει την αίτηση πτώχευσης καταχωρίζεται και στο σύστημα «Αθέτησης Υποχρεώσεων» της Τειρεσίας Α.Ε., όταν αυτή λαμβάνει γνώση είτε πρωτόβουλα είτε κατόπιν προσκόμισής της από τον ενδιαφερόμενο⁵⁵. Η σχετική πληροφορία διατηρείται στο αρχείο αυτό για δέκα (10) έτη⁵⁶.

VIII. Αποτελέσματα

Η απόρριψη της αίτησης πτώχευσης, λόγω ανεπάρκειας της περιουσίας, δεν επιφέρει τις συνέπειες προσωπικής ή περιουσιακής φύσης που συνδέονται με την κήρυξη της πτώχευσης. Υφίσταται όμως η δυνατότητα να τιμωρηθεί ο οφειλέτης λόγω χρεοκοπίας κατά το άρθρο 171 ΠτΚ, δεδομένου ότι οι πράξεις που αναφέρονται στο άρθρο αυτό είναι αξιόποινες και στην περίπτωση που η πτώχευση δεν κηρυχθεί λόγω ανεπάρκειας της πτωχευτικής περιουσίας (άρθρο 171 παρ.4 ΠτΚ).

Τα νομικά πρόσωπα δεν λύνονται δεδομένου ότι μόνο η πτώχευση επιφέρει τη λύση τους (άρθ.76 ΠτΚ). Η ρύθμιση θα πρέπει να θεωρηθεί ως ελλειπής, δεδομένου ότι επιτρέπει σε νομικά πρόσωπα, που πληρούσαν τις προϋποθέσεις να κηρυχθούν σε πτώχευση, να συνεχίζουν να δραστηριοποιούνται στην αγορά. Κρίνεται ορθότερη η προβλεπόμενη στην παρ. 2 α του άρθρου 210 του ν. 4738/2020 ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία τόσο η πτώχευση του νομικού προσώπου όσο και η απόρριψη της αίτησης λόγω έλλειψης ενεργητικού επιφέρουν τη λύση του. Στα επί μέρους νομοθετήματα που διέπουν τις διάφορες μορφές νομικής προσωπικότητας, μόνο στο νόμο 4548/2018, ήτοι στο νέο νόμο των ανωνύμων εταιρειών, προβλέπεται ότι η ανώνυμη

⁵⁴ Βλ. Α. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, σελ. 223.

⁵⁵ Βλ. τρόπο συμπλήρωσης του δεδομένου του σχετικού με αίτηση πτώχευσης που απορρίφθηκε, λόγω μη επάρκειας της περιουσίας του οφειλέτη υπό στοιχείο γ), <http://www.tiresias.gr/faq.html>.

⁵⁶ Βλ. αναλυτικό χρόνο τήρησης αιτήσεων πτωχεύσεων που απορρίπτονται, λόγω μη επάρκειας της περιουσίας του οφειλέτη <http://www.tiresias.gr/sos.html>.

εταιρεία λύεται και σε περίπτωση απόρριψης της αίτησης πτώχευσης, λόγω ανεπάρκειας της περιουσίας του οφειλέτη για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας (άρθρο 164 παρ. 1δ)⁵⁷.

ΙΧ. Ένδικα Μέσα

Η απόφαση που απορρίπτει την αίτηση πτώχευσης για έλλειψη περιουσίας υπόκειται στα προβλεπόμενα από το άρθρο 55 ΠτΚ ένδικα μέσα της ανακοπής ερημοδικίας, της έφεσης και αναίρεσης. Ο Πτωχευτικός Κώδικας καθιερώνει ρητά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας (άρθρο 741 επ. ΚΠολΔ), ως τη διαδικασία που εφαρμόζεται στην πτώχευση για κάθε υπόθεση που δικάζεται από το πτωχευτικό Δικαστήριο (άρθρο 54 παρ. 1 ΠτΚ), ειδικότερα δε, στο άρθρο 4 παρ. 3 ΠτΚ, προβλέπεται η εφαρμογή της διαδικασίας αυτής κατά την κήρυξη της πτώχευσης. Συνεπώς όλα τα ζητήματα που άπτονται των ενδίκων μέσων, που κατά το άρθρο 55 ΠτΚ μπορούν να ασκηθούν, ρυθμίζονται σύμφωνα με τις διατάξεις της εκούσιας δικαιοδοσίας.

1. Έφεση

Του ΠτΚ μη ορίζοντος, για το ζήτημα της ενεργητικής και παθητικής νομιμοποίησης στην άσκηση της έφεσης, θα πρέπει να αναθούμε στις διατάξεις του ΚΠολΔ και συγκεκριμένα στα άρθρα 761 και 762 ΚΠολΔ⁵⁸, τα οποία αναφέρονται στην άσκηση έφεσης στις υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας. Έτσι, σε άσκηση έφεσης κατά της απόφασης που απέρριψε την αίτηση πτώχευσης λόγω έλλειψης επαρκούς (ευχερώς ρευστοποιήσιμου) ενεργητικού κατά τα ανωτέρω, νομιμοποιείται κάθε διάδικος, εφόσον επικαλεστεί ειδικό έννομο συμφέρον προς τούτο.⁵⁹ Συνεπώς νομιμοποιείται ο αιτήσας την κήρυξη της πτώχευσης οφειλέτης ή πιστωτής⁶⁰, ο καθού η αίτηση οφειλέτης ή οποιοδήποτε πρόσωπο άσκησε παραδεκτώς και νομίμως παρέμβαση⁶¹. Η

⁵⁷ Με την κήρυξή τους σε πτώχευση και όχι και με την απόρριψη της αίτησης πτώχευσης λόγω ανεπάρκειας της περιουσίας λύνονται (α) η Ο.Ε. άρθρο 259 παρ.1γ ν. 4072/2012, (β) η Ε.Ε. άρθρο 281 παρ 1β ν. 4072/2012, (γ) η Ε.Π.Ε. άρθρο 44 παρ 1δ ν. 3190/1955, (δ) η Ι.Κ.Ε. άρθρο 103 παρ.1γ ν. 4072/2012.

⁵⁸ Σύμφωνα με το άρθρο 761 ΚΠολΔ «Έφεση έχουν δικαίωμα να ασκήσουν και αν νίκησαν ο αιτών, εκείνος κατά του οποίου είχε στραφεί η αίτηση, εκείνοι που άσκησαν κύρια και Πρόσθετη παρέμβαση, οι καθολικοί και ειδικοί διάδοχοί τους, καθώς και ο εισαγγελέας πρωτοδικών». Σύμφωνα με το άρθρο 762 ΚΠολΔ «Αν περισσότεροι έλαβαν μέρος στην πρωτόδικη δίκη, η έφεση που ασκεί ένας από αυτούς απευθύνεται κατά των άλλων ή των καθολικών διαδόχων ή των κληροδόχων τους».

⁵⁹ Βλ. Α. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, 2016, σελ. 231.

⁶⁰ Βλ. Σπ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 7^η έκδοση, σελ. 182 και πρβλ. ΕφΑθ 1907/2015 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

⁶¹ Στην εκούσια δικαιοδοσία δεν καθίσταται διάδικος κάποιος ακόμα και αν το δικόγραφο του αιτούντος αναγράφει αυτόν ως αντίδικο (ΑΠ 41/2003 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1305/1994 ΕλλΔνη 1996, 638, ΜΠρΛαρ 689/2008 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ). Το ίδιο ισχύει ακόμα και αν επιδοθεί η αίτηση με πρωτοβουλία του αιτούντος στον θιγόμενο. Συνεπώς ο καθ' ου η αίτηση δεν προσλαμβάνει την ιδιότητα του διαδίκου με μόνη την απεύθυνση και

έφεση απευθύνεται κατά των λοιπών διαδίκων, συνεπώς αν την έφεση ασκήσει ο οφειλέτης αυτή απευθύνεται κατά του/των πιστωτή/ών και εάν την ασκήσει κάποιος πιστωτής, αυτή απευθύνεται κατά του οφειλέτη (και των λοιπών πιστωτών, εφόσον συμμετείχαν στην αρχική δίκη). Δεδομένου ότι δεν μπορεί να γίνει λόγος για κήρυξη της πτώχευσης σε αυτό το στάδιο, δεν έχει διορισθεί σύνδικος ώστε να τεθεί ζήτημα κλήτευσής του στην κατ' έφεση δίκη⁶². Η προθεσμία άσκησης της έφεσης είναι τριάντα ημέρες από την επομένη της επίδοσης της απόφασης που απορρίπτει την αίτησης περί κήρυξης σε πτώχευση λόγω έλλειψης επαρκούς ενεργητικού εάν ο εκκαλών διαμένει στην Ελλάδα και εξήντα εάν διαμένει στο εξωτερικό ή είναι αγνώστου διαμονής, και σε κάθε περίπτωση διετής από τη δημοσίευσή της (άρθρο 518 ΚΠολΔ). Οι βασικοί λόγοι έφεσης θα είναι είτε ότι το δικαστήριο έσφαλε αναφορικά με την ύπαρξη ή μη ευχερώς ρευστοποιήσιμης περιουσίας, είτε ότι έσφαλε αναφορικά με το ύψος των εξόδων της πτωχευτικής διαδικασίας.⁶³

2. Αναίρεση και Αναψηλάφηση

Η απόφαση που απορρίπτει την αίτηση πτώχευσης υπόκειται σύμφωνα με το άρθρο 55 ΠτΚ σε αναίρεση για τους λόγους του άρθρου 559 αριθ. 1,4,14,16,17 και 19 ΚΠολΔ, ήτοι παραβίαση κανόνα ουσιαστικού δικαίου, υπέρβαση δικαιοδοσίας του δικαστηρίου, παρά το νόμο κήρυξη ή μη κήρυξη ακυρότητας, έκπτωσης από δικαίωμα ή απαράδεκτου, κατά παράβαση του νόμου αποδοχή ύπαρξης ή μη ύπαρξης δεδικασμένου, ύπαρξη αντιφατικών διατάξεων και έλλειψη νόμιμης βάσης. Υπό την αρχική διάταξη του άρθρου 55 ΠτΚ λόγοι αναίρεσης ήταν μόνον οι προβλεπόμενοι στο άρθρο 559 αριθ. 1 και 19 ΚΠολΔ. Οι υπόλοιποι τέσσερις λόγοι προστέθηκαν με την τροποποίηση του εν λόγω άρθρου με το ν. 4446/2016, ώστε να εναρμονισθούν με τη διάταξη του άρθρου 562 παρ. 4 ΚΠολΔ, που προβλέπει ποιοι λόγοι αναίρεσης εξετάζονται

κοινοποίηση της αίτησης σε αυτόν, αν δεν κλητεύθηκε ύστερα από διαταγή του δικαστηρίου (άρθρο 748 παρ. 3 ΚΠολΔ), δεν προσεπικλήθηκε (άρθρο 753 ΚΠολΔ) ή δεν άσκησε κύρια ή πρόσθετη παρέμβαση (άρθρο 752 ΚΠολΔ σε συνδυασμό με τα άρθρα 4 παρ. 3 και 54 παρ. 1 ΠτΚ).

⁶² Εφόσον το Δικαστήριο κατά την κατάθεση της αίτησης πτώχευσης διέταξε κατ' άρθρο 748 παρ. 2 ΚΠολΔ την κοινοποίηση της αίτησης και στον εισαγγελέα πρωτοδικών, τότε η έφεση θα πρέπει επί ποινή απαραδέκτου να κοινοποιηθεί και στον εισαγγελέα εφετών, σύμφωνα με το άρθρο 748 παρ. 2 ΚΠολΔ σε συνδυασμό με το άρθρο 760 ΚΠολΔ. Βλ. και ΑΠ 276/2012, ΝοΒ 2012, 1457, ΕφΠειρ 71/2016, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

⁶³ Βλ. Keller σε Insolvenzordnung (επιμ: Schmidt) 19. Auflage, § 26. Αρ. 51.

αυτεπαγγέλτως από τον Άρειο Πάγο⁶⁴. Η αναίρεση διέπεται κατά τα λοιπά από τις διατάξεις των άρθρων 769 και 552 επ. ΚΠολΔ. Και πάλι του ΠτΚ μη ορίζοντος, για το ζήτημα της ενεργητικής και παθητικής νομιμοποίησης στην άσκηση της αναίρεσης, θα πρέπει να αναχθούμε στις διατάξεις του ΚΠολΔ και συγκεκριμένα στο άρθρο 769 ΚΠολΔ, το οποίο αναφέρεται στην άσκηση αναίρεσης στην εκουσία δικαιοδοσία. Η προθεσμία άσκησης της αναίρεσης είναι τριάντα ημέρες από την επομένη της επίδοσης της τελεσίδικης αποφάσεως που απορρίπτει την αίτηση περί κήρυξης σε πτώχευση λόγω έλλειψης επαρκούς ενεργητικού εάν ο αναιρεσείων διαμένει στην Ελλάδα και εξήντα εάν διαμένει στο εξωτερικό ή είναι αγνώστου διαμονής, και σε κάθε περίπτωση διετής από τη δημοσίευση της απόφασης που περατώνει τη δίκη (άρθρο 564 ΚΠολΔ).

Του ΠτΚ μη ορίζοντος, για το ζήτημα του επιτρεπτού ή μη της άσκησης του έκτακτου ενδίκου μέσου της αναψηλάφησης, θα πρέπει να αναχθούμε στις διατάξεις του ΚΠολΔ και συγκεκριμένα στα άρθρα 767 και 768 ΚΠολΔ.

3. Ανακοπή ερημοδικίας

Καίτοι κατ' αρχήν, σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, στις υποθέσεις της εκουσίας δικαιοδοσίας, γνήσιες και μη γνήσιες, αποκλείεται η άσκηση ανακοπής ερημοδικίας στον πρώτο βαθμό⁶⁵, εντούτοις, κατ' εξαίρεση, στις πτωχευτικές δίκες χωρεί άσκηση ανακοπής ερημοδικίας στην περίπτωση που όποιος δικάστηκε ερήμην, δεν κλητεύθηκε καθόλου ή εμπρόθεσμα ή δεν κλητεύθηκε κανονικά ή συντρέχει λόγος ανωτέρας βίας (άρθρο 764 παρ. 3 ΚΠολΔ)⁶⁶. Περιπτώσεις άσκησης ανακοπής ερημοδικίας, για λόγους που ανάγονται στην κλήτευση, στην πράξη θα εμφανισθούν μόνο επί ερημοδικίας του οφειλέτη, όταν την αίτηση πτώχευσης την υποβάλλει πιστωτής. Η αίτηση του πιστωτή στρέφεται κατά του οφειλέτη⁶⁷ και μολονότι ο ΠτΚ δεν επιβάλλει την κοινοποίησή της στον οφειλέτη, κατά την ορθότερη άποψη, η κοινοποίησή της σε αυτόν είναι υποχρεωτική, ώστε να εφαρμοσθεί το άρθρο 20 του Συντάγματος, και όχι

⁶⁴ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση ν. 4446/2016 υπό το άρθρο 3 -ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΤΡΙΤΟΥ («Όργανα της πτώχευσης»)- στην οποία αναφέρεται επί πλέον ότι: Είναι συστηματικά συνεπές αλλά και δικαιοπολιτικά σκόπιμο να υφίσταται δικαίωμα άσκησης αιτήσεως αναίρεσεως και για τους λόγους αυτούς.

⁶⁵ Βλ. ΜΠρΧαλκ 43/2018, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

⁶⁶ Πρβλ. και ΕφΠατρ 820/1996, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, αντίθετα βλ. Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, Γ' έκδοση, σελ. 661, ο οποίος αρνείται τη δυνατότητα άσκησης ανακοπής ερημοδικίας, δεδομένου ότι το ιδιότυπο αυτό ένδικο μέσο, δεν προβλέπεται ως δυνατότητα από τον ΠτΚ (άρθρο 7 παρ. 5 ΠτΚ).

⁶⁷ Βλ. Α. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, 2016, σελ. 193

δυνητική, κατά το άρθρο 748 παρ. 3 ΚΠολΔ, ήτοι αν το διατάξει ο δικαστής⁶⁸. Αν την αίτηση πτώχευσης την υποβάλει ο ίδιος ο οφειλέτης, δεδομένου ότι αυτή δεν στρέφεται κατά τινος, δεν μπορεί να υπάρξει περίπτωση ερημοδικίας για λόγους που ανάγονται στην κλήτευση. Το εύρος της προθεσμίας ασκήσεως ανακοπής κλιμακώνεται με κριτήριο τη διαμονή του ανακόπτοντος. Αν αυτός διαμένει στην Ελλάδα, η προθεσμία της ανακοπής είναι δεκαπέντε ημέρες και αρχίζει από την επομένη της επίδοσης της απόφασης ενώ εάν διαμένει στο εξωτερικό ή είναι αγνώστου διαμονής η προθεσμία της ανακοπής είναι εξήντα ημέρες. Αν δεν επιδοθεί ή δεν επιδοθεί έγκυρα η ερήμην απόφαση, δεν αρχίζει η προθεσμία ασκήσεως ανακοπής ερημοδικίας και συνεπώς μπορεί να ασκηθεί οποτεδήποτε, καθώς δεν υπόκειται σε παραγραφή.⁶⁹

X. Ανάκληση της Απόφασης Κήρυξης της Πτώχευσης

Υπάρχει περίπτωση το Δικαστήριο, κατά την εκδίκαση μιας αίτησης πτώχευσης και την έρευνα της συνδρομής των απαιτούμενων κατ' άρθρα 2 και 3 ΠτΚ προϋποθέσεων κήρυξής της, να μην προβεί σε ορθή πιθανολόγηση για την επάρκεια της περιουσίας του οφειλέτη για την κάλυψη των συνολικών εξόδων τη διαδικασίας ή σε ορθή πιθανολόγηση για το ύψος των συνολικών εξόδων, και να κηρύξει την πτώχευση παρά την έλλειψη χρημάτων ή ευχερώς ρευστοποιήσιμης περιουσίας.

Ερώτημα γεννάται ποια μέσα, πέραν της εμφανούς λύσεως της προσβολής της εν λόγω απόφασης με έφεση, παρέχει ο νομοθέτης στον εισηγητή δικαστή και στο σύνδικο, που κατά κύριο λόγο είναι αυτοί που ενεργούν ούτως ώστε τέτοιες κηρυχθείσες πτωχεύσεις να παύσουν να υφίστανται.

Αν η έλλειψη περιουσίας διαπιστωθεί ευθύς εξαρχής, ήτοι όταν ο σύνδικος επιχειρήσει να διενεργήσει τη σφράγιση και την απογραφή της πτωχευτικής περιουσίας κατά τα άρθρα 11 και 68 ΠτΚ, κρίνεται ορθό ότι μπορεί να ζητηθεί η ανάκληση της απόφασης που κήρυξε την πτώχευση. Η απόφαση που κηρύσσει την πτώχευση, σύμφωνα με το άρθρο 57 παρ. 1 ΠτΚ, ανακαλείται εφόσον ικανοποιηθούν ή συναινούν οι πιστωτές που μετείχαν στη διαδικασία κήρυξης της πτώχευσης. Επιπλέον ο ΠτΚ προβλέπει τη δυνατότητα ανάκλησης της απόφασης που κηρύσσει την πτώχευση, μετά από αίτηση οποιουδήποτε έχει έννομο συμφέρον ή μετά από

⁶⁸ Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 151.

⁶⁹ Βλ. Ν. Νίκας, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, 3^η έκδοση, σελ. 663.

σχετική πρόταση του εισηγητή, κατ' εφαρμογή των γενικών διατάξεων περί ανάκλησης των αποφάσεων της εκούσιας δικαιοδοσίας (άρθρο 57 παρ. 1 εδ. γ' ΠτΚ σε συνδυασμό με άρθρο 758 ΚΠολΔ). Ειδικότερα, η ανάκληση είναι δυνατή με αίτηση οιοδήποτε έχει έννομο συμφέρον ή με αίτηση του εισηγητή, βάσει της διάταξης του άρθ. 758 ΚΠολΔ, ήτοι όταν, μετά την κήρυξη της πτώχευσης, προέκυψαν νέα πραγματικά περιστατικά ή μεταβλήθηκαν οι συνθήκες, που στήριξαν την κήρυξη αυτής, ή στην περίπτωση που μεταγενέστερα στοιχεία κατέστησαν αδύνατη τη συνέχιση της πτωχευτικής διαδικασίας.

Ως έχων έννομο συμφέρον για την ανάκληση της πτώχευσης, κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 758 ΚΠολΔ, θεωρείται και ο σύνδικος.⁷⁰

Ο σύνδικος ή ο εισηγητής μπορούν να υποβάλουν αίτηση ανάκλησης της απόφασης που κήρυξε την πτώχευση με επίκληση ως νέου πραγματικού περιστατικού, κατ' άρθρο 758 ΚΠολΔ, την πλήρη έλλειψη ευχερώς ρευστοποιήσιμων περιουσιακών στοιχείων στο ενεργητικό της πτωχευτικής περιουσίας. Νέα πραγματικά περιστατικά προκύπτουν κατά το άρθρο 758 ΚΠολΔ όταν, μετά τη δημοσίευση της οριστικής απόφασης, εντοπιστούν κρίσιμα πραγματικά γεγονότα που συντελέστηκαν, όσο η δίκη ήταν εκκρεμής, αλλά είτε ήταν άγνωστα είτε από υπαιτιότητα κάποιου διαδίκου δεν είχαν προταθεί, με συνέπεια το Δικαστήριο να μην τα συνεκτιμήσει.⁷¹

Τέτοια περίπτωση εν προκειμένω μπορεί να υπάρξει όταν π.χ. ο οφειλέτης απέκρυψε ότι τα περιουσιακά του στοιχεία, τα οποία αναφερόταν στην αίτηση πτώχευσής του και τα οποία έλαβε υπ' όψη του το Δικαστήριο, δεν του ανήκαν πλέον.

Ο σύνδικος ή ο εισηγητής μπορούν επίσης να υποβάλουν αίτηση ανάκλησης, όταν υπάρχει μεταβολή των συνθηκών υπό τις οποίες εκδόθηκε η απόφαση που κήρυξε την πτώχευση, όταν δηλαδή συντελεσθούν νέα πραγματικά γεγονότα που ανατρέπουν ή διαφοροποιούν σε σημαντικό βαθμό τη βάση στην οποία στηρίχθηκε η απόφαση⁷². Τέτοια περίπτωση μπορεί να υπάρξει όταν το Δικαστήριο ορθά πιθανολόγησε την ύπαρξη ικανών ρευστοποιήσιμων περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη, τα οποία εν συνεχεία καταστράφηκαν ή εξαφανίστηκαν.

⁷⁰ Βλ. Α. Κοσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, σελ. 237, Σπ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 7^η έκδοση, σελ. 185.

⁷¹ Βλ. Ε. Μπαλογιάννη/Μ. Γεωργιάδου σε: Ερμηνεία ΚΠολΔ (επιμ. Χ. Απαλαγάκη), άρθρο 758, αρ. 1, ΠΠρΚορ 9/2009, ΔΕΕ 2011, 64 επ.

⁷² Βλ. Ε. Μπαλογιάννη/Μ. Γεωργιάδου σε: Ερμηνεία ΚΠολΔ (επιμ. Χ. Απαλαγάκη), άρθρο 758, αρ. 1.

Η άποψη, ότι μπορεί ο σύνδικος ή ο εισηγητής να ζητήσουν την ανάκληση της απόφασης που κήρυξε την πτώχευση, δεν δημιουργεί κανένα ζήτημα ανασφάλειας των συναλλαγών στη σπάνια περίπτωση που ο σύνδικος προέβη στο μεσοδιάστημα σε κάποια ενέργεια διοίκησης ή διαχείρισης της πτωχευτικής περιουσίας, γιατί η ανάκληση εν προκειμένω δεν έχει αναδρομική ισχύ (άρθρο 57 παρ. 2 εδ. 3 ΚΠολΔ) και σε κάθε περίπτωση από την ανάκληση δεν θίγονται πράξεις που έγκυρα διενεργήθηκαν κατά τη διάρκεια της ισχύος της πτωχευτικής απόφασης (άρθρο 57 παρ.3 ΠτΚ).

Συνεπώς μπορεί βάσιμα να υποστηριχθεί ότι, σε τόσο πρώιμο στάδιο της πτωχευτικής διαδικασίας, μπορεί να ζητηθεί η ανάκληση της απόφασης που, παρά την ανεπάρκεια ευχερώς ρευστοποιήσιμης πτωχευτικής περιουσίας, κήρυξε την πτώχευση.

Στην περίπτωση που η ανεπάρκεια της πτωχευτικής περιουσίας είναι επιγενόμενη, υπό την έννοια ότι η κατάσταση αυτή προέκυψε κατά τη διάρκεια της πτωχευτικής διαδικασίας, πρέπει να γίνει δεκτό ότι θα πρέπει να τύχει εφαρμογής η διάταξη του άρθρου 166 ΠτΚ, που αναλύεται διεξοδικά στη συνέχεια της παρούσας, ήτοι να ζητηθεί η παύση των εργασιών της πτώχευσης και να απορριφθεί η λύση της ανάκλησης της απόφασης.

Στη νομολογία υποστηρίχθηκε η άποψη ότι η αίτηση ανάκλησης της απόφασης που κήρυξε την πτώχευση και η παύση των εργασιών της πτώχευσης αποτελούν καθ' όλη τη διάρκεια της πτωχευτικής διαδικασίας, εφ' όσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις εφαρμογής τους, σωρευτικές δυνατότητες για το Δικαστήριο⁷³. Εν τούτοις, η κήρυξη της παύσης των εργασιών μιας πτώχευσης αποτελεί έναν από τους περιοριστικά απαριθμούμενους στο 10^ο Κεφάλαιο του Πτωχευτικού Κώδικα τρόπους περάτωσης της πτώχευσης. Μολονότι δε τόσο η κατ' άρθρο 57 ΠτΚ ανάκληση μιας απόφασης που κήρυξε την πτώχευση, όσο και η κατ' άρθρο 166 ΠτΚ κήρυξη της παύσης των εργασιών μιας πτώχευσης, αποσκοπούν στον τερματισμό της πτώχευσης, όταν η διατήρησή της δεν δικαιολογείται πλέον, εντούτοις θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι η διάταξη του άρθρου 166 ΠτΚ ως ειδικότερη, κατισχύει της διάταξης του άρθρου 57 ΠτΚ.⁷⁴

⁷³ ΠΠρΘεσσ 4901/2017, ΕΕμπΔ 2018, 443 επ.

⁷⁴ Βλ. Θ. Κουλουριάνο, Ανάκληση της απόφασης που κηρύσσει την πτώχευση και περάτωση της πτωχευτικής διαδικασίας: σχέση παραλληλίας ή ειδικότητας; σχόλιο υπό την ΠΠρΘεσσ 4901/2017, ΕΕμπΔ 2018, 443 επ.

XI. Κριτική

Κρίνεται ορθή η νομοθετική ρύθμιση του άρθρου 3 παρ. 4 ΠτΚ σύμφωνα με την οποία δεν κηρύσσεται μία πτώχευση αν το Δικαστήριο δεν πιθανολογήσει την επάρκεια της ευχερώς ρευστοποιήσιμης περιουσίας του οφειλέτη για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας. Είναι άσκοπο τα δικαστήρια να επιβαρυνθούν με πτωχεύσεις, οι οποίες δεν πρόκειται να ανταποκριθούν στο σκοπό της πτώχευσης που είναι η ικανοποίηση των πιστωτών.

Όταν δεν υπάρχουν χρήματα ή ευχερώς ρευστοποιήσιμη περιουσία, κατά κανόνα δεν υπάρχει οποιαδήποτε άλλη πτωχευτική περιουσία, ικανή να δώσει εν τέλει κάποιο μέρισμα στους πτωχευτικούς πιστωτές. Αλλά και στις σπάνιες περιπτώσεις που υπάρχει μόνο δυσχερώς ρευστοποιήσιμη περιουσία, αν δεν υπήρχε αυτή η νομοθετική πρόβλεψη και η πτώχευση εκηρύσσεται, ο σύνδικος που θα διοριστεί δεν αναμένεται ότι θα διεκπεραιώσει τα στάδια της πτωχευτικής διαδικασίας, καταβάλλοντας εξ ιδίων τις απαιτούμενες δαπάνες, η πτώχευση θα αδρανήσει και δεν θα επιτελέσει το σκοπό της.

Ωστόσο η ρύθμιση αυτή θα πρέπει να θεωρηθεί ως ελλιπής για τον ακόλουθο λόγο: Ο οφειλέτης δεν έχει μόνο υποχρέωση να ζητήσει να κηρυχθεί σε πτώχευση, όταν έχει παύσει τις πληρωμές του, αλλά και δικαίωμα, δεδομένου ότι η πτώχευση υπηρετεί και τα συμφέροντά του⁷⁵. Ωφέλειες που παρέχονται στον οφειλέτη είναι η αναστολή των ατομικών διώξεων (άρθρο 25 ΠτΚ), η δυνατότητα κατάρτισης σχεδίου αναδιοργάνωσης (άρθρα 107 επ. ΠτΚ), και ειδικότερα στον οφειλέτη-φυσικό πρόσωπο η δυνατότητα να κηρυχθεί συγγνωστός και να απαλλαγεί από το υπόλοιπο των πτωχευτικών απαιτήσεων (άρθρο 169 ΠτΚ). Η απαλλαγή του οφειλέτη από τις πτωχευτικές απαιτήσεις, όπως θα καταδειχθεί σε επόμενο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας, μπορεί να αποφασιστεί από το πτωχευτικό Δικαστήριο κατά το άρθρο 169 ΠτΚ ακόμη και όταν οι εργασίες της πτώχευσης παύσουν κατά το άρθρο 166 ΠτΚ πριν να υπάρξει οποιαδήποτε διανομή πτωχευτικού μερίσματος.

Ο Πτωχευτικός Κώδικας συνδέει συστηματικά το άρθρο 3 παρ. 4, ήτοι τη μη κήρυξη της πτώχευσης για ανεπάρκεια περιουσίας, για την κάλυψη των εξόδων διαδικασίας, με το άρθρο 166, ήτοι την παύση των εργασιών της πτώχευσης που δεν μπορούν να εξακολουθήσουν λόγω έλλειψης περιουσίας, έχοντας ως σκοπό και στις δύο περιπτώσεις να μην επιβαρύνονται τα

⁷⁵ Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 146.

δικαστήρια με αδρανείς πτωχεύσεις. Ωστόσο ο Πτωχευτικός Κώδικας δεν έλαβε καμία πρόνοια και δεν παρέσχε και στον οφειλέτη, που δεν κηρύσσεται σε πτώχευση, επειδή εκτιμήθηκε ευθύς εξ αρχής ότι δεν έχει ευχερώς ρευστοποιήσιμη περιουσία για την κάλυψη των εξόδων διαδικασίας, τη δυνατότητα να απαλλαγεί από τις πτωχευτικές απαιτήσεις⁷⁶ αν και ευλόγως φρόντισε να αντιμετωπίσει την παρουσία του οφειλέτη στην οικονομία ως επιζήμια για την εμπορική πίστη και θέσπισε τις προαναφερθείσες απαιτούμενες δημοσιεύσεις κατά το άρθρο 3 παρ. 4 ΠτΚ.

Στο σημείο αυτό κρίνεται ορθότερη η ρύθμιση του άρθρου 192 του ν. 4738/2020 «Ρύθμιση οφειλών και παροχή δεύτερης ευκαιρίας και άλλες διατάξεις», σύμφωνα με την οποία «.....ο οφειλέτης - φυσικό πρόσωπο απαλλάσσεται πλήρως από κάθε οφειλή προς τους πτωχευτικούς πιστωτές, ανεξαρτήτως του αν έχουν αναγγελθεί ή όχι, τριάντα έξι (36) μήνες από την ημερομηνία κήρυξης της πτώχευσης ή την καταχώρηση της παρ. 4 του άρθρου 77». Στο άρθρο 77 παρ. 4 του ν. 4738/2020 προβλέπεται ότι, αν μια πτώχευση δεν κηρυχθεί επειδή πιθανολογείται ότι η περιουσία ή το εισόδημα του οφειλέτη δεν επαρκούν για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας, το Δικαστήριο διατάσσει την καταχώρηση του ονόματος ή της επωνυμίας του οφειλέτη στο Ηλεκτρονικό Μητρώο Φερεγγυότητας του άρθρου 213 του ως άνω νόμου.

Γ. Η ΠΑΥΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΠΤΩΧΕΥΣΗΣ

Η παύση των εργασιών της πτώχευσης αποτελεί ένα παραδοσιακό θεσμό του πτωχευτικού δικαίου, με τον οποίο αντιμετωπίζεται το φαινόμενο της έλλειψης των απαραίτητων χρηματικών μέσων, για τη συνέχιση της διαδικασίας.⁷⁷ Η διεξαγωγή των εργασιών της πτώχευσης ανεξάρτητα από το εάν οι πιστωτές ικανοποιηθούν εν όλω ή εν μέρει, είναι μακρόχρονη, περίπλοκη και απαιτεί έξοδα. Εάν η ανεπάρκεια των χρηματικών μέσων στην πτωχευτική περιουσία διαπιστωθεί εξ αρχής, όπως ήδη αναφέρθηκε, οδηγεί σε απόρριψη της αίτησης πτώχευσης. Εάν η αδυναμία της πτωχευτικής περιουσίας για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας αναφανεί κατά τη διάρκειά της, τότε εφαρμόζεται ο θεσμός της παύσης των

⁷⁶ Βλ. Κ. Παμπούκη σχόλιο στην ΕφΛαρ 241/2011, ΕπισκεΔ 2011, σελ. 779 επ., Θ. Κουλουριάνο σχόλιο στην ΠΠρΚαβ 9/2018, ΕΕμπΔ 2018, 930 επ.

⁷⁷ Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 511.

εργασιών της πτώχευσης. Η παύση των εργασιών της πτώχευσης είναι στατιστικά ο συνηθέστερος στην πράξη τρόπος με τον οποίο κλείνει η πτώχευση⁷⁸.

Υπό το προϊσχύσαν δίκαιο (άρθρο 637 ΕμπΝ) προεβλέπετο η δυνατότητα του πτωχευτικού δικαστηρίου να κηρύξει την παύση των εργασιών της πτώχευσης «*εάν αι εργασίαι της πτωχεύσεως δεν δύνανται να εξακολουθήσωσι δι' έλλειψιν περιουσίας*». Είχε υποστηριχθεί η άποψη ότι η κήρυξη της παύσης των εργασιών προϋπέθετε έλλειψη περιουσίας οιασδήποτε μορφής. Συνεπώς η παύση των εργασιών δεν κηρυσσόταν έστω και εάν η πτωχευτική περιουσία αποτελείτο από στοιχεία των οποίων η ρευστοποίηση ήταν δυσχερής. Τότε δεν υπήρχε αδυναμία, αλλά πρόσκαιρη δυσκολία εξακολούθησης των εργασιών.⁷⁹ Η υιοθέτηση της άποψης αυτής είχε επικριθεί, επειδή μπορούσε να οδηγήσει στην πράξη σε αποτελμάτωση των εργασιών των πτωχεύσεων, που δεν είχαν «*χρήματα*», και να έλθει σε αντίθεση με τον ουσιαστικό στόχο του νομοθέτη, κατά τη θέσπιση του σχετικού θεσμού, που ήταν η αποφυγή των εκκρεμών πτωχεύσεων και η περάτωση των πτωχευτικών διαδικασιών που δεν είχαν προοπτική να ολοκληρωθούν επιτυχώς. Υποστηρίχθηκε η άποψη, η οποία τελικά έγινε και η κρατούσα στη νομολογία, ότι ως έλλειψη περιουσίας εθεωρείτο η έλλειψη των αναγκαίων «*χρημάτων*», δηλαδή ρευστού απαραίτητου για την πρόοδο της διαδικασίας.⁸⁰

Υπό τον Εμπορικό Νόμο, στην περίπτωση της παύσης των εργασιών, οι πιστωτές ανέλαμβαναν σύμφωνα με το άρθρο 637 ΕμπΝ την ενάσκηση των ατομικών τους δικαιωμάτων κατά του προσώπου και της περιουσίας του πτωχεύσαντος. Υπήρξαν ισχυρότατες αμφισβητήσεις για την ακριβή έκταση των αποτελεσμάτων της παύσης των εργασιών εκτός από την ανάληψη των ατομικών διώξεων από τους ατομικούς πιστωτές. Κατά την πρώτη άποψη, που χαρακτηρίστηκε⁸¹ ως «*θεωρία της ηρεμίας της πτώχευσης*» μοναδικό αποτέλεσμα της κήρυξης της παύσης των εργασιών ήταν το ρητά αναφερόμενο στο νόμο δικαίωμα των πιστωτών να

⁷⁸ Το ίδιο πρόβλημα αντιμετωπίζει και η γερμανική δικαστηριακή πρακτική, βλ. Smid, Riedemann, Insolvenzverfahren bei Massearmut und Masseunzulänglichkeit, 2019, σελ. 8 και 17.

⁷⁹ Εφαθ 9757/1979, ΕΕμπΔ 1980, 321, Εφαθ 55/1960, ΑρχΝομ 1960, 485, ΕφΠατρ 55/1959, ΑρχΝομ 1959, 580, ΠΠρΘεσσ 1337/1964, ΝοΒ 1964, 420, ΠΠρΠειρ 1324/1954, ΕΕμπΔ 1954, 294.

⁸⁰ ΕφΛαρ 89/2013, ΕΕμπΔ 2013, 958, ΕφΘεσσ 1123/1999, ΕπισκΕΔ 1999, 199, ΕφΘεσσ 1429/1983, ΕΕΝ 1984, 467, Εφαθ 4580/1980, ΝοΒ 1981, 719, ΕφΘεσσ 1456/1978, ΕΕμπΔ 1979, 458.

⁸¹ Βλ. Κ. Μπέτζιου-Κάμτσιου, Η παύση των εργασιών της πτώχευσης ως τρόπος περάτωσης της, σελ. 122.

διώκουν ατομικά πλέον οι ίδιοι των πτωχεύσαντα. Κατά τα λοιπά η πτώχευση δεν επερατώνετο, απλά οι εργασίες της αδρανούσαν.⁸²

Κατά τη δεύτερη άποψη που θα μπορούσε να ειπωθεί και ως «*θεωρία της προσωρινής περάτωσης της πτώχευσης*» εάν κηρυσσόταν η παύση των εργασιών, εκτός από την ανάληψη των ατομικών διώξεων από τους πιστωτές, έπαυε το λειτούργημα του συνδίκου, διαλύονταν η ομάδα των πιστωτών, ο πτωχός αναλάμβανε τη διοίκηση της πτωχευτικής του περιουσίας και έπαυε η διάκριση μεταξύ πτωχευτικής και μεταπτωχευτικής περιουσίας⁸³.

Στη θεωρία και στη νομολογία οι υποστηρικτές τόσο της πρώτης όσο και της δεύτερης άποψης εδέχοντο ότι η παύση των εργασιών δεν είχε ως αποτέλεσμα την περάτωση της πτώχευσης αλλά την αναστολή της διαδικασίας της. Το ότι η παύση των εργασιών ήταν τρόπος περάτωσης της πτώχευσης υποστηρίχθηκε μεμονωμένα⁸⁴. Με την υιοθέτηση της κρατούσας υπό τις διατάξεις του Εμπορικού Νόμου άποψης, η οποία υποστήριζε ότι με την παύση των εργασιών της πτώχευσης επέρχονται όλα τα αποτελέσματα της περάτωσης της αλλά η διαδικασία τελούσε σε αναστολή και μπορούσε να αναβιώσει (άρθρο 638 ΕμπΝ) με την απόδειξη της ύπαρξης χρημάτων στην πτωχευτική περιουσία ή με την καταβολή των αναγκαίων χρημάτων, ο θεσμός της παύσης των εργασιών ήταν ικανός να κλονίσει την ασφάλεια των συναλλαγών.

Μερικά παραδείγματα των προβλημάτων που υπήρχαν ενόσω η πτώχευση δεν επερατώνετο, και θα επιτεινόνταν από το γεγονός ότι με την πάροδο του χρόνου η ύπαρξη της πτώχευσης και της παύσης των εργασιών της θα αγνοείτο από τους τρίτους, ήταν τα εξής:

- Η αποδοχή του αποτελέσματος ότι μετά την παύση των εργασιών ο πτωχός διαχειρίζεται μόνος του την πτωχευτική του περιουσία είχε σαν συνέπεια ότι μπορούσε να τη διαθέσει ελεύθερα. Αν όμως η πτωχευτική διαδικασία αναβίωνε, τότε του νόμου μη ορίζοντος κάτι σχετικό, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι ο πτωχός θα εστερείτο αναδρομικά αυτήν τη διαχείριση και τότε θα ετίθετο ζήτημα εγκυρότητας των σχετικών δικαιοπραξιών που είχε επιχειρήσει στο

⁸² Γ. Δυοβουνιώτης, Σύστημα Ελληνικού Εμπορικού Δικαίου, τόμος IV., Πτώχευσης, Χρεωκοπία παρ. 131, 10, Ι. Ραϊσης, Ερμηνεία των άρθρων 549-550 του περί πτωχεύσεως νόμου, παρ. 4, Θ. Πετιμεζάς, Θεμελιώδεις Έννοιαι του Πτωχευτικού Δικαίου, παρ. 6, Κ. Ρόκας, Πτωχευτικών Δίκαιον, 12^η έκδοση, παρ. 74, Ι,ΙΙ, Λ. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 1985, παρ. 257, ΠΠρΠειρ 108/1975 ΕΕμπΔ 1975, 669, ΕφΑθ 592/1972, ΕΕμπΔ 1973, 109.

⁸³ Η. Αναστασιάδης, Ελληνικόν Εμπορικόν Δίκαιον, τόμος ΙΙΙ, 2^η έκδοση, παρ. 570, Γ. Ποταμιάνος, Παύσις εργασιών πτωχεύσεων λόγω ελλείψεως ενεργητικού, ΝοΒ 1972, σελ. 692 επ., Ρ. Χατζηνικολάου-Αγγελίδου, Η παύση των εργασιών της πτώχευσης, σελ. 110 επ.

⁸⁴ Κ. Μπέτζιου – Κάμτσιου, όπ.π. και από τη νομολογία μόνο η ΕφΑθ 2153/1962, ΕΕμπΔ 1963, 104 επ.

μεσοδιάστημα.

- Η αποδοχή του αποτελέσματος ότι μετά την παύση των εργασιών έπαυε η διάκριση της περιουσίας σε πτωχευτική και μεταπτωχευτική είχε σαν συνέπεια ότι οι πτωχευτικοί πιστωτές μπορούσαν να επιληφθούν της μεταπτωχευτικής περιουσίας και οι μεταπτωχευτικοί της πτωχευτικής. Αν όμως αναβίωνε η λιμνάζουσα πτώχευση, η διάκριση της περιουσίας επανήρχετο αναδρομικά. Άρα άκυρα είχε επιληφθεί πτωχευτικός πιστωτής της μεταπτωχευτικής περιουσίας και μεταπτωχευτικός πιστωτής της πτωχευτικής. Τα εισπραχθέντα από τους ατομικώς διώξαντες πτωχευτικούς πιστωτές, σύμφωνα με τους υποστηρικτές τόσο της «*θεωρίας της ηρεμίας της πτώχευσης*» όσο και της «*θεωρίας της προσωρινής περάτωσης της πτώχευσης*» έπρεπε να παραδοθούν για διανομή στην ομάδα, εάν ανακαλείτο η απόφαση της παύσης.

- Οι κληρονόμοι αποβιώσαντος θα έπρεπε να ερευνούν μήπως οποτεδήποτε στο παρελθόν ο θανών είχε πτωχέψει και είχαν παύσει οι εργασίες της πτώχευσής του. Αν τούτο είχε συμβεί και δεν απεδέχοντο την κληρονομιά του με το ευεργέτημα της «*επ' ωφελεία απογραφής*», θα ευθύνονταν και με την περιουσία τους για χρέη που αναγγέλθηκαν στην πτώχευση, διεκόπη η παραγραφή τους κατά το άρθρο 264 ΑΚ και η διακοπή αυτή συνεχιζόταν, εφ' όσον η πτώχευση δεν είχε περατωθεί (άρθρο 264 ΑΚ).

Τα προβλήματα που κατά τα προαναφερθέντα δημιουργούνταν στην ασφάλεια των συναλλαγών, λόγω της μη περάτωσης της πτώχευσης, επιτείνονταν από το γεγονός ότι, ακόμη και κατά τους υποστηρικτές της θεωρίας της προσωρινής περάτωσης, δεν υπήρχε χρονικός περιορισμός για την άσκηση του δικαιώματος του πτωχού, όπως και κάθε ενδιαφερόμενου, να ανακαλέσει την απόφαση που κήρυττε την παύση των εργασιών της πτώχευσης (άρθρο 638 του Εμπορικού Νόμου), που είχε ως συνέπεια την αναβίωση της πτώχευσης.

Με τις διατάξεις του ΠτΚ επιλύθηκε με σαφήνεια η προηγηθείσα αμφισβητούμενη κατάσταση της πτώχευσης και της διαδικασίας της μετά την κήρυξη της παύσης των εργασιών της. Η παύση των εργασιών αποτελεί πλέον ρητά έναν από τους λόγους περάτωσης της πτώχευσης (άρθρο 164 παρ.1 ΠτΚ).

I. Προϋποθέσεις

Υπό τον ΠτΚ η παύση των εργασιών της πτώχευσης κηρύσσεται από το πτωχευτικό Δικαστήριο στην περίπτωση που «*οι εργασίες της δεν μπορούν να εξακολουθήσουν λόγω έλλειψης των*

αναγκαίων χρημάτων ή ευχερώς ρευστοποιήσιμης περιουσίας»⁸⁵.

Ως «*χρήματα*» πρέπει να εννοηθούν τα μετρητά του ταμείου του οφειλέτη, οι τραπεζικές καταθέσεις του σε Ευρώ και ξένο συνάλλαγμα, οι εισπρακτέες επιταγές και τα ληξιπρόθεσμα τοκομερίδια. Κρίνεται ορθή η άποψη σύμφωνα με την οποία θα πρέπει να επιτραπεί είτε στον πτωχό, από τη μεταπτωχευτική του περιουσία⁸⁶ της οποίας έχει τη διοίκηση⁸⁷, είτε σε τρίτο (δανειστή ή μη) να καταβάλει τα απαραίτητα χρήματα προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες της πτωχευτικής διαδικασίας, αντίστοιχα με όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω περί *προκαταβολής* των απαραίτητων εξόδων ούτως ώστε να γίνει δεκτή η αίτηση της πτώχευσης.

Τα χρήματα που θα καταβληθούν από τρίτο σύμφωνα με τα ανωτέρω, πρέπει να θεωρηθούν ομαδικό πίστωμα γιατί αυτό δημιουργήθηκε κατά τη διαδρομή της πτωχευτικής διαδικασίας και με αφορμή αυτής⁸⁸. Ο τρίτος που τα κατέβαλε θα ικανοποιηθεί πριν από τους πτωχευτικούς πιστωτές εάν τελικά υπάρξει προϊόν εκκαθάρισης της πτωχευτικής περιουσίας.⁸⁹ Ο τρίτος, ως ομαδικός πιστωτής, μπορεί να ικανοποιηθεί και από τη συνολική περιουσία του οφειλέτη μετά το πέρας της πτώχευσης, οπότε επέρχεται σύγχυση πτωχευτικής και μεταπτωχευτικής περιουσίας⁹⁰.

Τα χρήματα που θα καταβληθούν από τον οφειλέτη σύμφωνα με τα ανωτέρω πρέπει και αυτά να

⁸⁵ Άρθρο 166 παρ. 1 ΠτΚ.

⁸⁶ Έτσι Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 514, αντίθετος ωστόσο ο Λ. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, 2016, σελ.762.

⁸⁷ Ο οφειλέτης από την κήρυξη της πτώχευσης στερείται κατά το άρθρο 17 ΠτΚ αυτοδικαίως της διοίκησης (διαχείρισης και διάθεσης) της περιουσίας του (πτωχευτική απαλλοτρίωση), την οποία ασκεί μόνος ο σύνδικος. Η περιουσία της οποίας ο οφειλέτης στερείται της διοίκησης είναι η πτωχευτική του περιουσία, στην οποία κατά το άρθρο 16 παρ. 1 ΠτΚ περιλαμβάνεται το σύνολο της περιουσίας που του ανήκει κατά τη στιγμή κήρυξης της πτώχευσης. Σε αυτήν δεν περιλαμβάνεται η περιουσία που αποκτά ο οφειλέτης μετά την κήρυξη της πτώχευσης, η οποία καλείται *μεταπτωχευτική*.

⁸⁸ Ομαδικό πίστωμα είναι οι απαιτήσεις των ομαδικών πιστωτών, οι οποίες δημιουργούνται μετά την κήρυξη της πτώχευσης και θα ικανοποιηθούν από την πτωχευτική περιουσία. Ομαδικοί πιστωτές είναι εκείνοι που δημιουργούνται από τη δράση του συνδίκου και γενικά από τη διεξαγωγή της πτωχευτικής διαδικασίας. Παραδείγματα ομαδικών πιστωτών είναι εκείνοι που δημιουργούνται επί συνεχίσσεως της επιχειρηματικής δραστηριότητας του πτωχού (άρθρα 78 και 84 ΠτΚ), επί διατηρήσεως μισθωτικής ή εργατικής σχέσης (άρθρα 28 επ. ΠτΚ), επί καταρτίσεως συμβάσεως από το σύνδικο (άρθρο 30 ΠτΚ) κλπ.. Βλ. και Σπ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 7^η έκδοση, σελ. 255.

⁸⁹ Άρθρο 154 ΠτΚ.

⁹⁰ Τα αποτελέσματα της περάτωσης της διαδικασίας πτώχευσης καθορίζονται από τους επιδιωκόμενους σκοπούς της τελευταίας. Η περάτωση της πτώχευσης σημαίνει την άρση των αποτελεσμάτων αυτής. Συνεπώς θα παύει και η διάκριση της περιουσίας σε πτωχευτική και μεταπτωχευτική, διάκριση που επιφέρει η πτώχευση. Έτσι και Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 518.

θεωρηθούν ομαδικό πίστωμα. Τα χρήματα που θα καταβληθούν από τον οφειλέτη, δεν μπορεί παρά να προέρχονται από τη μεταπωχευτική του περιουσία. Τούτο διότι την πτωχευτική περιουσία τη διαχειρίζεται ο σύνδικος συνεπεία της πτωχευτικής απαλλοτρίωσης. Ο πτωχός δεν θα μπορεί να αναζητήσει τυχόν χρήματα που κατέβαλε, γιατί για το συγκεκριμένο ποσό θα είναι συγχρόνως οφειλέτης και δανειστής⁹¹.

Η έννοια της ευχερώς ρευστοποιήσιμης περιουσίας έχει ήδη αναλυθεί ανωτέρω (ίδετε σελ. 7 επ.) στην παράγραφο που αναφέρεται στην κατ' άρθρο 3 παρ. 4 ΠτΚ απόρριψη της αίτησης κήρυξης της πτώχευσης, λόγω μη επάρκειας της περιουσίας του οφειλέτη για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας της⁹².

Ως εξακολούθηση δεν νοείται η προσωρινή για κάποιο χρόνο συνέχιση της πτωχευτικής διαδικασίας, αλλά η διεξαγωγή της μέχρι την περάτωσή της.⁹³ Απαιτείται μια αποδεδειγμένη πρόβλεψη επάρκειας των χρημάτων μέχρι την περάτωση των εργασιών της πτώχευσης,⁹⁴ με σχέδιο αναδιοργάνωσης ή με ένωση πιστωτών, μέσα σε εύλογο προσδιορισμένο χρονικό διάστημα ανάλογα με τις ιδιαίτερες περιστάσεις ή της ιδιομορφίας κάθε πτώχευσης.⁹⁵ Ο λόγος για τον οποίο κηρύσσεται η παύση των εργασιών της πτώχευσης είναι η ανεπάρκεια ικανών χρημάτων για τη συνέχιση της πτωχευτικής διαδικασίας και όχι για τη διανομή κάποιου πτωχευτικού μερίσματος,⁹⁶ και αντιθέτως η ύπαρξη πτωχευτικής περιουσίας, ικανής να προσπορίσει μέρισμα στους πτωχευτικούς πιστωτές, δεν εμποδίζει την κήρυξη της παύσης των

⁹¹ Ο γερμανικός πτωχευτικός κώδικας (InsO) προβλέπει τη δυνατότητα κάλυψης των εξόδων της πτωχευτικής διαδικασίας τόσο από τον πτωχό, όσο και από τους δανειστές αλλά και από τρίτους (άρθρο 207 παρ. 1 InsO), προκειμένου να αποφευχθεί η παύση των εργασιών της πτώχευσης, βλ. Smid, Riedemann, Insolvenzverfahren bei Massearmut und Masseunzulänglichkeit, 2019, σελ. 50 επ.

⁹² Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι επί αίτησης παύσης των εργασιών της πτώχευσης έχει κριθεί ως μη ευχερώς ρευστοποιήσιμη περιουσία η εξ αδιαιρέτου κυριότητα ενυπόθηκων ακινήτων επί των οποίων έχει ήδη κινηθεί διαδικασία αναγκαστικής εκτέλεσης προ της κήρυξης της πτώχευσης, ΠΠρΠειρ 1776/2013 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

⁹³ Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3η έκδοση, σελ. 514, Λ. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, σελ. 762.

⁹⁴ ΠΠρΠειρ 1776/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

⁹⁵ ΕφΑθ 4741/2018, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ που έκρινε ως μη επαρκή περιουσία κινητά αγοραίας αξίας EUR 50.000, λόγω του μεγάλου ύψους των οφειλών της πτωχεύσασας εταιρείας προς πλήθος δανειστών. ΕφΠειρ 144/2014 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΕφΘεσσ 2074/2010, ΕπισκεΔ 2010, 1199 επ., ΠΠρΡοδ 23/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ που έκρινε ως μη επαρκή περιουσία κινητά αξίας 500 Ευρώ.

⁹⁶ Βλ. Ρ. Χατζηνικολάου – Αγγελίδου, Η παύση των εργασιών της πτώχευσης λόγω ανεπάρκειας χρημάτων ως τρόπος περάτωσης της πτώχευσης, ΕΕμπΔ 2012, σελ. 4.

εργασιών της πτώχευσης, εφόσον δεν υπάρχουν τα αναγκαία χρήματα για τη συνέχιση των εργασιών της⁹⁷.

Κατά την εναπομένουσα διάρκεια της πτωχευτικής διαδικασίας και μέχρι την περάτωσή της δημιουργούνται ή ενδέχεται να δημιουργηθούν ομαδικές απαιτήσεις διακρινόμενες σε ομαδικές δαπάνες και ομαδικά χρέη⁹⁸ και όπως ήδη αναφέρθηκε, στα έξοδα της διαδικασίας συνυπολογίζονται και αυτές. Το Δικαστήριο θα πρέπει να κηρύσσει την παύση των εργασιών της πτώχευσης, εάν κρίνει - ad hoc - ότι τα υπάρχοντα χρήματα ή η ευχερώς ρευστοποιήσιμη περιουσία δεν επαρκούν για την κάλυψη των ομαδικών απαιτήσεων, οι οποίες θα προκύψουν κατά λογική αναγκαιότητα μέχρι την περάτωση των εργασιών της πτώχευσης. Οι ομαδικές δαπάνες δημιουργούνται από τα έξοδα διοίκησης της πτωχευτικής περιουσίας από το σύνδικο και από άλλα δικαστικά δαπανήματα. Ως ομαδικές δαπάνες χαρακτηρίζονται⁹⁹: Α) Τα δικαστικά έξοδα για τη διεξαγωγή της πτωχευτικής διαδικασίας. Τέτοια είναι τα έξοδα ανακοινώσεων και δημοσιεύσεων, τα έξοδα για την άσκηση της πτωχευτικής ανάκλησης πράξεων που διενεργήθηκαν από τον πτωχό κατά την ύποπτη περίοδο (άρθ. 41 επ. ΠτΚ), τα έξοδα για τη διεξαγωγή δικών στις οποίες αντίδικοι είναι ενέγγυοι πιστωτές, των οποίων οι ατομικές διώξεις δεν αναστέλλονται (άρθρο 26 ΠτΚ). Β) Τα έξοδα διοίκησης της πτωχευτικής περιουσίας. Τέτοια είναι η εγγραφή υποθήκης στα ακίνητα των οφειλετών του πτωχού, η αντιμισθία του συνδίκου, η αμοιβές δικηγόρων, πραγματογνωμόνων ή άλλων αναγκαίων οργάνων, η πληρωμή λογαριασμών κοινής ωφέλειας. Γ) Η καταβολή χρηματικού ποσού για τη διατροφή του οφειλέτη (άρθρο 71 ΠτΚ). Τα ομαδικά χρέη¹⁰⁰ δημιουργούνται από τη διαχειριστική δραστηριότητα του συνδίκου. Πρόκειται για απαιτήσεις τρίτων που πηγάζουν από ενέργειες και χειρισμούς του συνδίκου υπέρ της ομάδας των δανειστών και που διενεργούνται μέσα στο πλαίσιο των νομίμων καθηκόντων του και αποβλέπουν στην πραγματοποίηση του σκοπού της πτώχευσης. Παραδείγματα τέτοιων χρεών είναι οι ενοχικές απαιτήσεις των μισθωτών που δημιουργήθηκαν μετά την κήρυξη της πτώχευσης από τη συνέχιση της παροχής των υπηρεσιών τους προς το σύνδικο (άρθρο 34 παρ. 5

⁹⁷ ΠΠρΘεσσ 8062/2014 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

⁹⁸ Βλ. Λ. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, σελ. 308.

⁹⁹ Βλ. Ρ. Χατζηνικολάου – Αγγελίδου, Η παύση των εργασιών της πτώχευσης, διαμόρφωση του θεσμού μέσω της θεωρίας και της νομολογίας, σελ. 28 επ.

¹⁰⁰ Βλ. Ρ. Χατζηνικολάου – Αγγελίδου, Η παύση των εργασιών της πτώχευσης, διαμόρφωση του θεσμού μέσω της θεωρίας και της νομολογίας, σελ. 33 επ.

ΠτΚ)¹⁰¹ και οι απαιτήσεις αντισυμβαλλομένων του οφειλέτη σε εκκρεμείς αμφοτεροβαρείς συμβάσεις, όταν ο σύνδικος επέλεξε την εκπλήρωσή τους (άρθρο 29 παρ.1 εδ. β ΠτΚ)¹⁰².

Δεδομένου ότι οι ομαδικές δαπάνες καταβάλλονται και οι απαιτήσεις των ομαδικών πιστωτών ικανοποιούνται από την πτωχευτική περιουσία προνομιακά σε σχέση με τους πτωχευτικούς πιστωτές (άρθρ. 154 ΠτΚ)¹⁰³, αν ο σύνδικος κρίνει ότι είναι αναγκαίο να δημιουργηθούν ή εκ των πραγμάτων θα δημιουργηθούν (όπως είναι οι δαπάνες λογαριασμών κοινής ωφέλειας ή τα έξοδα φύλαξης των πραγμάτων της πτωχευτικής περιουσίας) και ότι η υπάρχουσα ευχερώς ρευστοποιήσιμη περιουσία δεν θα επαρκέσει για την κάλυψη τους, πρέπει να ζητήσει να κηρυχθεί η παύση των εργασιών της πτώχευσης.

II. Αρμόδιο Δικαστήριο και Διαδικασία

1. Αρμοδιότητα

Αρμόδιο Δικαστήριο για την κήρυξη της παύσης των εργασιών της πτώχευσης είναι το πτωχευτικό Δικαστήριο (άρθρο 166 παρ. 1 ΠτΚ). Πτωχευτικό Δικαστήριο είναι το Πολυμελές Πρωτοδικείο που κήρυξε την πτώχευση (άρθρο 53 παρ. 1 ΠτΚ), ήτοι το Πολυμελές Πρωτοδικείο στην περιφέρεια του οποίου ο οφειλέτης έχει το κέντρο των κυρίων συμφερόντων του. Για τα νομικά πρόσωπα, κέντρο των κυρίων συμφερόντων τους τεκμαίρεται ότι είναι ο τόπος της καταστατικής τους έδρας (άρθρο 4 παρ. 2 ΠτΚ). Το πτωχευτικό Δικαστήριο δικάζει την υπόθεση κατά τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας (άρθρο 739 επ. ΚΠολΔ) σύμφωνα με το γενικό κανόνα που ορίζει ότι οι πτωχευτικές υποθέσεις εκδικάζονται σύμφωνα με τη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας (άρθρο 54 παρ. 1 ΠτΚ).

Η παύση των εργασιών διατάσσεται από το πτωχευτικό Δικαστήριο μετά από αίτηση ή αυτεπάγγελτα (άρθρο 166 παρ. 1 ΠτΚ). Στην αίτηση που κατατίθεται θα πρέπει να αναφέρεται η απόφαση που κήρυξε την πτώχευση, τα περιστατικά αφερεγγυότητας του πτωχού, οι λόγοι που συνηγορούν στο να κηρυχθεί ή όχι συγγνωστός και αίτημα να διαταχθεί η παύση των εργασιών της πτώχευσης και να κηρυχθεί ή όχι ο πτωχός συγγνωστός.

¹⁰¹ Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 350, Λ. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, σελ. 369

¹⁰² Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 335, Σπ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 7^η έκδοση, σελ. 311

¹⁰³ Βλ. Λ. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, σελ. 307, Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 496.

Κατά τη συζήτηση της αίτησης προσάγονται στοιχεία για τη νομιμοποίηση του αιτούντος, η απόφαση που κηρύσσει την πτώχευση, η έκθεση του συνδίκου σφράγισης της πτωχευτικής περιουσίας (άρθρο 11 παρ. 1 ΠτΚ) ή η έκθεσή του περί μη ανεύρεσης περιουσιακού στοιχείου, η έκθεση αποσφράγισης και απογραφής (άρθρο 68 ΠτΚ), η έκθεση του εισηγητή (άρθρο 166 παρ. 1 ΠτΚ) και πιστοποιητικό του γραμματέα ότι δεν έχει εισέτι περατωθεί η πτώχευση.

Στην εκούσια δικαιοδοσία, όπως συνάγεται από το άρθρο 759 ΚΠολΔ, κρατεί το σύστημα της ελεύθερης απόδειξης. Ελεύθερη απόδειξη είναι η απόδειξη που δεν δεσμεύεται από τους κανόνες περί αποδεικτικής διαδικασίας του ΚΠολΔ¹⁰⁴. Συνεπώς ο δικαστής είναι ελεύθερος να διατάζει ή όχι αποδείξεις και να κάνει δεκτά και αποδεικτικά μέσα που δεν πληρούν τους όρους του νόμου. Κατά κανόνα πάντως και στην παρούσα διαδικασία χρησιμοποιούνται τα συνηθισμένα αποδεικτικά μέσα. Έτσι εξετάζονται μάρτυρες στο ακροατήριο και προσάγονται κάθε είδους έγγραφα. Τα έγγραφα συχνά προέρχονται από το φάκελο της πτώχευσης, όπως είναι η έκθεση επαληθεύσεων, η τυχόν υπάρχουσα έκθεση λογιστού κλπ.

Στην ελεύθερη απόδειξη απαιτείται πλήρης δικανική πεποίθηση, όπως και στην τακτική και δεν αρκεί πιθανολόγηση¹⁰⁵. Συνεπώς αν το Δικαστήριο δεν μπορεί να σχηματίσει δικανική πεποίθηση από τα προσκομισθέντα αποδεικτικά στοιχεία, εκδίδει παρεμπίπτουσα απόφαση περί απόδειξης, σύμφωνα με τα άρθρα 744 και 759 παρ. 1, 3 και 4 ΚΠολΔ και διατάζει κάθε τι, που κατά την κρίση του είναι απαραίτητο για την εξακρίβωση της αλήθειας των πραγματικών γεγονότων.

Η παύση των εργασιών μπορεί να κηρυχθεί σε οποιοδήποτε στάδιο της πτωχευτικής διαδικασίας.¹⁰⁶ Καίτοι, όπως προαναφέρθηκε, το Δικαστήριο προκειμένου να κηρύξει την πτώχευση έχει πιθανολογήσει την επάρκεια της πτωχευτικής περιουσίας για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας (άρθρο 3 παρ. 4 ΠτΚ), εντούτοις, είναι δυνατό, ακόμα και σε ελάχιστο χρόνο μετά την κήρυξη της πτώχευσης, ο σύνδικος αφού αναλάβει τη διοίκηση της πτωχευτικής περιουσίας και προβεί στην απογραφή της (άρθρο 68 ΠτΚ) να διαπιστώσει ανεπάρκεια των αναγκαίων χρημάτων για την αντιμετώπιση των δαπανών για την εξέλιξη και περάτωση της

¹⁰⁴ Βλ. Γ. Λαζαρίδη, σε Η απόδειξη στην πολιτική δίκη, επιμ. Π. Κατσαρούμπας, σελ. 242 επ.

¹⁰⁵ Βλ. Γ. Λαζαρίδη, σε Η απόδειξη στην πολιτική δίκη, επιμ. Π. Κατσαρούμπας, σελ. 245.

¹⁰⁶ Βλ. Α. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, 2016, σελ. 763, Σπ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 7^η έκδοση, σελ. 476, Ρ. Χατζηνικολάου – Αγγελίδου, Η παύση των εργασιών της πτώχευσης λόγω ανεπάρκειας χρημάτων ως τρόπος περάτωσης της πτώχευσης, ΕΕμπΔ 2012, σελ. 6.

διαδικασίας και να ζητήσει την παύση των εργασιών της πτώχευσης.¹⁰⁷ Σε ένα τόσο πρώιμο στάδιο της διαδικασίας είναι δυνατόν, όπως ήδη επισημάνθηκε, να ζητηθεί η ανάκληση της απόφασης που κήρυξε την πτώχευση. Είναι προφανές ότι η παύση δεν μπορεί να κηρυχθεί όταν η πτώχευση έχει περατωθεί με τους προβλεπόμενους στο άρθρο 164 παρ. 1 ΠτΚ τρόπους, δεδομένου ότι δεν υπάρχει πλέον πτωχευτική διαδικασία.

2. Ενεργητική Νομιμοποίηση

Όπως προαναφέρθηκε, η παύση κηρύσσεται μετά από αίτηση του οφειλέτη, πιστωτή, του συνδίκου ή αυτεπάγγελα (άρθρο 166 παρ. 1 ΠτΚ). Ο πτωχός στην πράξη θα έχει ζωηρό ενδιαφέρον να αιτηθεί την παύση των εργασιών της πτώχευσης κατά τα ανωτέρω, όταν πιθανολογεί ότι θα κηρυχθεί συγγνωστός κατά το άρθρο 167 ΠτΚ και άρα θα μπορέσει να απαλλαγεί από το υπόλοιπο των απαιτήσεων των πιστωτών που δεν ικανοποιήθηκε από την πτωχευτική περιουσία κατά το άρθρο 169 ΠτΚ.

Οι πιστωτές ζητούν την παύση, ώστε να περατωθεί η πτώχευση και να αναλάβουν τις ατομικές τους διώξεις κατά της συνολικής περιουσίας του οφειλέτη κατά το άρθρο 166 παρ. 2 ΠτΚ.

Σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία, ο σύνδικος σπανίως εμφανίζεται ως αιτών την κήρυξη της παύσης των εργασιών της πτώχευσης που χειρίζεται, μολονότι είναι αυτός που γνωρίζει μάλλον καλύτερα από όλους την ύπαρξη ή μη πτωχευτικής περιουσίας καθώς και το ακριβές περιεχόμενο αυτής. Το συνήθως συμβαίνον είναι να προκαλεί την έκδοση απόφασης για παύση των εργασιών αυτεπάγγελτος. Γνωστοποιεί την κατάσταση στον εισηγητή, υποβάλλοντας σ' αυτόν υπόμνημα, και προκαλεί την έκθεσή του, επί της οποίας εν συνεχεία εκδίδεται η απόφαση περί παύσης των εργασιών. Κατά κανόνα λοιπόν οι υποθέσεις για την παύση των εργασιών εισάγονται στο Δικαστήριο, μετά την έκθεση του εισηγητή, με πράξη του προέδρου (άρθρο 747 παρ. 4 ΚΠολΔ) και εκδίδονται στη συντριπτική τους πλειοψηφία αυτεπάγγελα. Στοιχεία που κρίνονται καθοριστικά για την αυτεπάγγελη παύση των εργασιών μιας πτώχευσης είναι οι αρνητικές εκθέσεις σφράγισης και απογραφής του συνδίκου (δηλαδή εκθέσεις που αναφέρουν ότι δεν ευρέθη πτωχευτική περιουσία), η μη συμμετοχή του πτωχού στην πτωχευτική

¹⁰⁷ Βλ. Κ. Μπέτζιου-Κάμτσιου, Η παύση των εργασιών της πτώχευσης ως τρόπος περάτωσης της, σελ. 44.

διαδικασία, κυρίως δε η σχετική έκθεση του εισηγητή από την οποία και εξαιρετικά σπάνια θα απόσχει εν προκειμένω το πτωχευτικό Δικαστήριο.

Η αίτηση δεν είναι υποχρεωτικό να στρέφεται κατά τινος. Διαφορετικό είναι το ζήτημα της αναγκαιότητας κλήτευσης προσώπων, όπως ο πτωχός και ο σύνδικος, για το οποίο γίνεται αναφορά παρακάτω.

3. Έκθεση Εισηγητή

Η έκθεση του εισηγητή είναι απαραίτητη, για την έκδοση της απόφασης του δικαστηρίου, σύμφωνα με το άρθρο 166 παρ. 1 ΠτΚ. Σε περίπτωση που δεν προσκομισθεί, η αίτηση απορρίπτεται ή διατάσσεται επανάληψη της συζήτησης προκειμένου αυτή να προσκομιστεί στην κατ' επανάληψη δικάσιμο. Το Δικαστήριο αυτήν κυρίως λαμβάνει υπ' όψη του, για να σχηματίσει πλήρη δικανική πεποίθηση για την κατάσταση της πτωχευτικής περιουσίας και για το συγγνωστό ή μη των εμπόρων (φυσικών προσώπων και ομορρύθμων εταιρών Ο.Ε ή Ε.Ε.), το οποίο είναι αναγκαίο περιεχόμενο της απόφασης περί παύσης των εργασιών (άρθρο 167 παρ. 2 ΠτΚ). Θα πρέπει λοιπόν να είναι εμπεριστατωμένη και να περιέχει με σαφήνεια και πληρότητα τους λόγους, για τους οποίους εισηγείται την παύση και το συγγνωστό ή μη του πτωχού.

Στην πράξη όμως, όπως διαπιστώθηκε μετά από σχετική έρευνα, η προσαγόμενη έκθεση του εισηγητή είναι κατά κανόνα ένα έντυπο με σχεδόν όμοιο περιεχόμενο για όλες τις αιτήσεις παύσης των εργασιών, που απλώς αναφέρει ότι, επειδή η πτώχευση μένει αδρανής λόγω έλλειψης περιουσίας, το Δικαστήριο πρέπει να κηρύξει την παύση των εργασιών της και ότι, επειδή από τον πτωχευτικό φάκελο δεν προκύπτουν στοιχεία ότι ο οφειλέτης είναι συγγνωστός, το Δικαστήριο πρέπει να αποφανθεί περί του μη συγγνωστού αυτού.

Ο εισηγητής, πριν τη σύνταξη και υποβολή της έκθεσής του, δεν οφείλει να έχει τη γνώμη του συνδίκου, η έκθεσή του δε δεν είναι δεσμευτική για το Δικαστήριο, που μπορεί ν' αποφασίσει διαφορετικά, πράγμα ωστόσο μάλλον σπάνιο, όπως προαναφέρθηκε.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Την εξαίρεση στον κανόνα αποτέλεσε η ΠΠρΟδ 23/2013 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, όπου το Δικαστήριο έκρινε την πτωχή ως μη συγγνωστή, παρά την αντίθετη άποψη της εισηγήτριας, η οποία είχε προτείνει να κηρυχθεί συγγνωστή.

Η έκθεση του εισηγητή έχει πάντοτε την έννοια της ενημέρωσης του πτωχευτικού δικαστηρίου. Συνεπώς και όταν η υπόθεση εισάγεται στο Δικαστήριο μετά από την έκθεσή του, ο εισηγητής δεν θεωρείται αιτών και η απόφαση εκδίδεται αυτεπάγγελα.

4. Κλήτευση - Ακρόαση Συνδίκου.

Στο άρθρο 166 παρ. 1 ΠτΚ προβλέπεται ότι το πτωχευτικό Δικαστήριο κηρύσσει την παύση των εργασιών της πτώχευσης αφού ακούσει το σύνδικο.

Η πρόνοια του νομοθέτη να εκφέρει ο σύνδικος γνώμη για την παύση είναι ορθή. Η γνώμη του μάλιστα αυτή είναι βαρύνουσα, γιατί ουσιαστικά είναι αυτός που γνωρίζει μάλλον καλύτερα από όλους την ύπαρξη η μη πτωχευτικής περιουσίας καθώς και το ακριβές περιεχόμενο αυτής.

Κατά την κρατούσα άποψη της νομολογίας, απαραίτητη προϋπόθεση για να προβεί το Δικαστήριο της πτώχευσης στην κήρυξη της παύσης των εργασιών λόγω έλλειψης περιουσίας και να αποφανθεί εάν ο πτωχέυσας είναι ή δεν είναι συγγνωστός είναι η κλήτευση του συνδίκου. Σε περίπτωση μη εμφάνισής του δεν δημιουργείται κώλυμα προόδου της διαδικασίας αν η κλήτευση αυτή είναι νομότυπη.¹⁰⁹ Εάν ο σύνδικος δεν παραστεί, το Δικαστήριο θα αποφανθεί στηριζόμενο στην έκθεση του εισηγητή και στην τυχόν γνώμη, που εξέφρασε ο σύνδικος, εάν υπέβαλε αίτηση στον εισηγητή, για να προκαλέσει την παύση.

Κατά μία άποψη της νομολογίας¹¹⁰, σε περίπτωση που δεν υπάρχει σύνδικος, π.χ. γιατί αποποιήθηκε το διορισμό του, παραιτήθηκε ή πέθανε, δεν είναι δυνατή η κήρυξη της παύσης των εργασιών της πτώχευσης μέχρι να διορισθεί καινούργιος, ο οποίος και θα κλητευθεί. Ως αιτιολόγηση προβάλλεται η σαφής διατύπωση του νόμου που απαιτεί να κλητευθεί ο σύνδικος και το ότι αν δεν κλητευθεί, παραγνωρίζεται η αποστολή του συνδίκου ο οποίος εκπροσωπεί την ομάδα των πτωχευτικών πιστωτών και του οποίου το δικαίωμα προς ακρόαση για το σημαντικό ζήτημα της παύσης των εργασιών της πτώχευσης θα θιγεί¹¹¹.

¹⁰⁹ ΑΠ 1081/2004, ΔΕΕ 2005, 302, ΕφΘεσσ 2074/2010, ΕπισκεΔ 2010, 1199, Εφαθ 3691/2008, ΕλλΔνη 2010, 218, ΕφΠειρ 144/2014 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΠειρ 1776/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΠατρ 261/2014, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

¹¹⁰ ΑΠ 1081/2004, ΔΕΕ 2005, 302.

¹¹¹ Βλ. Α. Κοσίρη, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, σελ. 764.

Κατά την αντίθετη άποψη της νομολογίας¹¹², το Δικαστήριο μπορεί να κηρύξει την παύση των εργασιών της πτώχευσης ακόμα και εάν δεν υπάρχει σύνδικος, για να κλητευθεί και να ακουστεί, ειδικότερα στην περίπτωση που οι διοριζόμενοι διαδοχικά σύνδικοι αποποιούνται το διορισμό τους. Και τούτο διότι στις περιπτώσεις των πτωχεύσεων χωρίς ενεργητικό, στις οποίες οι σύνδικοι συνήθως αποποιούνται το διορισμό τους δεν θα υπήρχε εν τέλει η δυνατότητα παύσης των εργασιών τους.

Ο σύνδικος, που κλητεύθηκε στη δίκη της παύσης, είναι διάδικος. Ο σύνδικος ασκεί θεσμικά τις εξουσίες που του παρέχονται από το νόμο και δεν ενεργεί ως αντιπρόσωπος του οφειλέτη ή των πιστωτών¹¹³. Ο οφειλέτης, σύμφωνα με όσα θα αναφερθούν στη συνέχεια, είναι διάδικος από το νόμο στη σχετική δίκη. Οι μη συμμετασχόντες πιστωτές μπορούν να ασκήσουν τριτανακοπή κατά της απόφασης της παύσης. Ωστόσο στη νομολογία φαίνεται κρατούσα η άποψη ότι οι πιστωτές στη δίκη της παύσης των εργασιών εκπροσωπούνται ενεργητικά και παθητικά από τον σύνδικο και δεν μπορούν να ασκήσουν τριτανακοπή.¹¹⁴

Η γνώμη του συνδίκου δεν είναι δεσμευτική για το Δικαστήριο¹¹⁵, παρ' όλο που από αυτόν εξαρτάται κατά κύριο λόγο η προώθηση των εργασιών της πτώχευσης. Να σημειωθεί ότι κατά κανόνα ο σύνδικος δεν παρίσταται στη σχετική δίκη και δεν μπορεί να εξαναγκασθεί προς τούτο.

Στον ΚΠολΔ δεν υπάρχει διάταξη που να προβλέπει επιβολή κύρωσης στο διάδικο για αδικαιολόγητη μη εμφάνιση, όπως προβλέπεται στο άρθρ. 398 παρ. 3 ΚΠολΔ για τους μη προσερχόμενους μάρτυρες. Το άρθρ. 205 ΚΠολΔ, που προβλέπει ποινές για ορισμένη συμπεριφορά των διαδίκων, δεν καλύπτει την περίπτωση μη εμφάνισης.

Εάν σε μία πτώχευση που αδρανεί διαπιστωθεί η έλλειψη χρημάτων, το Δικαστήριο κηρύσσει την παύση των εργασιών έστω και αν ο σύνδικος αντιλέγει¹¹⁶. Από την εναντίωση του συνδίκου

¹¹² Εφαθ 6771/1998, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΕφΘεσσ 704/1995, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΠειρ 3387/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

¹¹³ Βλ. Ευ. Περάκη, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 184, Κ. Ρόκας, Πτωχευτικόν Δίκαιον, 12^η έκδοση, παρ. 26, IV 3, πρβλ Λ. Κοτσίρη, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, σελ. 503, ΠΠρΑθ 1042/2009, ΕΕμπΔ 650 επ. Αντίθετα βλ. Σ.Ψυχομάνη, Πτωχευτικό δίκαιο, 7^η έκδοση, σελ. 466.

¹¹⁴ ΟΛΑΠ 86/1979 (πλειοψ.), ΕΕμπΔ 1979, σελ.456, ΕφΠατρ 142/1974, ΕΕμπΔ 1974, 262, ΕφΠειρ 479/1981, ΕΕμπΔ 1981, 588.

¹¹⁵ Εφαθ 951/1962, ΝοΒ 1964, 29.

¹¹⁶ Εφαθ 778/1977, ΕΕμπΔ 1977, 634 που απέρριψε έφεση του συνδίκου κατά της απόφασης που είχε κηρύξει την παύση των εργασιών της πτώχευσης.

πιθανολογείται αλλά δεν μπορεί να διασφαλισθεί, ειδικά δε αν τύχει να αντικατασταθεί ο συγκεκριμένος σύνδικος, η συνέχιση της πτωχευτικής διαδικασίας. Να σημειωθεί δε ότι για να προκύψει θέμα κήρυξης της παύσης των εργασιών, η πτώχευση ήδη αδρανεί, άρα η αντίθετη άποψη του συνδίκου είναι όψιμη και ύποπτη και υπάρχει ενδεχόμενο συμπαιγνίας του με τον πτωχό.

5. Κλήτευση - Ακρόαση Πτωχού.

Στο άρθρο 166 ΠτΚ όπως και στο άρθρο 167 ΠτΚ δεν προβλέπεται η κλήτευση του πτωχού. Έτσι η γνώμη που κρατεί χωρίς παρέκκλιση στη νομολογία είναι ότι δεν απαιτείται η συμμετοχή του πτωχού στη δίκη¹¹⁷. Εξ αιτίας της γνώμης αυτής, και με δεδομένη τη συχνή μεταγενέστερη προσβολή της πρωτόδικης απόφασης από τον πτωχό, είτε επειδή αμφισβητεί την έλλειψη πτωχευτικής περιουσίας, είτε κυρίως επειδή ζητεί να κηρυχθεί συγγνωστός, προκλήθηκε αρχικά οξύτατη διαφωνία για το αν ο οφειλέτης, που δεν κλητεύθηκε και δεν συμμετείχε στη δίκη, μπορεί να ασκήσει έφεση (όντας διάδικος) ή τριτανακοπή (όντας τρίτος) κατά της απόφασης που κήρυξε την παύση (και το μη συγγνωστό).

Απολύτως κρατούσα είναι πλέον η άποψη ότι ο πτωχός στην προκειμένη δίκη είναι από το νόμο διάδικος¹¹⁸, γιατί η έκβασή της τον αφορά άμεσα και τυχόν απόφαση του δικαστηρίου που κηρύσσει την παύση των εργασιών της πτώχευσής του θίγει τα έννομα συμφέροντά του, παρέχοντας στους πιστωτές τη δυνατότητα άσκησης ατομικών διώξεων εναντίον του και μεταβάλλοντας ριζικά την κατάσταση της πτώχευσής του. Η κλήτευση του οφειλέτη στη σχετική δίκη δεν αποτελεί μεν αναγκαίο όρο του παραδεκτού της συζήτησης, τέτοια κλήτευση πάντως είναι πιθανό να ενδείκνυται, στο μέτρο που κρίνεται το συγγνωστό ή μη του πτωχού. Η σχετική απόφαση για την κλήτευση του οφειλέτη ανήκει στον δικαστή προσδιορισμού και εν τέλει στο πτωχευτικό Δικαστήριο, που δεν εμποδίζεται να διατάξει με σχετική αναβλητική απόφασή του την κλήτευση του οφειλέτη, εφόσον το κρίνει αναγκαίο¹¹⁹. Σύμφωνα με τη νομολογία, οι αποφάσεις που κηρύσσουν την παύση των εργασιών της πτώχευσης και κηρύσσουν και τον πτωχό μη συγγνωστό εφεσιβάλλονται από τον πτωχό και στην περίπτωση

¹¹⁷ ΕφΘεσσ 660/1978, ΕΕμπΔ 1979, 461, ΕφΑΘ 5631/1980, ΕλλΔνη 1980, 615, ΕφΑΘ 2766/1982, Αρμ.1983, 592.

¹¹⁸ ΕφΘεσσ 125/1993, Αρμ 1993, 351, ΕφΘεσσ 2074/2010, ΕπισκΕΔ 2010, 1199 με σύμφωνο σχόλιο Κ. Παμπούκη, Εφίωαν 504/2007, Αρμ 2008, 1552.

¹¹⁹ ΠΠρΘεσσ 9526/2017, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

που ο τελευταίος δεν κλητεύθηκε να παραστεί στην πρωτοβάθμια δίκη¹²⁰, διότι, κατά την διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας που εφαρμόζεται στις πτωχευτικές υποθέσεις σύμφωνα με το άρθρο 54 ΠτΚ, η έννοια του διαδίκου λαμβάνεται όχι με βάση το τυπικό αλλά το ουσιαστικό κριτήριο, ανεξάρτητα από το εάν η αίτηση πρέπει να απευθύνεται κατά ορισμένου προσώπου. Έτσι για το χαρακτηρισμό κάποιου ως διαδίκου στη διαδικασία αυτή αρκεί το γεγονός ότι στην πραγματικότητα η όλη διαδικασία στρέφεται κατά ορισμένου προσώπου¹²¹.

Ωστόσο θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι είναι υποχρεωτική η κλήτευση του πτωχού στη δίκη της παύσης των εργασιών της πτώχευσής του, ώστε να προβάλλει και πρωτόδικα τους ισχυρισμούς του και όχι μόνον κατ' έφεση. Η υποχρέωση αυτή απορρέει από το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, που επιβάλλει την αρχή του μηδένα δικάζειν ανήκουστον, αρχή που συμβάλλει στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης και σέβεται το δικαίωμα υπεράσπισης.

Από την αρχή αυτή πηγάζει το δικαίωμα κάθε διαδίκου να παρίσταται στη συζήτηση της υπόθεσης για να προβάλλει τους ισχυρισμούς του και να συμβάλλει στην ορθή διάγνωση της επίδικης υπόθεσης. Γι' αυτό ο νόμος επιβάλλει την κλήτευση του διαδίκου σε κάθε συζήτηση που δεν επισπεύδεται από τον ίδιο (άρθρ. 228-230 ΚΠολΔ) και απαγορεύει τη συζήτηση, αν αυτός δεν κλητεύθηκε νόμιμα και εμπρόθεσμα (άρθρ. 271 παρ. 1, 2, 272 παρ. 2, 3, 273 ΚΠολΔ). Τα προαναφερθέντα ισχύουν και στη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας (άρθρ. 741 ΚΠολΔ), που εφαρμόζεται στην προκειμένη περίπτωση.

6. Παρέμβαση Πτωχευτικών Πιστωτών.

Τα δικαστήρια κρίνουν ότι οι πτωχευτικοί πιστωτές νόμιμα ασκούν παρέμβαση¹²². Πρόκειται για άσκηση πρόσθετης παρέμβασης, γιατί ο πτωχευτικός πιστωτής ή υποστηρίζει ή αποκρούει το αίτημα της κήρυξης της παύσης των εργασιών και το πιθανό συμπεριλαμβανόμενο αίτημα της κήρυξης ή μη του πτωχού συγγνωστού. Στην εκούσια δικαιοδοσία γίνεται δεκτό ότι εάν ο παρεμβαίνων υποστηρίζει ή απλώς αποκρούει την αίτηση, που προκάλεσε τη διαδικασία, ασκεί πρόσθετη παρέμβαση. Κύρια παρέμβαση ασκεί όποιος αποκρούει την υπό κρίση αίτηση, για να γίνει δεκτή δική του αυτοτελής αίτηση. Υποστηρίχθηκε ότι πρόσθετη παρέμβαση μπορεί να ασκηθεί από τον πτωχευτικό πιστωτή και όταν η αίτηση εισάγεται αυτεπάγγελα, οπότε δεν

¹²⁰ ΕφΠειρ 144/2014, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΕφΠειρ 312/2018, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

¹²¹ ΕφΔωδ 287/2017, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

¹²² ΕφΑθ 6254/1979, ΕΕμπΔ 1980, 491, ΕφΑθ 541/1978, Αρμ 1978, 724.

υπάρχει διάδικος υπό την τυπική έννοια. Τότε με την παρέμβαση επιδιώκεται η παραδοχή ή μη της πρότασης του εισηγητή.

III. Καταχωρήσεις και Δημοσιεύσεις

Η απόφαση που κηρύσσει την παύση των εργασιών της πτώχευσης καταχωρείται στο ΓΕΜΗ, με επιμέλεια του συνδίκου, του οφειλέτη ή οποιουδήποτε έχει έννομο συμφέρον, και δημοσιεύεται στο Δελτίο Δικαστικών Δημοσιεύσεων του τέως ΕΤΑΑ – ΤΑΝ (Ενιαίου Ταμείου Ανεξάρτητα Απασχολούμενων- Τομέας Ασφάλισης Νομικών) και νυν ΕΦΚΑ- ΤΑΝ (άρθρο 8 παρ.2 ΠτΚ). Καταχωρείται επίσης στα Μητρώα πτωχεύσεων που τηρούνται στο οικείο Πρωτοδικείο και το Γενικό Μητρώο του Πρωτοδικείου Αθηνών (άρθρο 8 παρ. 3 ΠτΚ) με επιμέλεια του γραμματέα των πτωχεύσεων. Στο σύστημα «Αθέτησης Υποχρεώσεων» της Τειρεσίας Α.Ε. προβλέπεται για τις κηρυχθείσες πτωχεύσεις η συμπλήρωση δεδομένων¹²³. Εν προκειμένω συμπληρώνεται η ένδειξη «περάτωση της πτώχευσης λόγω παύσης εργασιών ελλείψει ενεργητικού». Απαιτείται να προσκομισθεί αντίγραφο της οριστικής ή τελεσίδικης (μετά των δικαιολογητικών της τελεσιδικίας της) σχετικής δικαστικής απόφασης. Η διαγραφή του δεδομένου της κηρυχθείσας πτώχευσης, που περατώθηκε λόγω παύσης των εργασιών της, γίνεται μόνο μετά την παρέλευση του προβλεπόμενου χρόνου διατήρησής του στο Αρχείο, που είναι η πάροδος 10 ετών από την κήρυξη της πτώχευσης, εφ' όσον οι εργασίες της δεν συνεχίζονται

IV. Συνέπειες

Οι συνέπειες της παύσης των εργασιών της πτώχευσης είναι σύμφωνα με τα άρθρα 166 παρ. 1 και 2 εδ. 2 και 167 παρ. 3 ΠτΚ 1) η περάτωση της πτώχευσης, 2) η άρση της πτωχευτικής απαλλοτριώσης και η ανάληψη από τον οφειλέτη της διοίκησης της περιουσίας του, 3) η ανάληψη από τους πιστωτές των ατομικών καταδιωκτικών μέτρων κατά του οφειλέτη και 4) η παύση του λειτουργήματος του συνδίκου και του εισηγητή. Ενδεχόμενο αποτέλεσμα είναι και η κήρυξη του οφειλέτη συγγνωστού για το οποίο και γίνεται εκτενής αναφορά κατωτέρω (άρθρ. 167 § 3 ΠτΚ). Επιπλέον αναφέρεται ότι επί ομορρύθμων και ετερορρύθμων εταιρειών η κήρυξη της παύσης των εργασιών της πτώχευσής τους επιφέρει και την παύση των εργασιών των επί

¹²³ <http://www.tiresias.gr/faq.html#viii> και <http://www.tiresias.gr/docs/20180618privacypolicyfiles.pdf> υπό στοιχεία Β.Ι. παρ. 5ζ.

μέρους πτωχεύσεων των ομορρύθμων εταίρων τους¹²⁴ (άρθρο 97 παρ. 2 ΠτΚ), χωρίς να ελέγχεται η συνδρομή των απαιτούμενων προϋποθέσεων παύσης των εργασιών και σε αυτές τις πτωχεύσεις.¹²⁵

Η - λόγω της κήρυξης της παύσης των εργασιών - περάτωση της πτώχευσης των νομικών προσώπων, τα οποία σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 96 παρ. 1 ΠτΚ λύονται με την κήρυξη τους σε πτώχευση, δεν επιφέρει την αναβίωσή τους. Συνεπώς την πτωχευτική διαδικασία θα ακολουθήσει το στάδιο εκκαθάρισής τους, στην περίπτωση που παραμένει αδιανέμητη περιουσία τους¹²⁶. Τα υφιστάμενα και διατηρούμενα κατά την πτωχευτική διαδικασία όργανα της διοίκησης (άρθρ. 96 παρ.1 ΠτΚ)¹²⁷ υποκαθίστανται πλέον από τους εκκαθαριστές.

1. Περάτωση της Πτώχευσης

Η κήρυξη της παύσης των εργασιών της πτώχευσης αποτελεί μορφή οριστικής περάτωσης της πτώχευσης. Αυτό αναφέρεται ρητά στον Κώδικα τόσο στη γενική διάταξη του άρθρου 164 περί των τρόπων περάτωσης της πτώχευσης όσο και στην ειδική του άρθρου 166 § 2 «στην περίπτωση της παραγράφου 1 περατώνεται η πτώχευση».

Υπό το προγενέστερο δίκαιο (άρθρ. 637, 638 ΕΝ), η νομολογία, ορμώμενη από την πραγματική όχι νομική φύση της παύσης των εργασιών που καταλήγει σε ένα τέλος της πτώχευσης, έφτασε στο αποτέλεσμα μιας προσωρινής περάτωσης με επίκληση της θεωρίας της αδράνειας με το σκεπτικό ότι μετά την κήρυξη της παύσης των εργασιών η πτώχευση εξακολουθεί να υπάρχει αλλά τελεί όμως σε αδράνεια. Η βούληση του σύγχρονου νομοθέτη είναι η παύση των εργασιών να αποτελεί τρόπο οριστικής περάτωσης της πτώχευσης γι' αυτό και συνειδητά δεν περιέλαβε τις διατάξεις του Κώδικα το θεσμό της ανάκλησης της κηρυχθείσας παύσης των εργασιών λόγω ύπαρξης ικανών χρημάτων (άρθρ. 638 ΕΝ, καταργηθέν) ή λόγω προκαταβολής στον σύνδικο

¹²⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 7 παρ. 4 ΠτΚ επί πτώχευσης Ο.Ε. και Ε.Ε. τα ομόρρυθμα μέλη τους, κηρύσσονται επίσης σε πτώχευση χωρίς άλλη διατύπωση. Η συμπτώχευση των ομορρύθμων εταίρων δεν προβλέπεται πλέον στο νέο νόμο 4738/2020 και η κατάργησή της είχε ήδη προταθεί, Βλ. Γ. Μιχαλόπουλο, Τρεις εκδοχές ανάπτυξης των διαδικασιών αφερεγγυότητας και τέσσερις προτάσεις αναθεώρησης ρυθμίσεων του Πτωχευτικού Κώδικα, ΔΕΕ 2016, 1168 επ.

¹²⁵ Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 374.

¹²⁶ Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 279, Σπ. Ψυχομάνης, Πτωχευτικό δίκαιο, 7^η έκδοση, σελ. 199.

¹²⁷ Στα όργανα της διοίκησης, κατά τη διάρκεια της πτώχευσης, παραμένει η αρμοδιότητα για τη ρύθμιση των «ενδοενομοσχικών υποθέσεων» Βλ. Λ. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, σελ.165.

ορισμένου ποσού (όπως η διάταξη του άρθρ. 6 § 18 εδ. ιστ' ν.2479/1997, που ρητά καταργήθηκε).

Τα προαναφερθέντα αποτελέσματα της παύσης των εργασιών της πτώχευσης επέρχονται μετά την πάροδο μηνός από τη δημοσίευση της απόφασης που κηρύσσει την παύση (άρθρο 166 παρ. 2 ΠτΚ). Ο νόμος αναφέρεται στη δημοσίευση της απόφασης σύμφωνα με το άρθρο 304 παρ. 2 ΚΠολΔ. Υποστηρίχθηκε η άποψη ότι ήταν ορθότερο ο νομοθέτης να αναφερθεί στην κατ' άρθρο 8 ΠτΚ δημοσιότητα¹²⁸, η οποία και αναπτύχθηκε αμέσως παραπάνω, προκειμένου να καταστεί ευρύτερα γνωστή η σχετική απόφαση. Παρατηρείται ωστόσο ότι οι δημοσιεύσεις στο Γ.Ε.ΜΗ και στο Δελτίο Δικαστικών Δημοσιεύσεων γίνονται με επιμέλεια του συνδίκου, του οφειλέτη ή οποιουδήποτε έχει έννομο συμφέρον (άρθρο 8 παρ 2 ΠτΚ). Συνεπώς, αν ο νομοθέτης υιοθετούσε αυτήν την άποψη, θα ήταν άδηλο αν και τότε θα πραγματοποιούνταν αυτές οι δημοσιεύσεις από τον σύνδικο ή από τον οφειλέτη, που στην συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων είναι οι μοναδικοί διάδικοι στη δίκη της παύσης των εργασιών της πτώχευσης. Ο σύνδικος δεν θα προθυμοποιείτο να τις πραγματοποιήσει δαπάναις του ο δε πτωχός, αν δεν έχει τύχει απαλλαγής, δεν θα είχε κανένα λόγο να γνωστοποιήσει την περάτωση της πτώχευσής του και να επακολουθήσει η επανάκτηση των ατομικών διώξεων των πτωχευτικών πιστωτών του εφ' όλης πλέον της περιουσίας του.

Ανατροπή της περατωθείσας πτώχευσης μπορεί να επέλθει μόνον με την άσκηση των ενδίκων μέσων κατά της απόφασης. Η έφεση, όταν ασκείται εντός της μηνιαίας προθεσμίας από της δημοσίευσης της σχετικής απόφασης (άρθρ.166 παρ. 2), οπότε δεν έχουν ακόμη επέλθει τα αποτελέσματα της κήρυξης της παύσης των εργασιών και δεν έχει περατωθεί το λειτούργημα του συνδίκου, πρέπει να απευθύνεται και κατά του συνδίκου. Εάν έχει παρέλθει η μηνιαία προθεσμία, η έφεση δεν μπορεί να στρέφεται πλέον κατά του συνδίκου, λόγω της παύσης του λειτουργημάτων του. Εάν στραφεί και κατά του συνδίκου, ως προς αυτόν απορρίπτεται ως απαράδεκτη¹²⁹. Με την παρέλευση της μηνιαίας προθεσμίας από τη δημοσίευση της απόφασης ο οφειλέτης μπορεί να κηρυχθεί και σε νέα πτώχευση, εάν συντρέχουν οι γενικές προϋποθέσεις του Κώδικα. Παρατηρείται ότι ο νόμος δεν απαιτεί την τελεσιδικία της απόφασης που κηρύσσει την παύση των εργασιών, προκειμένου να επέλθουν τα προβλεπόμενα εκ του νόμου

¹²⁸ Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 515.

¹²⁹ Βλ. Α. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, σελ.765, ΕφΘεσσ 2074/2010, ΕπισκεΔ 2010, 1199, ΠΠρΡοδ 23/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

αποτελέσματα. Αν ασκηθούν κατά αυτής τα προβλεπόμενα στο άρθρο 55 ΠτΚ ένδικα μέσα της ανακοπής ερημοδικίας, της έφεσης και της αναίρεσης, και εν τέλει αυτά ευοδωθούν, θα πρέπει να γίνει δεκτό, για την ασφάλεια των συναλλαγών, ότι όλες οι πράξεις που έχουν διενεργηθεί εν τω μεταξύ είναι έγκυρες κατά ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 57 παρ. 3 του ΠτΚ.

2. Άρση Πτωχευτικής Απαλλοτρίωσης

Ο οφειλέτης αναλαμβάνει τη διοίκηση (διάθεση και διαχείριση) της πτωχευτικής περιουσίας.

Οι δίκες που ήταν εκκρεμείς και διεζάγονταν στο όνομα του συνδίκου διακόπτονται, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 286 περ. γ' ΚΠολΔ, η οποία αφορά τρόπους περάτωσης της πτώχευσης, όπως είναι η επικύρωση του πτωχευτικού συμβιβασμού και η αποκατάσταση, εφ' όσον αυτοί έχουν ως αποτέλεσμα την ανάληψη της διαχείρισης της περιουσίας από τον οφειλέτη και η οποία κατά συνέπεια εφαρμόζεται εν προκειμένω αναλογικά.

Ο οφειλέτης νομιμοποιείται πλέον παθητικώς και ενεργητικώς ως προς τις δίκες που αφορούν και την πτωχευτική περιουσία, δεδομένου ότι η νομιμοποιητική εξουσία διεξαγωγής των σχετικών με αυτήν δικών επανακάμπει από τον σύνδικο προς τον πτωχό¹³⁰. Οι ομαδικοί πιστωτές, κατά το ποσό που δεν είχαν ικανοποιηθεί από τον σύνδικο, στρέφονται κατά του οφειλέτη. Ο σύνδικος υποχρεούται να παραδώσει στον οφειλέτη τα τυχόν υπάρχοντα ακόμα στα χέρια του αντικείμενα της πτωχευτικής περιουσίας. Δίκες που εκκρεμούν λόγω άσκησης από τον σύνδικο της ανακλητικής αξίωσης, κατά τα άρθρα 41 επ. ΠτΚ, δεν μπορούν να συνεχιστούν από τον οφειλέτη αφού το δικαίωμα αυτό ανήκει αποκλειστικά στον σύνδικο και για όσο καιρό είναι σύνδικος¹³¹. Λόγω της άρσης της πτωχευτικής απαλλοτρίωσης επέρχεται σύγχυση της πτωχευτικής με την μεταπτωχευτική περιουσία του οφειλέτη.

3. Ανάληψη Ατομικών Καταδιωκτικών Μέτρων από τους Πιστωτές

Με την πάροδο της περιόδου των τριάντα (30) ημερών από τη δημοσίευση της απόφασης, οι πιστωτές αναλαμβάνουν το δικαίωμα της ατομικής δώξης του οφειλέτη, δικαίωμα που είχε ανασταλεί λόγω κήρυξης της πτώχευσης. Το δικαίωμα αυτό αναλαμβάνουν οι πιστωτές ανεξάρτητα από την επαλήθευση ή όχι της απαίτησής τους. Οι πιστωτές δικαιούνται συνεπώς να

¹³⁰ ΠΠρΑθ 1042/2009, ΕΕμπΔ 2009, 650 επ.

¹³¹ ΠΠρΑθ 1042/2009, ΕΕμπΔ 2009, 650 επ.

εγείρουν αγωγές για να αναγνωριστούν τα δικαιώματά τους και να προβούν σε αναγκαστική εκτέλεση κατά της περιουσίας του οφειλέτη.

Η παραγραφή των αξιώσεων των πτωχευτικών πιστωτών, η οποία είχε διακοπεί από την αναγγελία τους για επαλήθευση στην πτώχευση (άρθρο 264 παρ. 2 ΑΚ) αρχίζει και πάλι από την περάτωση της πτώχευσης (άρθρο 266 ΑΚ). Εν προκειμένω πρέπει να γίνει δεκτό ότι η παραγραφή αρχίζει μετά την πάροδο μηνός από τη δημοσίευση της απόφασης που κηρύσσει την παύση των εργασιών (άρθρο 166 παρ. 2 ΠτΚ), οπότε και κατά ρητή πρόβλεψη του νομοθέτη επέρχεται το αποτέλεσμα της ανάληψης των ατομικών διώξεων των πτωχευτικών πιστωτών.

Το χρονικό διάστημα παραγραφής που είχε μεσολαβήσει από τη γέννηση της αξίωσης (251 ΑΚ) μέχρι την αναγγελία της απαίτησης από τον πιστωτή, δεν λαμβάνεται υπόψιν στην προθεσμία της παραγραφής και από την πάροδο μηνός από τη δημοσίευση της απόφασης που κηρύσσει την παύση των εργασιών, αρχίζει νέα προθεσμία παραγραφής (άρθρο 270 ΑΚ).¹³²

Αντιθέτως, υπό το καθεστώς του προϊσχύσαντος ΕμπΝ, και με δεδομένο ότι η κρατούσα άποψη δεν θεωρούσε την κήρυξη της παύσης των εργασιών ως τρόπο περάτωσης της πτώχευσης, εγένετο δεκτό¹³³ ότι η σχετική απόφαση δεν αποτελούσε αφετηρία νέας παραγραφής των αξιώσεων των πτωχευτικών πιστωτών, οι οποίες και συνέχιζαν να τελούν σε ένα καθεστώς ιδιόμορφης διακοπής.

4. Παύση Λειτουργημάτων

Τα λειτουργήματα του συνδίκου και του εισηγητή παύουν οριστικά. Σε περίπτωση ανατροπής της απόφασης που κηρύσσει την παύση των εργασιών λόγω άσκησης ενδίκων μέσων, δεν αναβιώνουν τα λειτουργήματα δεδομένου ότι αυτά δεν θεωρούνται ότι ηρεμούν ή αδρανούν μέχρι την τελεσιδικία και απαιτείται εκ νέου διορισμός συνδίκου και εισηγητή.¹³⁴ Επιπλέον ο σύνδικος υποχρεούται εντός μηνός από την παρέλευση της μηνιαίας προθεσμίας του άρθρου 166 παρ. 2 του ΠτΚ, να καταθέσει τη λογοδοσία του σύμφωνα με το άρθρο 165 ΠτΚ.

¹³² Βλ. Μαρία- Χριστίνα Καλογερά σε Α.Κ. Γεωργιάδη – Σταθόπουλου, υπό άρθρο 270, σελ.473, αρ. 4.

¹³³ Κ. Ρόκας, Πτωχευτικών Δίκαιον, 12^η έκδοση, παρ. 74, ΙΙΙ, 2, ΕφΑθ 313/1971, ΕΕμπΔ 1971, 454, ΕφΑθ 2065/1974, ΕΕμπΔ 1974, 258.

¹³⁴ Βλ. Α. Κοτσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, σελ. 770.

5. Ζητήματα Ευθύνης Συνδίκου

Όταν μεσολαβήσει κάποιο χρονικό διάστημα από την ανάληψη των καθηκόντων του και αφού έχει ολοκληρώσει την εκ του νόμου προβλεπόμενη διαδικασία της απογραφής της πτωχευτικής περιουσίας, ο σύνδικος μπορεί να υπολογίσει το σύνολο του ευχερώς ρευστοποιήσιμου ενεργητικού καθώς και το ύψος των ομαδικών απαιτήσεων. Κατά τον υπολογισμό των ομαδικών απαιτήσεων θα πρέπει να συνεκτιμήσει, κατά το μέτρο του δυνατού, αυτές που πιθανόν να προκύψουν μέχρι την περάτωση της πτωχευτικής διαδικασίας. Συσχετίζοντας αυτά τα δύο μεγέθη, θα αποφασίσει εάν μπορεί ή όχι να συνεχίσει τις εργασίες της πτωχευτικής διαδικασίας ή να ζητήσει την παύση τους¹³⁵. Γίνεται δεκτό ότι ο σύνδικος, όταν διαπιστώσει την ανεπάρκεια της πτωχευτικής περιουσίας, υποχρεούται να ζητήσει την κήρυξη της παύσης των εργασιών της πτώχευσης και να μη δημιουργήσει επιπρόσθετες ομαδικές οφειλές, όταν γνωρίζει ότι δεν θα μπορέσει να τις εξοφλήσει.¹³⁶ Στην περίπτωση που δεν το πράξει θα τύχει εφαρμογής η διάταξη του άρθρου 80 παρ. 3 ΠτΚ, η οποία προβλέπει ότι *«αν από τη δράση του συνδίκου δημιουργήθηκε ομαδικό χρέος, το οποίο δεν είναι δυνατό να εκπληρωθεί από την πτωχευτική περιουσία, αυτός υποχρεούται να αποζημιώσει τον ομαδικό πιστωτή αν από βαριά αμέλεια δεν διέγνωσε ότι η περιουσία δεν προβλέπεται να επαρκέσει για την εκπλήρωση του ομαδικού χρέους τούτου ή το διέγνωσε αλλά αδιαφόρησε»*. Η διάταξη αυτή ρυθμίζει την ευθύνη του συνδίκου έναντι των ομαδικών πιστωτών καθ' όλη τη διάρκεια της πτωχευτικής διαδικασίας. Για να αποφύγει τη δημιουργία ευθύνης, ο σύνδικος θα πρέπει να βεβαιωθεί ότι οι πιθανότητες επάρκειας της περιουσίας είναι περισσότερες από τις πιθανότητες μη επάρκειας αυτής και κρίσιμος χρόνος είναι εκείνος της δημιουργίας του ομαδικού χρέους. Τις προϋποθέσεις της ευθύνης για αποζημίωση τις αποδεικνύει ο ενάγων ομαδικός πιστωτής.¹³⁷ Η δυνατότητα του ομαδικού πιστωτή να αποδείξει την υπαιτιότητα του συνδίκου σύμφωνα με την ως άνω διάταξη θα είναι σαφώς ευχερέστερη στην περίπτωση που ο σύνδικος δημιούργησε το χρέος προς αυτόν, όταν έχει πλέον υποχρέωση να ζητήσει την παύση των εργασιών λόγω έλλειψης των αναγκαίων χρημάτων. Σημειώνεται ότι στην αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 259 παρ. 3 του ν. 4738/2020, για τη στοιχειοθέτηση της ευθύνης του συνδίκου απαιτείται πλέον μόνον δόλος και όχι βαρεία

¹³⁵ Πρβλ. Ρ. Χατζηνικολάου – Αγγελίδου, Η παύση των εργασιών της πτώχευσης, διαμόρφωση του θεσμού μέσω της θεωρίας και της νομολογίας, σελ. 39.

¹³⁶ Βλ. Ρ. Χατζηνικολάου – Αγγελίδου, Η παύση των εργασιών της πτώχευσης, διαμόρφωση του θεσμού μέσω της θεωρίας και της νομολογίας, σελ. 51, Keller σε *Insolvenzordnung* (επιμ: Schmidt) 19. Auflage, § 207. Αρ. 7.

¹³⁷ Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 198.

αμέλεια. Συγκεκριμένα προβλέπεται ότι ο σύνδικος για να ευθύνεται θα πρέπει να έχει διαγνώσει ότι η περιουσία δεν προβλέπεται να επαρκέσει για την εκπλήρωση του ομαδικού χρέους και δολίως να αδιαφόρησε προς τούτο, προχωρώντας στη δημιουργία του.

Σύμφωνα με όσα γίνονται δεκτά στη θεωρία, υπό την ισχύ του ΠτΚ, ο ομαδικός πιστωτής που δεν θα ικανοποιηθεί από την πτωχευτική περιουσία, μπορεί να ικανοποιηθεί, μετά την περάτωση της πτώχευσης και από τη μεταπτωχευτική περιουσία.¹³⁸ Στο ν. 4738/2020, τούτο προβλέπεται ρητώς πλέον, στο άρθρο 96 παρ. 4. Ο οφειλέτης ευθύνεται για τα ομαδικά χρέη, ακόμη και στην περίπτωση που έχει τύχει απαλλαγής σύμφωνα με το άρθρο 169 ΠτΚ, δεδομένου ότι απαλλάσσεται μόνο από το υπόλοιπο των πτωχευτικών απαιτήσεων. Την πλήρη απαλλαγή του μόνο από τις οφειλές του προς τους πτωχευτικούς πιστωτές προβλέπει και ο ν. 4738/2020 στην παρ. 1 του άρθρου 192. Συνεπώς θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο οφειλέτης, ο οποίος ενήχθη μετά το πέρας της πτώχευσής του για την καταβολή ομαδικών χρεών, θα μπορεί να στραφεί αναγωγικά κατά του συνδίκου που τα δημιούργησε κατά παράβαση της υποχρέωσής του να σταθμίσει τη δυνατότητά του να τα εξοφλήσει από την πτωχευτική περιουσία.

Α. ΚΗΡΥΞΗ ΤΟΥ ΟΦΕΙΛΕΤΗ ΣΥΓΓΝΩΣΤΟΥ

Ι. Γενικά

Ο νόμος προβλέπει μια αξιολόγηση των αιτίων και συνθηκών της πτώχευσης, της υπαιτιότητας του οφειλέτη για την κήρυξή του σε πτώχευση (άρθρ. 167 παρ. 1 ΠτΚ) όπως και της συμπεριφοράς του οφειλέτη κατά τη διάρκεια της πτωχευτικής διαδικασίας. Με την αξιολόγηση αυτή ερευνάται η καλή πίστη του οφειλέτη και εφόσον αυτή διαπιστωθεί κρίνεται συγγνωστός, δηλαδή του παρέχεται «συγγνώμη». Αν και ο νόμος δεν το διευκρινίζει ρητά, συγγνωστός κηρύσσεται ο οφειλέτης - φυσικό πρόσωπο και όχι τα νομικά πρόσωπα.¹³⁹

Η αξιολόγηση αυτή έχει κατά κύριο λόγο ηθικό χαρακτήρα, ταυτόχρονα όμως έχει και σημαντικές έννομες συνέπειες.

Ο ΠτΚ παρέχει τη δυνατότητα στον οφειλέτη, μετά από σχετική αίτηση (άρθρ. 168 ΠτΚ), να τύχει πλήρους απαλλαγής από το υπόλοιπο των απαιτήσεων των πτωχευτικών πιστωτών, που

¹³⁸ Βλ. Α. Κοσίρης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, σελ. 308.

¹³⁹ Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 519.

δεν ικανοποιούνται από την πτωχευτική περιουσία. Απαραίτητη προϋπόθεση, για να τύχει της απαλλαγής αυτής ο οφειλέτης, είναι να κριθεί συγγνωστός από το Δικαστήριο (άρθρ. 169 παρ. 1 ΠτΚ).

Η απόφαση που κηρύσσει την παύση των εργασιών της πτώχευσης είναι η μόνη περίπτωση απόφασης που ο νομοθέτης προέβλεψε να έχει ως υποχρεωτικό περιεχόμενο την κήρυξη ή μη του οφειλέτη ως συγγνωστού, ανεξαρτήτως του εάν ο οφειλέτης παρέστη ως διάδικος στη σχετική δίκη και του εάν, στην περίπτωση που παρέστη, υπέβαλε σχετικό αίτημα. Επισημαίνεται ότι η κήρυξη της παύσης των εργασιών αποτελεί προϋπόθεση για τη διατύπωση της κρίσης περί το συγγνωστό (άρθρ. 167 παρ. 2 ΠτΚ).¹⁴⁰ Ο οφειλέτης, που με την απόφαση κήρυξη της παύσης των εργασιών της πτώχευσής του έχει κηρυχθεί συγγνωστός, έχει εξασφαλίσει την κρίση του Δικαστηρίου περί του σημαντικότερου προκρίματος της απαλλαγής, με συνέπεια η αίτηση περί απαλλαγής, που τυχόν θα υποβάλει, να γίνει δεκτή.

Σημειώνεται ότι ο Πτωχευτικός Κώδικας με τη διάταξη του άρθρου 167 παρ. 3 ρυθμίζει επί πλέον μόνον μία περίπτωση κατά την οποία απόφαση, που αφορά άλλη πτωχευτική υπόθεση, περιλαμβάνει κρίση για το συγγνωστό του πτωχού, μετά από αίτηση του ιδίου. Είναι η περίπτωση που η πτώχευση «περατώθηκε» με απόφαση που διατάσσει την εκποίηση της επιχείρησης ως συνόλου κατά το άρθρ. 19 παρ. 2 ΠτΚ¹⁴¹. Το ότι η εκποίηση αυτή είναι τρόπος περάτωσης της πτώχευσης αμφισβητείται¹⁴² εύλογα, γιατί κατά το άρθρο 164 παρ 1 ΠτΚ για να περατωθεί μία πτώχευση απαιτείται η εκποίηση όλων των στοιχείων του ενεργητικού της πτωχευτικής περιουσίας και όχι μόνον της επιχείρησης.

Στο ν. 4738/2020 η προβληματική του θεσμού του συγγνωστού δεν είναι πλέον συνυφασμένη με την κήρυξη της παύσης των εργασιών της πτώχευσης. Ο όρος «συγγνωστός» δεν υφίσταται στο νέο πτωχευτικό δίκαιο και η απαλλαγή του οφειλέτη επέρχεται αυτοδίκαια μετά την πάροδο συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος (άρθρ. 192 παρ. 1 ν. 4738/2020). Ωστόσο, όσα θα αναφερθούν παρακάτω για το θεσμό του συγγνωστού, θα συνεχίζουν να έχουν τη σημασία τους

¹⁴⁰ ΕφΔωδ 287/2017, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

¹⁴¹ Δηλαδή όταν, κατ'εξάιρεση της υποχρέωσης διατήρησης του ενεργητικού μέχρι την επικύρωση του σχεδίου αναδιοργάνωσης ή μέχρι την ένωση των πιστωτών, εκποιείται η επιχείρηση, όταν συντρέχουν όλως εξαιρετικές περιστάσεις, όπως προφανής κίνδυνος ουσιαστικής μείωσης της αξίας της επιχείρησης ή ύπαρξη ιδιαίτερα ευνοϊκής προσφοράς (άρθρο 19 παρ 1 και 2 ΠτΚ).

¹⁴² Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3η έκδοση, σελ. 520.

και υπό την ισχύ του νέου νόμου, δεδομένου ότι στη διάταξη άρθρ. 193 παρ. 1 του ν. 4738/2020 προβλέπεται ότι, για το παραδεκτό της προσφυγής κατά της απαλλαγής του οφειλέτη, πρέπει ο προσφεύγων να επικαλεσθεί τη μη συνδρομή εκείνων των προϋποθέσεων που σήμερα απαρτίζουν την έννοια του συγγνωστού.

II. Ουσιαστικές προϋποθέσεις

Οι ουσιαστικές προϋποθέσεις της κήρυξης του πτωχού ως συγγνωστού διευκρινίζονται στη διάταξη του άρθρ. 167 παρ. 1 ΠτΚ. Σύμφωνα με αυτήν *«το πτωχευτικό Δικαστήριο, εκτιμώντας τα αίτια και τις συνθήκες της πτώχευσης [...], αποφαινεται ότι ο οφειλέτης είναι συγγνωστός, αν αυτός επιδεικνύει καλή πίστη τόσο κατά την κήρυξη της πτώχευσης όσο και κατά τη διάρκεια της, είναι συνεργάσιμος με τα όργανα της πτώχευσης και η πτώχευση δεν οφείλεται σε δόλιες ενέργειές του. Δεν μπορεί να κηρυχθούν συγγνωστοί αυτοί που καταδικάστηκαν για κάποια από τις πράξεις των άρθρων 171 και 172 του παρόντος ή για κάποια από τις κακουργηματικές πράξεις της κλοπής, απάτης, υπεξαίρεσης ή πλαστογραφίας του Ποινικού Κώδικα. Αν υπάρχει εκκρεμής ποινική δίωξη για κάποια από αυτές τις πράξεις, το πτωχευτικό Δικαστήριο μπορεί να αναβάλει την απόφαση του μέχρι την αμετάκλητη περάτωση της ποινικής διαδικασίας»*. Συνεπώς, απαιτείται ο οφειλέτης να έχει επιδείξει καλή πίστη τόσο κατά τον χρόνο κήρυξης της πτώχευσης, όσο και κατά τη διάρκεια της πτώχευσης. Η επίδειξη πνεύματος συνεργασίας από την πλευρά του οφειλέτη με τα όργανα της πτώχευσης και η θετική διαπίστωση του ότι η πτώχευση δεν οφείλεται σε δόλιες ενέργειές του αποτελούν στοιχεία που επίσης αξιολογούνται κατά την εκφορά της κρίσης περί το συγγνωστό. Ως αρνητική προϋπόθεση του συγγνωστού τίθεται η μη καταδίκη του πτωχού για τα εγκλήματα των άρθρων 171 και 172 του ΠτΚ ή για κάποια από τις κακουργηματικές πράξεις της κλοπής, απάτης, υπεξαίρεσης ή πλαστογραφίας του Ποινικού Κώδικα.

III. Θετικές προϋποθέσεις

Υπό τις ως άνω ρυθμίσεις, δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι οι μόνοι εξαιρούμενοι της δυνατότητας χαρακτηρισμού τους ως συγγνωστών είναι εκείνοι οι έμποροι, οι οποίοι επεδίωξαν την πτώχευση τους με δόλιες ενέργειές τους. Ως δόλος νοείται και ο ενδεχόμενος δόλος, που συντρέχει και στην περίπτωση εκείνη και του εμπόρου, που πιθανολογεί την επέλευση της πτώχευσής του σε γνωστικό επίπεδο και αποδέχεται πλήρως το αποτέλεσμα αυτό σε επίπεδο

βουλητικό (επιδιώκοντας π.χ. ταυτοχρόνως την σε βραχυχρόνιο επίπεδο και πριν την κήρυξη της πτώχευσης απόλαυση ετέρων ωφελημάτων).

Η κήρυξη του οφειλέτη ως μη συγγνωστού δεν θα πρέπει να αποκλειστεί ακόμα και σε περιπτώσεις πρόκλησης της πτώχευσης κατόπιν βαρείας αμέλειας του πτωχού. Το επιχείρημα αντλείται από την ισότιμα με τις δόλιες ενέργειες του πτωχού αναφερόμενη έννοια της καλής του πίστης, η οποία θα πρέπει να έχει επιδειχθεί κατά την κήρυξη της πτώχευσης όσο και κατά τη διάρκεια αυτής στα πλαίσια της συνεργασίας του πτωχού με τα όργανα της πτώχευσης.

Το ότι η καλή ή μη πίστη του πτωχού ερευνάται και στο προγενέστερο χρονικό διάστημα μέχρι την κήρυξη της πτώχευσης προκύπτει από την πρόβλεψη ότι το Δικαστήριο συνεκτιμά, κατά το άρθρ. 167 παρ. 1 ΠτΚ και «[...] τα αίτια και τις συνθήκες της πτώχευσης».

Οι έως σήμερα νομολογιακές παραδοχές για τον συγγνωστό του οφειλέτη εναρμονίζονται με τα όσο εγένοντο δεκτά ήδη υπό το κράτος των διατάξεων του ΕμπΝ. Συγκεκριμένα, στη διάταξη 637 του ΕμπΝ οριζόταν ότι σε περίπτωση παύσης των εργασιών της πτώχευσης, το Δικαστήριο μπορούσε να αποφανθεί ότι ο πτωχός είναι συγγνωστός, εάν συνέτρεχαν «ιδιαίτεροι λόγοι». Η αρχικά ισχύουσα διάταξη του άρθ. 167 παρ. 1 του ΠτΚ δεν μετέβαλε νοηματικά το συγγνωστό, όπως είχε νομολογιακά διαμορφωθεί, αλλά διευκρίνισε τις θετικές προϋποθέσεις για την κήρυξη του οφειλέτη συγγνωστού. Σύμφωνα με αυτήν « το πτωχευτικό Δικαστήριο, εκτιμώντας τα αίτια και τις συνθήκες της πτωχεύσεως, αποφαινεται ότι ο οφειλέτης είναι συγγνωστός, αν αυτός είναι καλής πίστεως και η πτώχευση δεν οφείλεται σε δόλιες ενέργειές του».

Η διάταξη του άρθ. 167 παρ. 1 του ΠτΚ, μετά την τροποποίησή της με τον νόμο 4446/ 2016, απλώς διέυρνε το χρονικό διάστημα που ο οφειλέτης πρέπει να επιδεικνύει καλή πίστη. Όπως προαναφέρθηκε, περιλαμβάνεται πλέον σε αυτό και το χρονικό διάστημα της διάρκειας της πτώχευσης, και προσετέθη η διευκρίνιση ότι ο οφειλέτης πρέπει να είναι συνεργάσιμος με τα όργανα της πτώχευσης¹⁴³. Συνεπώς, όλες οι νομολογιακές παραδοχές οι σχετικές με τις προϋποθέσεις του συγγνωστού από τη θέσπιση του άρθ. 637 ΕμπΝ μέχρι σήμερα εξακολουθούν να ισχύουν στην ίδια έκταση. Έχει κριθεί ευνοϊκά ο οφειλέτης που συγκέντρωσε και παρέδωσε στον σύνδικο τα εναπομένοντα εμπορεύματά του¹⁴⁴ και οφειλέτες που κατέβαλαν προσπάθειες

¹⁴³ Βλ. Δ. Αυγητίδη, Η απαλλαγή του οφειλέτη φυσικού προσώπου ως δεύτερη ευκαιρία, ΧρΙΔ 2018, 501.

¹⁴⁴ Εφαθ 4333/1971, Δικ. 1972, 484.

για τη μερική χρηματική ικανοποίηση των πιστωτών τους¹⁴⁵. Αντιθέτως, δεν κρίθηκε συγγνωστός α) οφειλέτης που είχε ατασθαλίες στη διαχείρισή του¹⁴⁶, β) οφειλέτης που μεταβίβασε την επιχείρηση σε συγγενείς του¹⁴⁷, γ) οφειλέτης που δεν εμφάνισε στοιχεία της επιχείρησής του¹⁴⁸ ή έδειξε πλήρη αδιαφορία και δεν παραχώρησε καμία πληροφορία, καθώς και τα βιβλία του στον σύνδικο¹⁴⁹, δ) οφειλέτης, του οποίου η επιχείρηση κατέρρευσε μετά την άσκηση σε βάρος του αποζημιωτικών αξιώσεων από τρίτους ανταγωνιστές του λόγω της από μέρους του άσκησης πράξεων αθέμιτου ανταγωνισμού σε βάρος τους, ανεξαρτήτως του αν ο ίδιος δεν επεδίωξε την κήρυξή του σε πτώχευση¹⁵⁰.

Για την κατάφαση της καλής πίστης πρέπει να αποδεικνύονται σύμφωνα με τη νομολογία περιστάσεις, ενδεικνύουσες ότι η πτώχευση οφείλεται σε ανυπαίτια γεγονότα. Ανυπαίτια γεγονότα είναι κατά την κρατούσα άποψη τα απρόβλεπτα περιστατικά, όπως οικογενειακά ατυχήματα, σοβαρή ασθένεια του ίδιου του οφειλέτη ή μελών της οικογενείας του, εξαιτίας των οποίων υποβλήθηκε σε δαπάνη σημαντικών χρηματικών ποσών, ή άλλοι ανάλογοι λόγοι, απότοκος των οποίων υπήρξε η πτώχευση¹⁵¹. Η κατέρρευση της επιχείρησης του οφειλέτη λόγω αθέμιτου ανταγωνισμού αποτελεί και αυτή συγγνωστό περιστατικό¹⁵². Οι ως άνω ειδικές περιστάσεις και λόγοι πρέπει να εξειδικεύονται στην απόφαση του δικαστηρίου.¹⁵³

IV. Αρνητική προϋπόθεση

Για να κηρυχθεί συγγνωστός ο οφειλέτης θα πρέπει σύμφωνα με το άρθρο 167 ΠτΚ να μην έχει καταδικαστεί¹⁵⁴ για σειρά αδικημάτων, μεταξύ των οποίων είναι τα αναφερόμενα στο άρθρο 171 ΠτΚ που αφορά το έγκλημα της χρεοκοπίας και στο άρθρο 172 ΠτΚ που αφορά την ευνοϊκή μεταχείριση πιστωτή, όταν ο οφειλέτης βρίσκεται σε παύση πληρωμών ή σε επαπειλούμενη

¹⁴⁵ Εφαθ 7177/1973, ΕΕμπΔ 1974, 261, ΕφΘεσσ 1582/1978, Αρμ 1979, 718.

¹⁴⁶ Εφαθ 75/1976, Αρμ 1978, 153.

¹⁴⁷ ΕφΠατρ 54/1959, ΑρχΝομ 1959, 580.

¹⁴⁸ ΕφΠατρ 135/1971, ΝοΒ 1971, 1457, Εφαθ 2738/1977, Αρμ 1978, 262.

¹⁴⁹ ΠρΠειρ 282/1978, ΕΕμπΔ 1979, 308, ΕφΘεσσ 1429/1983, ΕΕΝ 1984, 467.

¹⁵⁰ ΠΠρΘεσσ 9526/2017 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

¹⁵¹ Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση σελ. 519, ΕφΠειρ 312/2018 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΠειρ 1776/2013 ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΡοδ 23/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ. Βλ. επίσης ΕφΠειρ 881/2008, ΔΕΕ 2009, 334 επ., που έκρινε ως συγγνωστό οφειλέτη που πτώχευσε επειδή δεν ανταπεξήλθε, ανυπαίτια όμως, στον οξύτατο ανταγωνισμό μεγάλων διεθνών επιχειρηματικών ομίλων. Επιπλέον, ο οφειλέτης εμφάνισε σοβαρό νόσημα και λύθηκε ο γάμος του με αποτέλεσμα να έχει δικαιολογημένα πλημμελή παρακολούθηση των υποθέσεων της επιχείρησής του.

¹⁵² Βλ. Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 519.

¹⁵³ Βλ. Σπ. Ψυχομάνη, Πτωχευτικό Δίκαιο, 7^η έκδοση, σελ. 471, αρ. 1765.

¹⁵⁴ Εφαθ 1301/1987, ΕΕμπΔ 1988, 343.

αδυναμία εκπλήρωσης πιστωτών. Παρατηρείται ότι στα αδικήματα αυτά συγκαταλέγονται και αντικειμενικές υποστάσεις, οι οποίες αρκεί να οφείλονται σε αμέλεια του οφειλέτη και όχι αναγκαίως σε δόλο του (άρθ. 171 παρ.3 ΠτΚ). Αυτές είναι η από αμέλεια παράλειψη τήρησης των υποχρεωτικών εμπορικών βιβλίων ή η άτακτη τήρησή τους (άρθ. 171 παρ. 1 εδ. ε΄ ΠτΚ) και η από αμέλεια μη σύνταξη των ισολογισμών ή της απογραφής (άρθ. 171 παρ. 1 εδ. ζ΄ ΠτΚ). Ο οφειλέτης δεν θα πρέπει επίσης να έχει καταδικαστεί για κάποια από τις κακουργηματικές πράξεις της κλοπής, απάτης, υπεξαίρεσης ή πλαστογραφίας του Ποινικού Κώδικα¹⁵⁵. Να σημειωθεί ότι και υπό το καθεστώς του Εμπορικού Νόμου, σύμφωνα με το άρθρο 635 δεν κηρύσσονταν συγγνωστοί οι οφειλέτες που είχαν χρεοκοπήσει δολίως και όσοι είχαν καταδικαστεί για κλοπή, πλαστογραφία, απάτη ή υπεξαίρεση.

Τα του εγκλήματος της χρεοκοπίας ρυθμίζονται πλέον αποκλειστικά από τον Πτωχευτικό Κώδικα. Ο νέος Ποινικός Κώδικας (Ν. 4619/2019) κατήργησε το άρθρο 398 του προϋσχύσαντος Ποινικού Κώδικα (Π.Δ. 283/ 1985). Στο άρθρο αυτό ρυθμίζονταν οι ποινές της δόλιας και απλής χρεοκοπίας, χωρίς να εξειδικεύεται η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος, η οποία ερυθμιζέτο από τις διατάξεις του ΠτΚ (άρθ. 171) και προγενέστερα από τα άρθρα 678 έως 686 του Εμπορικού Νόμου¹⁵⁶. Ερώτημα γεννάται για τον όρο «κακουργηματικές» πράξεις της κλοπής, απάτης, υπεξαίρεσης ή πλαστογραφίας, που χρησιμοποιείται στο άρθρο 167 ΠτΚ. Ο όρος αυτός δεν προϋπήρχε στην αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 635 ΕμπΝ. Τόσο υπό την ισχύ του προϋσχύσαντος Ποινικού Κώδικα (Π.Δ. 283/1985) όσο και υπό τον νέο Ποινικό Κώδικα (ν.4619/2019) στο άρθρο 18 προβλέπεται ότι κάθε πράξη που τιμωρείται με κάθειρξη είναι κακούργημα και κάθε πράξη που τιμωρείται με φυλάκιση είναι πλημμέλημα. Τόσο η κλοπή (άρθρα 372 και 374 ΠΚ) όσο και η υπεξαίρεση (άρθρο 375 ΠΚ), η απάτη (άρθρο 386 ΠΚ) και η πλαστογραφία (άρθρο 216 ΠΚ) είναι πλημμελήματα, δεδομένου ότι επισύρουν ποινή φυλάκισης και μόνο υπό ειδικές επιβαρυντικές περιστάσεις είναι κακουργήματα και επισύρουν ποινή κάθειρξης. Και για τα τέσσερα αυτά εγκλήματα μεταξύ των επιβαρυντικών περιστάσεων κοινές είναι η κατ' επάγγελμα διάπραξή τους ή το να υπερβαίνει τα 120.000 ευρώ η συνολική αξία του κλαπέντος ή του υπεξαιρεθέντος ή το όφελος του δράστη της απάτης και της πλαστογραφίας.

¹⁵⁵ Βλ. ΕφΠειρ 1022/1995, ΔΕΕ 1996, 166 επ. που δεν κηρύσσει συγγνωστό οφειλέτη που έχει καταδικαστεί για το έγκλημα της απάτης.

¹⁵⁶ Στα σχετικά άρθρα ΕμπΝ ρητά προβλεπόταν ότι οι χρεοκόποι τιμωρούνται κατά τους ορισμούς του ποινικού νόμου. Αντιθέτως, στο άρθρο 171 του ΠτΚ θεσπίζονται συγκεκριμένες ποινές, οι οποίες διέφεραν από τις προβλεπόμενες ποινές του καταργηθέντος άρθρου 398 του Ποινικού Κώδικα.

Κρίνεται ορθότερο ότι δεν θα πρέπει να κηρύσσεται συγγνωστός ο δράστης των ως άνω εγκλημάτων ακόμη και όταν αυτά τελούνται σε βαθμό πλημμελήματος.

V. Διαδικασία

Όπως προκύπτει από το άρθρο 167 παρ. 2 ΠτΚ, το πτωχευτικό Δικαστήριο, κατά τη δίκη της παύσης των εργασιών της πτώχευσης, αποφαινεται για τον συγγνωστό του οφειλέτη μόνο αν κηρύξει την παύση των εργασιών. Το Δικαστήριο αποφαινεται με αίτημα του οφειλέτη ή στις πλείστες των περιπτώσεων αυτεπαγγέλτως. Κρίνει υποχρεωτικά το θέμα του συγγνωστού¹⁵⁷. Αυτό προκύπτει πλέον με σαφήνεια και από τη διατύπωση του άρθρου 167 παρ. 2 ΠτΚ στην οποία αναφέρεται «το πτωχευτικό Δικαστήριο... αποφαινεται ύστερα και από σχετική έκθεση του εισηγητή ότι ο οφειλέτης είναι συγγνωστός»¹⁵⁸. Αν η απόφαση δεν περιέχει διάταξη για το συγγνωστό είναι ελλιπής και συνεπώς εφεσιβάλλεται από τον οφειλέτη, που θεωρείται πάντοτε διάδικος, ανεξάρτητα από την κλήτευσή του ή την παράστασή του στο Δικαστήριο, και από τον τυχόν διάδικο πιστωτή κατά τη δίκη της παύσης των εργασιών. Η δυνατότητα του οφειλέτη να ασκήσει σε κάθε περίπτωση έφεση, όταν δεν έχει κηρυχθεί συγγνωστός, υποκαθιστά τη μη δυνατότητα υποβολής από αυτόν μεταγενέστερης αυτοτελούς αίτησης¹⁵⁹. Η ως άνω απόφαση είναι επίσης αναιρετέα κατά το άρθρο 559 παρ. 1 ΚΠολΔ.

Για να σχηματίσει το Δικαστήριο άποψη για το συγγνωστό ακούει τον σύνδικο και αποφαινεται ύστερα από σχετική έκθεση του εισηγητή για τις περιστάσεις (αίτια και συνθήκες) της πτώχευσης (άρθ. 167 παρ. 2 ΠτΚ). Η έκθεση του εισηγητή δεν είναι δεσμευτική για το Δικαστήριο που μπορεί να αποφασίσει διαφορετικά¹⁶⁰. Σημαντικό ρόλο παίζουν επίσης και οι ισχυρισμοί του οφειλέτη στις περιπτώσεις που παρίσταται κατά τη σχετική δίκη.

Αναφορικά με τη συνδρομή της αρνητικής προϋπόθεσης, ήτοι της μη καταδίκης του οφειλέτη από την επισκόπηση της μέχρι σήμερα νομολογίας διαπιστώθηκαν τα ακόλουθα: τα δικαστήρια,

¹⁵⁷ Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 520.

¹⁵⁸ Αρχικά, πριν την τροποποίηση του με τον ν. 4446/2016 ο ΠτΚ στο άρθρο 167 παρ. 3 προέβλεπε ότι «το πτωχευτικό Δικαστήριο [...] μπορεί να αποφανθεί ότι ο οφειλέτης είναι συγγνωστός».

¹⁵⁹ Βλ. Α. Κοσίρη, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, σελ. 774, ΠΠρΠειρ 405/1979, ΕΕμπΔ 1980, 148. Βλ. αντίθετα ΕφΑθ 4741/2018 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, η οποία έκρινε ότι στη δίκη της παύσης των εργασιών διερευνητέο και αποδεικτέο θέμα είναι η δυνατότητα συνέχισης των εργασιών και απέρριψε το λόγο έφεσης της οφειλέτιδος, ότι η πρωτόδικη απόφαση παρέλειψε να αποφανθεί για το συγγνωστό της.

¹⁶⁰ Πρβλ. ΠΠρΡοδ 23/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, η οποία έκρινε πτωχή μη συγγνωστή παρά την αντίθετη άποψη της Εισηγήτριας.

υπό την ισχύ ΕμπΝ ερευνούσαν στις πλείστες των περιπτώσεων τη μη καταδίκη του οφειλέτη¹⁶¹. Μετά την ισχύ του ΠτΚ οι δημοσιευμένες αποφάσεις, είτε κηρύσσουν τον οφειλέτη συγγνωστό είτε όχι¹⁶², στην πλειοψηφία τους ερευνούν μόνο τις θετικές προϋποθέσεις κήρυξής του και όχι την ύπαρξη ή μη καταδίκης του.

Υπό τον προϊσχύσαντα ΠΚ και πριν την κατά την 1.1.2000 θέση σε ισχύ του ν.1805/1988 ο οποίος αντικατέστησε τις διατάξεις του ΚΠΑ για το Ποινικό Μητρώο, τα δικαστήρια είχαν δεχθεί ως αποδεικτικά μέσα για την ύπαρξη ή μη καταδίκης του πτωχού απόσπασμα του ποινικού μητρώου¹⁶³, δελτίο ποινικού μητρώου¹⁶⁴ ή αντίγραφο ποινικού μητρώου¹⁶⁵.

Τόσο υπό τον προϊσχύσαντα ΚΠΑ μετά την 1.1.2000 όσο και υπό την ισχύ του νέου ΚΠΑ (ν.4620/2019), το Ποινικό Μητρώο αποτελείται από δελτία (άρθ.569 παρ. 1 ΚΠΑ) από τα οποία εκδίδονται αντίγραφα δικαστικής χρήσης (άρθ. 571 παρ.1 ΚΠΑ) χορηγούμενα μεταξύ άλλων και στις δημόσιες υπηρεσίες (άρθ. 572 παρ. 1 εδ. δ' ΚΠΑ) και αντίγραφα γενικής χρήσης (άρθ. 571 ΚΠΑ) χορηγούμενα στο πρόσωπο που αφορά η εγγραφή. Στο Ποινικό Μητρώο καταχωρίζονται οι αμετάκλητες καταδικαστικές αποφάσεις (άρθ. 569, παρ. 2, εδ. β' νέου ΚΠΑ, άρθ. 572 παρ. 2 παλαιού ΚΠΑ).

Δεδομένου ότι στο άρθρο 167 παρ. 1 ΠτΚ αναφέρεται ότι «δεν μπορούν να κηρυχθούν συγγνωστοί αυτοί που καταδικάστηκαν για κάποια από τις πράξεις...» και δεν προβλέπεται η αμετάκλητη καταδίκη, τα δικαστήρια θα πρέπει να απαιτούν τόσο αντίγραφο του ποινικού μητρώου του οφειλέτη όσο και πιστοποιητικό του αρμόδιου εισαγγελέα περί μη δίωξής του¹⁶⁶ στο οποίο αναγράφονται και οι καταδίκες του που δεν έχουν γίνει ακόμα αμετάκλητες.

Στο άρθρο 671 παρ. 1 ΠτΚ προβλέπεται ότι, αν εκκρεμεί ποινική δίωξη κατά του οφειλέτη για κάποια από τις πράξεις που αναγράφονται στο άρθρο αυτό, το Δικαστήριο μπορεί να αναβάλει

¹⁶¹ Βλ. ενδεικτικά ΕφΠειρ 17/1997, ΕΕμπΔ 1997, 577, ΕφΛαρ 89/2013 ΕΕμπΔ 2013, 958.

¹⁶² Βλ. ενδεικτικά ΕφΠειρ 312/2018, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΕφΠειρ 144/2014, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΠατρ 261/2014 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΡοδ 23/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΠειρ 1776/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΠειρ 3387/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

¹⁶³ ΕφΑθ 120/1960, ΕΕΝ 1960, 525, ΠΠρΑθ 4174/1965, ΝοΒ 1965, 411, ΕφΛαρ 143/1972, ΕΕμπΔ 1972, 574, ΕφΑθ 7177/1973, ΕΕμπΔ 1974, 261, ΕφΑθ 188/1974 ΕΕμπΔ1974, 447, ΕφΘεσσ 1862/1975, Αρμ 1976, 879, ΕφΘεσσ 1258/1987, Αρμ 1988, 1214.

¹⁶⁴ ΕφΑθ 2769/1982, Αρμ 1983, 502 ΕφΘεσσ 1429/1983, ΕΕΝ 1984, 467, ΕφΑθ 10038/1980, ΕΛΛΔνη 1981, 230.

¹⁶⁵ ΕφΘεσσ 351/ 1971, Αρμ 1971, 516, ΕφΑθ 1166/ 1975, ΕΕμπΔ 1975, 303 ΕφΘεσσ 931/1978, Αρμ 1979, 909, ΕφΑθ 10111/1979, Αρμ 1980, 475, ΕφΘεσσ 1380/1990, ΕΕμπΔ 1992, 145.

¹⁶⁶ Πρβλ. ΕφΠειρ 881/2008, ΔΕΕ 2009, 334, ΠΠρΘεσσ 9526/2017, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

την απόφασή του μέχρι την αμετάκλητη περάτωση της ποινικής διαδικασίας. Στην περίπτωση που πρόκειται να κηρυχθεί η παύση των εργασιών της πτώχευσης και με την ίδια απόφαση να κηρυχθεί ή μη ο οφειλέτης συγγνωστός, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι το Δικαστήριο μπορεί να κηρύξει την παύση των εργασιών και να αναβάλει την απόφασή του κατά το σκέλος της κήρυξης του συγγνωστού.

VI. Δημοσιότητα

Σύμφωνα με το άρθρο 167 παρ. 4 ΠτΚ η διάταξη της απόφασης για το συγγνωστό σημειώνεται στο Μητρώο Πτωχεύσεων και στο Γενικό Εμπορικό Μητρώο. Δεν υπάρχει σχετική πρόβλεψη στο σύστημα «Αθέτησης Υποχρεώσεων» της Τειρεσίας Α.Ε. για τη δημοσίευση της διάταξης για το συγγνωστό. Στην προκειμένη περίπτωση, που ο οφειλέτης κηρύσσεται συγγνωστός με την απόφαση που κηρύσσει την παύση των εργασιών της πτώχευσής του, η διάταξη για το συγγνωστό θα τύχει της δημοσιότητας που ήδη αναφέρθηκε για τη συνολική απόφαση.

VII. Συνέπειες

Σύμφωνα με το άρθρο 167 παρ. 4 ΠτΚ αν ο οφειλέτης κηρυχθεί συγγνωστός, δεν προσωποκρατείται από τους πιστωτές της πτώχευσης, εκτός αν ειδικοί νόμοι ορίζουν διαφορετικά, παύουν δε οι στερήσεις δικαιωμάτων οι οποίες «είναι» συνέπειες της πτώχευσης σύμφωνα με το άρθρο 15 του παρόντος.

Στο άρθρο 15 ΠτΚ ήδη δεν επιβάλλεται καμία δυσμενής προσωπική συνέπεια κατά του οφειλέτη-φυσικού προσώπου και προβλέπεται μόνον ότι στερείται εκείνων των δικαιωμάτων του προσωπικής φύσεως που προβλέπουν οι ειδικές διατάξεις νόμου. Σήμερα, ο πτωχεύσας οφειλέτης δεν χάνει την ικανότητα να είναι έμπορος, μπορεί να ιδρύσει εταιρεία οποιασδήποτε μορφής με την μεταπτωχευτική του περιουσία, μπορεί να διοριστεί διαχειριστής εταιρείας, αν είναι ήδη διορισμένος δεν χάνει την ιδιότητά του αυτή και η πτώχευση δεν θίγει τις οικογενειακές του σχέσεις¹⁶⁷. Στο κείμενο του Πτωχευτικού Κώδικα δεν απαντώνται πια οι

¹⁶⁷ Βλ. Ευ. Περάκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 212.

συνέπειες που προεβλέποντο στο άρθρο 1 του αν. 635/ 1937 «Περί διατάξεων τινών πτωχευτικού δικαίου»¹⁶⁸.

Συνεπώς, κύριο νομικό αποτέλεσμα της κήρυξης συγγνωστού του οφειλέτη κατά το άρθρο 167 παρ. 4 ΠτΚ ήταν η απαλλαγή του από την προσωπική κράτηση των πτωχευτικών πιστωτών¹⁶⁹. Ωστόσο, και η συνέπεια αυτή, δηλαδή της απαλλαγής από την προσωπική κράτηση, είναι πλέον άνευ αντικειμένου για τους εξής λόγους:

α) Αρχικά, μπορούσε να διαταχθεί προσωπική κράτηση εμπόρων για εμπορικές απαιτήσεις ως μέσο αναγκαστικής εκτέλεσης, σύμφωνα με το αρχικό περιεχόμενο του άρθρου 1047 παρ. 1 ΚΠολΔ, που προέβλεπε ότι η προσωπική κράτηση διατάσσεται, εκτός από τις περιπτώσεις που ορίζει ρητά ο νόμος και «κατά εμπόρων για εμπορικές απαιτήσεις».

β) Στις 16.12.1966 συνάφθηκε μεταξύ των Κρατών μελών του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη το «Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα» που κυρώθηκε με το ν. 2462/1997. Από την επικύρωσή του αποτέλεσε διάταξη κανόνα υπέρτερης νομικής βαθμίδας, κατά το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος. Στο άρθρο 11 του Συμφώνου αυτού ορίζεται ότι «κανείς δεν φυλακίζεται αποκλειστικά λόγω της αδυναμίας του να εκπληρώσει συμβατική υποχρέωση».

Σύμφωνα με την απολύτως κρατήσασα στη νομολογία μας άποψη ¹⁷⁰ «η διατύπωση του κανόνα τούτου, δηλώνει λεκτικά και νοηματικά ότι δεν υπήρξε επιθυμία των συντακτών του Συμφώνου να καταργήσουν την προσωπική κράτηση, αλλά μόνο να ορίσουν, ως εξαίρεση, πως σε περίπτωση αδυναμίας δεν πρέπει ο οφειλέτης να προσωποκρατείται για χρέη. Συνεπώς, το μεν άρθρο 1047 παρ. 1 ΚΠολΔ εξακολουθεί να προβλέπει την προσωπική κράτηση ως μέσο αναγκαστικής εκτελέσεως επί εμπόρων για ενοχικές απαιτήσεις, το δε άρθρο 11 του ανωτέρω Συμφώνου εισάγει δικαιοκωλυτικό κανόνα που αποκλείει την απαγγελία προσωπικής κράτησης

¹⁶⁸ Σύμφωνα με το άρθρο αυτό ο πτωχεύσας εστερείτο του δικαιώματος να ασκεί το εμπορικό επάγγελμα, να εκλέγει και να εκλέγεται, δεν μπορούσε να διοριστεί ως δημόσιος, δημοτικός, κοινοτικός υπάλληλος ή υπάλληλος Ν.Π.Δ.Δ., ούτε να ασκήσει δημόσιο λειτουργήμα, όπως του επιτρόπου, κηδεμόνος, ενόρκου, συνδίκου και δικηγόρου.

¹⁶⁹ Πρβλ. άρθρο 634 ΕμπΝ το οποίο επίσης προέβλεπε «Εάν ο πτωχεύσας κηρυχθή συγγνωστός, απαλλάσσεται της προσωπικής κρατήσεως, ως προς τους πιστωτάς της πτωχεύσεώς του, οίτινες δύνανται να επιληφθώσι μόνον της περιουσίας αυτού [...]».

¹⁷⁰ ΟΛΑΠ 23/2005, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 33/2011, ΕΕμπΔ 2011, 815, ΕφΑθ 1096/2011, ΕΕμπΔ 2012, 77, ΕφΛαρ 427/2018, ΔΕΕ 2019, 211, ΕφΑθ 6358/2002, ΔΕΕ 2003, 302.

κατ' εμπόρου για ενοχικές οφειλές, όταν η μη εξόφληση των συμβατικών υποχρεώσεων του οφείλεται αποκλειστικά σε αδυναμία αυτού προς εκπλήρωση».

Με τον όρο αδυναμία προς εκπλήρωση που χρησιμοποιείται στη νομολογία νοείται ο όρος «οικονομική» αδυναμία προς εκπλήρωση.¹⁷¹ Η αδυναμία εν προκειμένω πρέπει να αποσυνδεθεί από την αστυνομική έννοια της αδυναμίας παροχής.¹⁷² Αν γινόταν αναφορά στην αδυναμία παροχής κατά το άρθρο 335 ΑΚ θα επιτρεπόταν η προσωπική κράτηση σε κάθε περίπτωση χρηματικών χρεών γιατί κατά την κρατούσα άποψη δεν χωρεί στα χρηματικά χρέη αδυναμία παροχής¹⁷³.

Η νέα αυτή νομοθετική ρύθμιση περιόρισε σημαντικά το πεδίο εφαρμογής της προσωπικής κράτησης ως μέσου αναγκαστικής εκτέλεσης κατά το άρθρ. 1047 παρ. 1 ΚΠολΔ, κατά των εμπόρων για εμπορικές απαιτήσεις και κατά κύριο λόγο την προσωποκράτηση των πτωχευσάντων εμπόρων από τους δανειστές τους, μετά την περάτωση των πτωχεύσεών τους.

Έγινε επίσης πάγια δεκτό από τη νομολογία¹⁷⁴ ότι «για να είναι ορισμένη η αγωγή, με την οποία διώκεται η προσωπική κράτηση εμπόρου για εμπορικές απαιτήσεις, δεν είναι αναγκαίο να διαλαμβάνεται στο δικόγραφο της ότι ο εναγόμενος, παρόλο που έχει τη δυνατότητα, δεν εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του, αλλά απόκειται στον εναγόμενο να ισχυρισθεί και να αποδείξει ότι η μη εκπλήρωση οφείλεται αποκλειστικά σε αδυναμία του». Η προηγηθείσα περάτωση μιας πτώχευσης, λόγω της παύσης των εργασιών της, προφανώς ήτο δυνατόν να θεωρηθεί ως ένα κατ' εξοχήν μέσον απόδειξης του εναγόμενου οφειλέτη - εμπόρου ότι η μη εκπλήρωση των συμβατικών του υποχρεώσεων οφειλόταν αποκλειστικά σε αδυναμία του και όχι σε δυστροπία του.

γ) Τέλος, η προσωπική κράτηση ως μέσο αναγκαστικής εκτέλεσης για εμπορικές απαιτήσεις καταργήθηκε ολοσχερώς, μετά την τροποποίηση του άρθρου 1047 ΚΠολΔ με το άρθρο 62 του ν. 3994/2011.

¹⁷¹ Τον όρο αυτό χρησιμοποιεί η ΕφΘεσσ 2755/1977, ΔΕΕ 1997, 1161.

¹⁷² Βλ. Ευ. Περάκη, Ο περιορισμός της προσωπικής κράτησης με το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ν.2462/1977), σημ. υπό την ΕφΘεσσ 2755/1977, ΔΕΕ 1997, 1161.

¹⁷³ Βλ. Σταθόπουλο, σε Α.Κ. Γεωργιάδη – Σταθόπουλου, υπό άρθρα 335-336, σελ. 221, αρ. 2.

¹⁷⁴ ΟΛΑΠ 23/2005, ΑΠ 33/2011, ΕΕμτΔ 2011, 815, ΑΠ 158/2013 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1945/2014 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

Ως μόνο εναπομένον αλλά πολύ σημαντικό αποτέλεσμα της κήρυξης του οφειλέτη συγγνωστού είναι ο ρόλος που διαδραματίζει στην απαλλαγή του οφειλέτη-φυσικού προσώπου, από τα πτωχευτικά χρέη που παρέμειναν ανεξόφλητα μετά το πέρας της πτωχευτικής διαδικασίας.

Η απαλλαγή του οφειλέτη, υπό τις αρχικές διατάξεις¹⁷⁵ του ΠτΚ, εξηρτάτο από σημαντικές και αυστηρές προϋποθέσεις, ήταν δυνατόν να είναι μερική και ήταν «παράρτημα»¹⁷⁶ της καταργηθείσας πλέον αποκατάστασης. Συγκεκριμένα: Η απαλλαγή ήταν ενταγμένη σε εκείνη την περίπτωση πτωχευτικής αποκατάστασης, που επερχόταν μετά την πάροδο δέκα ετών από τον χρόνο κήρυξης της πτώχευσης. Εφόσον ο πτωχός ή οι κληρονόμοι του υπέβαλαν σχετική αίτηση, το Δικαστήριο μπορούσε να αποφασίσει την κήρυξη της περάτωσης της πτώχευσης, επειδή δεν συνέτρεχε λόγος διατήρησής της, όπως στην περίπτωση που το ενεργητικό θα ήταν ανεπαρκές ή θα ευρίσκετο σε απρόσιτη χώρα ή ο οφειλέτης θα είχε προβεί σε καταβολές από τη μεταπτωχευτική περιουσία και οι πιστωτές θα συναινούσαν στη μη συνέχιση της διαδικασίας κ.α. Στην περίπτωση αυτή της πτωχευτικής αποκατάστασης λόγω παρόδου δεκαετίας από την κήρυξη της πτώχευσης και εφόσον το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν συνέτρεχε λόγος διατήρησης της πτώχευσης, επί πλέον δε, ο οφειλέτης είχε κηρυχθεί συγγνωστός, το πτωχευτικό Δικαστήριο, εκτιμώντας ιδίως την οικονομική κατάσταση του οφειλέτη, ηδύνατο να αποφασίσει και την απαλλαγή του τελευταίου εν όλω ή εν μέρει από τις απαιτήσεις των πιστωτών, που δεν είχαν ικανοποιηθεί από την πτωχευτική περιουσία. Η απαλλαγή ήταν γενική, αφορώσα και τις μη αναγγελθείσες απαιτήσεις, και η απόφαση μπορούσε να εξαιρεί κατηγορίες χρεών (πχ απαιτήσεις από αδικοπραξία) υπό την προϋπόθεση της τήρησης της αρχής της ισοδυναμίας.

Με τον ν.4446/2016 η απαλλαγή έλαβε τη μορφή παροχής δεύτερης ευκαιρίας σε οφειλέτες-φυσικά πρόσωπα που δεν τους βαρύνει κακόπιστη συμπεριφορά. Κατά την αιτιολογική έκθεση του ως άνω νόμου «[...] ο θεσμός της απαλλαγής αναμένεται να λειτουργήσει ευεργετικά προς την κατεύθυνση επαναδραστηριοποίησης πολλών επιχειρηματιών που επλήγησαν από τη δριμεία οικονομική κρίση, αναγκαζόμενοι να υποστούν την πτωχευτική διαδικασία παρόλες τις έντιμες προσπάθειες αποφυγής της και οι οποίοι αντιμετωπίζουν καταστάσεις ισοδύναμες με

¹⁷⁵ Βλ. άρθρα 168 - 170 ΠτΚ, ως ίσχυσαν, ρυθμίζοντας τον καταργηθέντα θεσμό της αποκατάστασης του οφειλέτη.

¹⁷⁶ Βλ. Ευ. Περράκης, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση, σελ. 523.

«συναλλακτικό θάνατο».¹⁷⁷ Έτσι καθίσταται εφικτό ένα νέο ξεκίνημα για τον οφειλέτη (το «fresh start»), που έχει απαλλαγεί από το βάρος των προηγούμενων χρεών του¹⁷⁸.

Με τις διατάξεις του ν. 4446/2016 η απαλλαγή αποσυνδέθηκε πλέον από την περάτωση της πτώχευσης, αφορά πάντοτε το σύνολο του υπολοίπου των υποχρεώσεων του οφειλέτη που δεν ικανοποιήθηκε από την πτωχευτική περιουσία και προϋποθέτει σχετική αίτηση του οφειλέτη, υποβαλλόμενη μετά την παρέλευση δύο ετών από την κήρυξη της πτώχευσής του ή από την περάτωση της πτώχευσης, εάν αυτή επέλθει πριν την πάροδο διετίας¹⁷⁹.

Η ιδιαίτερη βαρύτητα της κρίσης περί του συγγνωστού ή μη του πτωχεύσαντος οφειλέτη καθίσταται προφανής από το γεγονός ότι, κατά το άρθρο 169 ΠτΚ, το πτωχευτικό Δικαστήριο αποφασίζει επί της υποβληθείσας αίτησης απαλλαγής του οφειλέτη και τον απαλλάσσει πλήρως από το υπόλοιπο των πτωχευτικών απαιτήσεων, με μόνη προϋπόθεση ότι τον κρίνει συγγνωστό¹⁸⁰. Η απαλλαγή είναι γενική, εξαιρουμένων ρητά των απαιτήσεων, που προέρχονται από αδίκημα διαπραχθέν από δόλο ή βαριά αμέλεια (άρθρο 169 παρ. 4 ΠτΚ, ως ισχύει). Εάν υπάρχουν τέτοιες εξαιρούμενες από την απαλλαγή απαιτήσεις, οι οποίες θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν «δόλιες ενέργειες που προκάλεσαν την πτώχευση» κατά την έννοια του άρθρου 167 παρ.1 ΠτΚ, η συνέπεια δεν θα συνίσταται στον περιορισμό του εύρους της απαλλαγής, αλλά στην άρνηση κρίσης του οφειλέτη ως συγγνωστού και συνεπώς στην άρνηση χορήγησης της απαλλαγής¹⁸¹.

¹⁷⁷ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση ν. 4446/2016 υπό: Βασικοί άξονες αναμόρφωσης Πτωχευτικού Κώδικα, παρ. Α περ.α

¹⁷⁸ Αφορμή της νέας ρύθμισης αποτέλεσε η από 12-03-2014 σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «για μια νέα προσέγγιση για την επιχειρηματική αποτυχία και την αφερεγγυότητα» [C (2014) 1500 final], <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014H0135&from=EL>, η οποία διέλαβε στο κείμενό της σχετικές σκέψεις αναφορικά με την απαλλαγή (σημ. 30-33). Εκκινώντας από τούτο το τελευταίο κείμενο σε ευρωπαϊκό επίπεδο, που αποτέλεσε και το πρότυπο για την υιοθέτηση της ανωτέρω ρύθμισης, πρέπει να σημειωθεί ότι εμφατικά πολλακίς σε αυτό τονίζεται ότι η εν λόγω δεύτερη ευκαιρία (second chance) μέσω του θεσμού της απαλλαγής και δη σε σύντομο χρόνο, εντός το πολύ τριετίας από την κήρυξη της πτώχευσης [βλ. έτσι το Πρόγραμμα δράσης για την επιχειρηματικότητα 2020, που εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 09-01-2013 - COM (2012) 795 τελικό], πρέπει να επιφυλάσσεται στους έντιμους επιχειρηματίες (honest entrepreneurs), ενώ αντίθετα ότι τα Κράτη μέλη πρέπει να διατηρούν τη δυνατότητα για αποκλίνουσα και δη αυστηρότερη ρύθμιση, προκειμένου να αποθαρρύνουν εμπόρους που έδρασαν ανέντιμα ή με κακή πίστη είτε πριν, είτε μετά την κήρυξη της πτώχευσης ("...(a)" - βλ. σημείο 31 της Σύστασης).

¹⁷⁹ Πρβλ. προτάσεις Γ. Μιχαλόπουλου, σε, *Τρεις εκδοχές ανάπλασης των διαδικασιών αφερεγγυότητας και τέσσερεις προτάσεις αναθεώρησης ρυθμίσεων του Πτωχευτικού Κώδικα*, ΔΕΕ 2016, 1170 επ., για τη ρύθμιση του θεσμού της απαλλαγής του οφειλέτη.

¹⁸⁰ Πρβλ. ΠΠρΚαβ 9/2018, ΕΕμπΔ 2018, 927.

¹⁸¹ Βλ. Δ. Αυγητίδη, Η απαλλαγή του οφειλέτη φυσικού προσώπου ως δεύτερη ευκαιρία, ΧρΙΔ 2018, 499.

Προκειμένου να κριθεί ο οφειλέτης συγγνωστός, κατά την εκδίκαση της αίτησης απαλλαγής του, ερευνώνται οι προϋποθέσεις που ήδη αναφέρθηκαν κατά την ανάλυση του θεσμού του συγγνωστού (άρθ. 167 ΠτΚ). Αν έχει ήδη κηρυχθεί η παύση των εργασιών μια πτώχευσης και το Δικαστήριο, διαλαμβάνοντας υποχρεωτικά στην απόφασή του τη σχετική κρίση, τον έχει κρίνει συγγνωστό ή μη, θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι η κρίση αυτή θα είναι δεσμευτική για την αποδοχή της μεταγενέστερης αίτησης του οφειλέτη περί απαλλαγής του.

Αν εισαχθεί, μετά από αίτηση ή αυτεπαγγέλτως, προς εκδίκαση η κήρυξη της παύσης των εργασιών, ο οφειλέτης μπορεί να υποβάλει και αίτηση περί απαλλαγής, ώστε να συνεκδικασθούν¹⁸². Η διάταξη περί απαλλαγής θα περιλαμβάνεται στην απόφαση με την οποία θα κηρύσσεται η παύση των εργασιών της πτώχευσης και ο οφειλέτης συγγνωστός¹⁸³. Θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι η αίτηση περί απαλλαγής μπορεί να υποβληθεί και να συνεκδικασθεί με την αίτηση περί παύσης των εργασιών της πτώχευσης και στην περίπτωση που η παύση πρόκειται να κηρυχθεί και πριν την παρέλευση δύο ετών από την κήρυξη της πτώχευσης. Δεδομένου ότι θα επίκειται η περάτωση της πτώχευσης, πρέπει να τύχει εφαρμογής το τελευταίο εδάφιο του άρθρου 168 ΠτΚ, που προβλέπει ότι ο οφειλέτης μπορεί να υποβάλει την αίτηση περί απαλλαγής του «μέχρι» την περάτωση της πτώχευσής του, αν αυτή επέρχεται νωρίτερα.

Ε. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τόσο η κήρυξη της παύσης των εργασιών μιας πτώχευσης, όσο και η μη κήρυξη μιας πτώχευσης λόγω έλλειψης επαρκούς περιουσίας για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας, συμβάλλουν στην αποσυμφόρηση των δικαστηρίων από πολυάριθμες πτωχεύσεις, των οποίων οι διαδικασίες δεν προωθούνται ή δεν πρόκειται να ευοδωθούν.

Ένσταση για την ορθότητα των νομοθετικών αυτών ρυθμίσεων μπορεί να υπάρξει όταν στις περιπτώσεις αυτές πιθανόν να συγκαταλέγονται και οφειλέτες με αξιόλογη πτωχευτική περιουσία, μη ευχερώς ρευστοποιήσιμη, από την οποία μπορεί να υπάρξουν πτωχευτικά μερίσματα. Ίσως, θα πρέπει να συσταθεί ένα ταμείο χρηματοδότησης αυτών των πτωχεύσεων, το οποίο θα ικανοποιείται εν συνεχεία προνομιακά από την πτωχευτική περιουσία. Εν πάση περιπτώσει θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο οφειλέτης ή τρίτος μπορούν να καταβάλουν χρήματα

¹⁸² Πρβλ ΠΠρΘεσσ 9526/2017, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ, που συνεκδίκασε την έκθεση της εισηγήτριας για την κήρυξη της παύσης των εργασιών της πτώχευσης και την αίτηση του οφειλέτη περί απαλλαγής του κατά το άρθρο 168 ΠτΚ.

¹⁸³ Πρβλ. ΑΑΔΕ Πολ 1027/12.2.2018 παρ. ΙΙ, 18'.

για την έναρξη, προώθηση ή/και την περάτωση της πτωχευτικής διαδικασίας. Με τη χρηματοδότηση αυτή, θα μπορέσει να καταστεί δυνατή η εκποίηση από το σύνδικο και η αξιοποίηση των παραγωγικών μονάδων του πτωχεύσαντος από έτερες υγιείς επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον ίδιο ή παρόμοιο κλάδο εμπορίας.

Στο νέο νόμο 4738/2020 οι σχετικές ρυθμίσεις παραμένουν ταυτόσημες. Απαιτούμενη προϋπόθεση, κατά το άρθρο 77 παρ.4, για την κήρυξη της πτώχευσης είναι η ύπαρξη περιουσίας (ή εισοδήματος- λόγω της ένταξης στο νέο πτωχευτικό νόμο και των μη εμπόρων). Η παύση των εργασιών μιας πτώχευσης κηρύσσεται με τις ίδιες προϋποθέσεις όπως και στον ΠτΚ (άρθρ. 191 παρ. 1 ν. 4738/2020), συνεπάγεται την περάτωσή της και επέρχονται τα αποτελέσματα που προβλέπονται και στον ΠτΚ και ήδη έχουν αναφερθεί προηγουμένως (άρθρ. 191 παρ.2 ν. 4738/2020).

Αναφορικά με την επαναδραστηριοποίηση των πτωχευσάντων και την παροχή δεύτερης ευκαιρίας με την απαλλαγή τους από τα πτωχευτικά χρέη, μετά την παύση των εργασιών της πτώχευσης ή τη μη κήρυξη της πτώχευσης παρατηρούνται τα ακόλουθα:

Στα νομικά πρόσωπα δεν παρέχεται δεύτερη ευκαιρία, όταν κηρυχθεί η παύση των εργασιών της πτώχευσής τους. Δεν απαλλάσσονται από τα πτωχευτικά χρέη και δεν επαναδραστηριοποιούνται στην αγορά. Κατά το άρθρο 96 παρ. 1 ΠτΚ, η πτώχευση του νομικού προσώπου επιφέρει τη λύση του, αναβιώνει δε σύμφωνα με το άρθρο 164 παρ. 2 ΠτΚ μόνο εάν επικυρωθεί τελεσίδικα το σχέδιο αναδιοργάνωσης (άρθρ. 107 επ. ΠτΚ) ή εάν περατωθεί η πτώχευσή του λόγω εξόφλησης όλων των πτωχευτικών πιστωτών. Συνεπώς, εάν κηρυχθεί η παύση των εργασιών της πτώχευσης του νομικού προσώπου και αυτή περατωθεί, θα επακολουθήσει το στάδιο της εκκαθάρισής του κατά τις οικείες διατάξεις του νομοθετήματος, που διέπει το είδος της νομικής του προσωπικότητας.

Πρόβλημα ανακύπτει από το ότι στον Πτωχευτικό Κώδικα δεν προβλέπεται η λύση του νομικού προσώπου και στην περίπτωση που η πτώχευσή του δεν κηρυχθεί ελλείψει περιουσίας. Τότε, συνεχίζει να υφίσταται και είναι πιθανό να συνεχίζει να δραστηριοποιείται στην αγορά μια προβληματική επιχείρηση με όποιους κινδύνους συνεπάγεται αυτό για τους συναλλασσόμενους και για την υγιή επιχειρηματικότητα, που είναι το αιτούμενο σε κάθε αγορά.

Στον νέο νόμο 4738/2020, το ως άνω πρόβλημα έχει αντιμετωπιστεί. Στο άρθρο 210 παρ.2 προβλέπεται ότι τόσο η πτώχευση του νομικού προσώπου όσο και η απόρριψη της αίτησης της πτώχευσης του, λόγω έλλειψης ενεργητικού, επιφέρει τη λύση του. Κατά τα λοιπά, στο άρθρο 189 παρ. 2 του νόμου 4738/2020 προβλέπεται, όπως και στον ΠτΚ, ως λόγος αναβίωσης του νομικού προσώπου μόνο η περάτωση της πτώχευσής του λόγω εξόφλησης όλων των πτωχευτικών πιστωτών (ο θεσμός της αναδιοργάνωσης έχει πλέον καταργηθεί).

Ιδιαίτερη μεταχείριση επιφυλάσσει ο ΠτΚ για τους οφειλέτες εμπόρους - φυσικά πρόσωπα. Ο ΠτΚ κατήγγησε τον α.ν. 635/1937 και περιόρισε δραστικά συνέπειες που επέρχονταν με τις διατάξεις του. Έτσι, ο οφειλέτης - φυσικό πρόσωπο διατηρεί την εμπορική ιδιότητά του και η πτώχευσή του δεν αποκλείει την έναρξη νέας εμπορικής δραστηριότητας.

Επιπροσθέτως ο ΠτΚ επιφυλάσσει μια εξαιρετικά ευνοϊκή μεταχείριση για τον οφειλέτη- φυσικό πρόσωπο, που είναι η δυνατότητα απαλλαγής του από το υπόλοιπο των πτωχευτικών απαιτήσεων, που δεν ικανοποιήθηκαν από την πτωχευτική περιουσία. Τόσο η προπρωτευτική διαδικασία εξυγίανσης όσο και η ενδοπρωτευτική διαδικασία αναδιοργάνωσης, κατά κανόνα κατατείνουν στη μερική ή ολική διαγραφή των χρεών του οφειλέτη και μέσω αυτής στην παροχή σε αυτόν δεύτερης ευκαιρίας. Ενώ, όμως, στις προαναφερθείσες διαδικασίες προαπαιτείται η σύναψη συμφωνίας μεταξύ του οφειλέτη και των δανειστών του με αντικείμενο τη διαγραφή χρεών, στην απαλλαγή του οφειλέτη κατά τα άρθρα 168 και 169 ΠτΚ αυτή επέρχεται αυτοδίκαια με την πλήρωση των προβλεπόμενων νομίμων προϋποθέσεων. Ο ΠτΚ σταθμίζοντας αφενός την –και ενωσιακά επιτασσόμενη- ανάγκη παροχής της δυνατότητας στους οφειλέτες- φυσικά πρόσωπα να επαναδραστηριοποιηθούν, αφετέρου δε την ανάγκη να υποστούν οι οφειλέτες, που πτώχευσαν υπαιτίως, τις δυσμενείς συνέπειες εξ αιτίας της κακόπιστης συμπεριφοράς τους, επέλεξε την χορήγηση της απαλλαγής μόνο στους οφειλέτες που θα κριθούν συγγνωστοί.

Στον ΠτΚ η κρίση περί του συγγνωστού είναι πρόκριμα για τη χορήγηση της απαλλαγής. Στο σημείο αυτό, πρέπει να παρατηρηθεί ότι στον ΠτΚ δεν προβλέπεται η απαλλαγή του τυχόν έντιμου οφειλέτη, εάν η αίτηση πτώχευσής του απορριφθεί λόγω έλλειψης περιουσίας. Θα έπρεπε να προβλεφθεί να διερευνώνται, και κατά την εκδίκαση της σχετικής αίτησης πτώχευσης, οι προϋποθέσεις του συγγνωστού, που ανάγονται στο προ της κήρυξης του σε πτώχευση χρονικό διάστημα, ώστε να μπορεί να απαλλαγεί των χρεών του.

Στον νέο νόμο 4738/2020 η απαλλαγή του οφειλέτη- φυσικού προσώπου από κάθε οφειλή του προς τους πτωχευτικούς πιστωτές επέρχεται αυτοδίκαια μετά την πάροδο τριάντα έξι (36) μηνών από την ημερομηνία κήρυξης της πτώχευσής του ή την καταχώρηση του ονόματός του στο Ηλεκτρονικό Μητρώο Φερεγγυότητας, σε περίπτωση που η αίτηση πτώχευσης απορριφθεί επειδή δεν υπάρχει επαρκής περιουσία για την κάλυψη των εξόδων της διαδικασίας (άρθρ. 192 παρ. 1 ν.4738/2020). Ο όρος «συγγνωστός» δεν υφίσταται. Ωστόσο, σε περίπτωση που ασκηθεί κατά το άρθρ. 193 ν. 4738/2020 προσφυγή κατά της απαλλαγής του οφειλέτη –φυσικού προσώπου, ο προσφεύγων επικαλείται, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρ. 193, διαζευκτικά ή και αθροιστικά την μη συνδρομή θετικών προϋποθέσεων ή/και την ύπαρξη αρνητικών προϋποθέσεων, οι οποίες είναι πανομοιότυπες με τις προϋποθέσεις που θέτει ο Πτωχευτικός Κώδικας στο άρθρο 167 για την κήρυξη του οφειλέτη συγγνωστού. Συνεπώς στο νέο νομοθέτημα προκρίθηκε η εναρμόνιση της απαλλαγής του οφειλέτη με τη Σύσταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 12.3.2014 κατά την οποία: *«Μετά τη λήξη της περιόδου απαλλαγής, οι επιχειρηματίες θα πρέπει να απαλλάσσονται από τα χρέη τους, χωρίς να απαιτείται καταρχήν η εκ νέου προσφυγή τους σε Δικαστήριο»* (σημ.31).

Με τη νέα αυτή ρύθμιση ναι μεν θα αποφορτιστούν τα δικαστήρια, ωστόσο θα παρασχεθεί σε μη συγγνωστούς οφειλέτες απαλλαγή από όλα τους τα χρέη, ακόμη και αυτά που προέκυψαν από αδίκημα διαπραχθέν με δόλο, απλώς και μόνο επειδή δεν προσέφυγε κάποιος κατά της επερχόμενης αυτοδικαίως απαλλαγής τους. Ο έλληνας νομοθέτης θα έπρεπε να υιοθετήσει, ως μάλλον ορθότερη προσέγγιση, την κατά τον ΠτΚ ισχύουσα νομοθετική ρύθμιση και να προηγείται η κρίση του συγγνωστού της απαλλαγής. Η δυνατότητα αυτή εξάλλου προεβλέπετο ήδη και στη Σύσταση της Επιτροπής της 12^{ης} Μαρτίου 2014, η οποία στο σημείο 32 αυτής αναφέρει ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να μπορούν να διατηρούν αυστηρότερες διατάξεις κατά τη χορήγηση της απαλλαγής στους οφειλέτες, εάν αυτές κρίνονται απαραίτητες για να αποθαρρύνουν τους επιχειρηματίες που ενήργησαν ανέντιμα ή κακή τη πίστη, είτε πριν είτε έπειτα από την έναρξη των διαδικασιών πτώχευσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Keller Ulrich*, σε: Insolvenzordnung (επιμ. Schmidt Karsten) 19^η έκδοση, 2016.
- Smid Stefan, Susanne Riedemann*, Insolvenzverfahren bei Massearmut und Masseunzulänglichkeit, 2019.
- Vallender Heinz*, σε: Insolvenzordnung (επιμ. Uhlenbruck Wilhelm) 14^η έκδοση, 2015.
- Αναστασιάδης Ηλίας*, Ελληνικών Εμπορικών Δίκαιον, τόμος ΙΙΙ, 2^η έκδοση, παρ. 570.
- Ανγητίδης Δημήτριος*, Η απαλλοτρία του οφειλέτη φυσικού προσώπου ως δεύτερη ευκαιρία, ΧρΙΔ 2018, 501.
- Δοβονιάδης Γεώργιος*, Σύστημα Ελληνικού Εμπορικού Δικαίου, τόμος ΙV., Πτώχευσης, Χρεωκοπία.
- Καλογερά Μαρία- Χριστίνα* σε : Α.Κ. Γεωργιάδη – Σταθόπουλου, υπό άρθρο 270.
- Κοτσίρης Λάμπρος*, Πτωχευτικό Δίκαιο, 9^η έκδοση, 2016.
- Κουλουριάνος Θεόδωρος*, σχόλιο στην ΠΠρΚαβ 9/2018, ΕΕμπΔ 2018, 930 επ.
- Του ιδίου*, Ανάκληση της απόφασης που κηρύσσει την πτώχευση και περάτωση της πτωχευτικής διαδικασίας: σχέση παραλληλίας ή ειδικότητας; σχόλιο υπό την ΠΠρΘεσσ 4901/2017, ΕΕμπΔ 2018, 443 επ.
- Λαζαρίδης Γεώργιος*, σε: Η απόδειξη στην πολιτική δίκη (επιμ. Π. Κατσιρούμπα), 2019.
- Μιχαλόπουλος Γεώργιος*, Νέα Πτωχευτική Νομοθεσία, 4^η έκδοση.
- Του ιδίου*, Τρεις εκδοχές ανάπλασης των διαδικασιών αφερεγγυότητας και τέσσερις προτάσεις αναθεώρησης ρυθμίσεων του Πτωχευτικού Κώδικα, ΔΕΕ 2016, 1161 επ.
- Του ιδίου*, Σχόλιο υπό την ΕφΑθ 75/2010, ΔΕΕ 2010, 694,
- Του ιδίου*, Σχόλιο υπό την ΠΠρΑθ 206/2009. ΔΕΕ 2009, 593 επ.
- Του ιδίου*, Κήρυξη ετερόρρυθμης εταιρίας σε κατάσταση πτώχευσης δυνάμει της αποφάσεως ΕφΑθ 75/2010, σημ. υπό την ΕφΑθ 75/2010 ΔΕΕ 2010, σελ. 693 επ.
- Μπαλογιάννη Ε./Γεωργιάδου Μ.* σε: Ερμηνεία ΚΠολΔ (επιμ. Χ. Απαλαγάκη), άρθρο 758.
- Μπέτζιου-Κάμπσιου Κωνσταντίνα*, Η παύση των εργασιών της πτώχευσης ως τρόπος περάτωσής της.
- Ν. Νίκας*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, Γ' έκδοση.

Παμπούκης Κωνσταντίνος, σχόλιο στην ΕφΛαρ 241/2011 ΕπισκΕΔ 2011, σελ. 779 επ.

Περάκης Ευάγγελος, Πτωχευτικό Δίκαιο, 3^η έκδοση.

Του ιδίου, Ο περιορισμός της προσωπικής κράτησης με το Διεθνές Σύμφωνο για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα (ν.2462/1977), σημ. υπό την ΕφΘεσ 2755/1977, ΔΕΕ 1997, 1161.

Πετιμεζάς Θρασύβουλος, Θεμελιώδεις Έννοιαι του Πτωχευτικού Δικαίου.

Ποταμιάνος Γεώργιος, Παύσις εργασιών πτωχεύσεων λόγω ελλείψεως ενεργητικού, ΝοΒ 1972, σελ. 692 επ.

Ραϊσης Ιωάννης, Ερμηνεία των άρθρων 549-550 του περί πτωχεύσεως νόμου.

Ρόκας Κωνσταντίνος, Πτωχευτικόν Δίκαιον, 12^η έκδοση.

Σταθόπουλος Μιχαήλ, σε Α.Κ. Γεωργιάδη – Σταθόπουλου, υπό άρθρα 335-336.

Ψυχομάνης Σπύρος, Πτωχευτικό Δίκαιο, Η' έκδοση.

Χατζηνικολάου-Αγγελίδου Ράνια, Η παύση των εργασιών της πτώχευσης.

Της ίδιας, Η παύση των εργασιών της πτώχευσης λόγω ανεπάρκειας χρημάτων ως τρόπος περάτωσης της πτώχευσης, ΕΕμπΔ 2012, σελ. 1 επ.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΟΛΑΠ 86/1979, ΕΕμπΔ 1979, σελ.456.

ΟΛΑΠ 23/2005, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

ΑΠ 578/2018, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

ΑΠ 1945/2014, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

ΑΠ 73/2014, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

ΑΠ 158/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

ΑΠ 33/2011, ΕΕμπΔ 2011, 815.

ΑΠ 1081/2004, ΔΕΕ 2005, 302.

ΑΠ 41/2003 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

ΑΠ 1003/1994, ΕλλΔνη 1996, 146.

ΑΠ 1305/1994 ΕλλΔνη 1996, 638.

ΕφΑθ 1182/2019, ΔΕΕ 2019, 1463 επ.

ΕφΘεσσ 336/2019, Αρμ 2019, 1003.

ΕφΘεσσ 1238/2018 ΔΕΕ 2018, 1038 επ.

ΕφΠειρ 312.2018, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

ΕφΠειρ 312/2018, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

ΕφΛαρ 427/2018, ΔΕΕ 2019, 211.

ΕφΑθ 4741/2018 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

ΕφΛαρ 144/2017, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

ΕφΔωδ 287/2017, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

ΕφΘεσσ 1327/2016, Αρμ 2017, 1350 επ.

ΕφΠειρ 71/2016, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

ΕφΑθ 1797/2015 ΔΕΕ 2015, 635.

ΕφΑθ 1907/2015 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

ΕφΑθ 3642/2015 ΕπισκεΔ 2016,438.

ΕφΠειρ 502/2014, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

ΕφΠειρ 144/2014, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

ΕφΛαρ 59/2014, ΝοΒ 2015, 2004.

ΕφΛαρ 12/2014, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

ΕφΠειρ 206/2013, ΕΕμπΔ 2013, 953 επ.

ΕφΛαρ 89/2013, ΕΕμπΔ 2013, 958.

ΕφΛαρ 476/2013, ΔΕΕ 2014, 513.
ΕφΑθ 192/2013, ΔΕΕ 2013, 604 επ..
ΕφΑθ 1096/2011, ΕΕμπΔ 2012, 77.
ΕφΛαρ 241/2011, ΕπισκΕΔ 2011, 773 επ., με σχόλιο Κ.Παμπούκη.
ΕφΑθ 75/2010, ΔΕΕ 2010, 691 επ.
ΕφΘεσσ 2074/2010 ΕπισκΕΔ 2010, 1199, με σχόλιο Κ. Παμπούκη.
ΕφΠειρ 476/2010, ΔΕΕ 2010, 915.
ΕφΠειρ 467/2010, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.
ΕφΠειρ 881/2008, ΔΕΕ 2009, 334 επ.
ΕφΑθ 3691/2008, ΕλλΔνη 2010, 218.
ΕφΙωαν 504/2007, Αρμ 2008, 1552.
ΕφΑθ 6358/2002, ΔΕΕ 2003, 302.
ΕφΘεσσ 1123/1999, ΕπισκΕΔ 1999, 199.
ΕφΠατρ 6/1999, ΔΕΕ 1999, 881.
ΕφΑθ 6771/1998, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.
ΕφΠειρ 17/1997, ΕΕμπΔ 1997, 577.
ΕφΠατρ 820/1996, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.
ΕφΘεσσ 704/1995, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.
ΕφΠειρ 1022/1995, ΔΕΕ 1996, 166 επ..
ΕφΘεσσ 125/1993, Αρμ 1993, 351.
ΕφΘεσσ 1380/1990, ΕΕμπΔ 1992, 145.
ΕφΘεσσ 1258/1987, Αρμ 1988, 1214.
ΕφΑθ 1301/1987, ΕΕμπΔ 1988, 343.
ΕφΑθ 7213/1985, ΕΕμπΔ 1985, 709.
ΕφΘεσσ 1429/1983, ΕΕΝ 1984, 467
ΕφΑθ 2766/1982, Αρμ 1983, 592,
ΕφΑθ 2769/1982, Αρμ 1983, 502
ΕφΠειρ 479/1981, ΕΕμπΔ 1981, 588.
ΕφΑθ 10038/1980 ΕλλΔικ 1981, 230.
ΕφΑθ 4580/1980, ΝοΒ 1981, 719.
ΕφΑθ 5631/1980, ΕλλΔικ 1980, 615.
ΕφΑθ 10111/1979, Αρμ 1980, 475.
ΕφΑθ 9757/1979, ΕΕμπΔ 1980, 321.
ΕφΑθ 6254/1979, ΕΕμπΔ 1980, 491.

Εφαθ 541/1978, Αρμ 1978, 724.
ΕφΘεσσ 1582/1978, Αρμ 1979, 718.
ΕφΘεσσ 1456/1978, ΕΕμπΔ 1979, 458.
ΕφΘεσσ 660/1978, ΕΕμπΔ 1979, 461.
ΕφΘεσσ 931/1978, Αρμ 1979, 909.
ΕφΘεσσ 2755/1977, ΔΕΕ 1997, 1161.
Εφαθ 778/1977, ΕΕμπΔ 1977, 634.
Εφαθ 2738/1977, Αρμ 1978, 262.
Εφαθ 75/1976, Αρμ 1978, 153.
Εφαθ 1166/ 1975, ΕΕμπΔ 1975, 303.
ΕφΘεσσ 1862/1975, Αρμ 1976, 879.
ΕφΠατρ 142/1974, ΕΕμπΔ 1974, 262.
Εφαθ 2065/1974, ΕΕμπΔ 1974, 258.
Εφαθ 188/1974 ΕΕμπΔ1974, 447.
Εφαθ 7177/1973, ΕΕμπΔ 1974, 261.
ΕφΛαρ 143/1972, ΕΕμπΔ 1972, 574.
ΕφΘεσσ 351/ 1971, Αρμ 1971, 516.
ΕφΠατρ 135/1971, ΝοΒ 1971, 1457.
Εφαθ 4333/1971, Δικ. 1972, 484.
Εφαθ 313/1971, ΕΕμπΔ 1971, 454
Εφαθ 951/1962, ΝοΒ 1964, 29.
Εφαθ 120/1960, ΕΕΝ 1960, 525.
Εφαθ 55/1960, ΑρχΝομ 1960, 485.
ΕφΠατρ 55/1959, ΑρχΝομ 1959, 580.

ΠΠρΚαβ 9/2018, ΕΕμπΔ 2018, 930 επ., με σχόλιο Θ.Κουλουριάνου.
ΠΠρΑθ 616/2018, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.
ΠΠρΘεσσ 9526/2017, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.
ΠΠρΘεσσ 4901/2017, ΕΕμπΔ 2018, 443 επ.
ΠΠρΑθ 239/2016, ΧρΙΔ 2017, 459 επ.
ΠΠρΗρακλ 36/2015, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.
ΠΠρΠατρ 261/2014, ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.
ΠΠρΘεσσ 8062/2014 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.
ΠΠρΠειρ 3387/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.

ΠΠρΠειρ 1776/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.
ΠΠρΠειρ 350/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.
ΠΠρΛαμ 8/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.
ΠΠρΡοδ 24/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.
ΠΠρΡοδ 23/2013, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.
ΠΠρΘεσσ 18665/2012, Αρμ 2013, 511 επ. με σχόλιο Δ. Χατζημιχαήλ.
ΠΠρΑθ 12/2010, ΕΕμπΔ 2010, 710 επ.
ΠΠρΑθ 1042/2009, ΕΕμπΔ 2009, 650 επ.
ΠΠρΑθ 747/2009, ΔΕΕ 2009, 1354 επ.
ΠΠρΑθ 206/2009, ΔΕΕ 2009, 592 επ.
ΠΠρΚορ 9/2009, ΔΕΕ 2011, 64 επ.
ΠΠρΠειρ 405/1979, ΕΕμπΔ 1980, 148.
ΠΠρΠειρ 282/1978, ΕΕμπΔ 1979, 308.
ΠΠρΠειρ 108/1975 ΕΕμπΔ 1975, 669.
ΠΠρΑθ 4174/1965, ΝοΒ 1965, 411.
ΠΠρΘεσσ 1337/1964, ΝοΒ 1964, 420.
ΠΠρΠειρ 1324/1954, ΕΕμπΔ 1954, 294.
ΜΠρΧαλκ 43/2018, ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.
ΜΠρΛαρ 689/2008 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ.
ΕιρΑθ 592/1972, ΕΕμπΔ 1973, 109.